

STATENS ARKIVER

RIGSARKIVET

FOLKETINGETS KULTURUDVALG

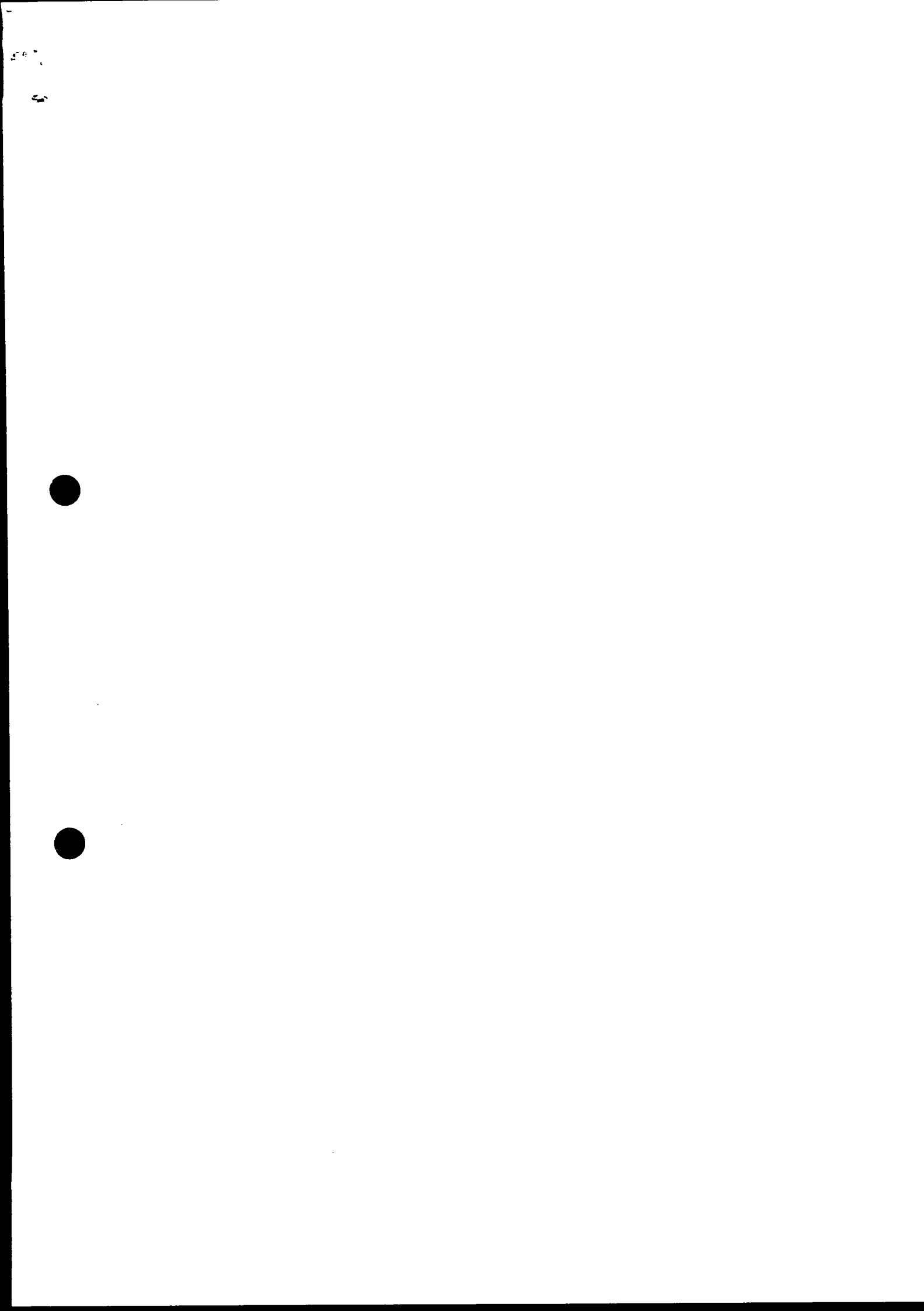

Dansk Vestindien

Marts 2009

Indholdsfortegnelse

1. Indledning om de danske tropekolonier og arkivalierne derfra (Erik Gøbel)
2. Dansk Vestindien historie i korte træk (Erik Gøbel)
3. Dansk trekantsejlsads 1671-1802 (Erik Gøbel)
4. Danmarks slavehandelsforbud 1792 (Erik Gøbel)
5. Salgstraktaten m.v. 1916/1917
6. Rigsarkivets brochure om materiale til dansk-vestindisk historie
7. Vestindiske lokalarkiver (Erik Gøbel)
8. Negeroprør, termitter og landsarkivar Saxild (Poul Olsen)
9. Perler fra arkivet (Erik Gøbel)
10. Arkivaftalen mellem Danmark og US Virgin Islands 1999
11. Notat om opfyldelse af arkivaftalens punkter (Poul Olsen)
12. Notat om samarbejde med US Virgin Islands på arkivområdet (Poul Olsen)
13. Foreløbigt budget for filmning m.v. af vestindiske lokalarkiver (Poul Olsen)
14. Notat om muligheder for markering af 100-året for overdragelsen 1917 (Poul Olsen)
15. Nationalmuseets aftale med US Virgin Islands 2001
16. Nationalmuseets rapport om museumssamarbejde (Annette Vasström)
17. Factbook US Virgin Islands
18. Bibliografi
19. Links
20. Erik Gøbel-præsentation

Erik Gøbel

Indledning om de danske tropekolonier og arkivalierne derfra

De danske tropekolonier lå i tre forskellige verdensdele, nemlig Asien, Afrika og Amerika, og den danske tilstedeværelse i troperne varede temmelig nøje 300 år fra begyndelsen af 1600-tallet til begyndelsen af 1900-tallet.

Det hele begyndte med Christian den Fjerdes oprettelse i 1616 af Ostindisk Kompagni. Det udtrykkelige formål var at indlede handel på Indien og at etablere en dansk koloni der. Kompagniet skulle i kongens navn stå for alt det praktiske med søfart, handel og kolonisation. Det hele var organiseret efter nederlandsk forbillede. I 1618 nåede de første danske skibe frem til Indien, hvor man på østkysten ved Trankebar syd for Madras opnåede tilladelse hos den lokale fyrste til at etablere en handelsstation. Her byggede danskerne straks Fort Dansborg og nedsatte sig med administratorer, soldater og handelsfolk. Senere oprettede Ostindisk Kompagni små handelskontorer, kaldet loger eller faktorier, på andre steder i Ostindien. Den vigtigste af disse pladser blev logen, hvis danske navn var Frederiksnagore, i Serampore i Bengalen på bredden af Ganges nær Calcutta.

Fra Asien hentede danskerne først og fremmest indiske bomuldstekstiler i mange forskellige kvaliteter. Disse anvendtes enten hjemme i Danmark eller blev sendt herfra til Guinea for at indgå i slavehandelen der. Andre vigtige varer fra Asien til Europa var krydderier, især peber.

Gennem 1700-tallet var der en glimrende fortjeneste på den danske asienhandel, ikke mindst på sejladerne til Kina efter the. Men efterhånden blev det svært at honorere kapitalkravene og begå sig i den skærpede internationale konkurrence, så Danmark afhændede sine små ostindiske besiddelser i Serampore og Trankebar til Storbritannien i 1845. De små og på alle måder helt ubetydelige øer, Nicobarerne, som Danmark havde hævdet højhedsret over, forlod man i 1848, og de gik over til Storbritannien i 1868.

Kolonierne i Ostindien havde bestået i handelsstøttepunkter med kun et temmelig begrænset landområde tilknyttet. Ganske det samme var tilfældet i Afrika på Guineakysten, den østlige del af vore dages Ghana, hvortil skibe under Dannebrog begyndte at sejle i 1640'erne efter guld og elfenben. Et guineisk kompagni blev oprettet i 1659, og efter nogen tid etablerede danskerne sig ved byen Orsu, hvor man byggede fortet Christiansborg. Senere slog man sig ned med flere loger langs kysten østpå, blandt andet ved Ningo, hvor man rejste Fort Fredensborg. Efterhånden blev slaver den vigtigste handelsvare fra kysten.

Slaverne fra Guinea sendtes over Atlanten til kolonierne i Amerika. Fra 1803 blev den danske slavehandel imidlertid ophævet, og i 1848 afskaffede man slaveriet i Dansk Vestindien. Da den danske tilstedeværelse i Guinea dermed reelt var blevet overflødig, valgte man at overdrage etablerementerne til briterne i 1850.

På den anden side af Atlanterhavet havde de danske slået sig ned på øen Sankt Thomas i løbet af 1660'erne, men fra 1671 mere energisk, idet et halvoffentligt handelskompagni blev etableret i København bl.a. med det formål at kolonisere Sankt Thomas. Der etablerede man plantagedrift, og der var en fortrinlig naturhavn. I 1718 tog man også den lille nabø Sankt Jan i besiddelse. Men snart følte danskerne behov for større og bedre landbrugsareal, så i 1733 købte man Sankt Croix af franskmændene. Hermed havde Dansk Vestindien nået sin maximale udstrækning – tilsammen er de tre øer dog ikke større end limfjordsøen Mors.

Sankt Croix oplevede gennem 1700-tallet og et stykke ind i 1800-tallet en økonomisk blomstringsperiode på grund af sukkerproduktionen og eksporten af råsukker til Europa. Men efter slaveriets afskaffelse i 1848 og den forøgede konkurrence fra industrialiseret sukkerproduktion på de store caribiske øer samtidig med roesukkerets fremkomst i Europa begyndte det at gå ned ad bakke for Sankt Croix.

På Sankt Thomas var konjunkturerne nogenlunde ligesådan på frihavnen i Charlotte Amalie for handel og søfart, som var den øs helt dominerende indtægtskilder. Aktiviteterne kulminerede omkring 1870, hvorefter nye handelsmønstre og ny skibsfartsteknologi flyttede fortjenesterne til andre nationers havne i regionen. Udviklingen havde da forlængst gjort plantagedriften på lille Sankt Jan fuldstændig urentabel.

Økonomien og de sociale forhold på de tre øer blev mod slutningen af 1800-tallet stadig ringere. Forskellige forsøg på at bringe Dansk Vestindien på fode igen lykkedes ikke, så i stedet søgte man fra dansk side at sælge kolonien. Dette lykkedes under Første Verdenskrig, hvor De forenede Stater var meget interesserede i Charlotte Amalie som flådebase (og ikke mindst i at forhindre Tyskland i at få fingre i havnen). Amerikanerne betalte en høj sum for øerne, og 31. marts 1917 blev Dannebrog halet ned og Stars and Stripes sat i stedet. Dermed havde Danmark afstået sin sidste tropekoloni.

Tropekolonierne i Ostindien, Afrika og Vestindien var oprindeligt blevet taget i besiddelse i den danske konges navn. Men indtil midten af 1700-tallet stod forskellige koncessionerede handelselskaber for selve handelen på Tropekolonierne og for administrationen af dem. Således sørgede kompagnierne for udsendelse af embedsmænd og soldater, for opførelsen af forter, kirker og andre offentlige bygninger i kolonierne, for toldoprævning i det fremmede, for opretholdelse af justitsvæsen og så videre. Efter kronens overtagelse af kolonierne ved midten af 1700-tallet gik handelen over på private hænder, medens staten selv måtte stå for hele administrationen med videre.

De kompagnier, der var tale om, var for Asiens vedkommende: Ostindisk Kompagni 1616-1732 og Asiatisk Kompagni 1732-1845. For Afrikas og Caraibiens vedkommende drejede det sig om: Glückstadtiske Afrikakompagni 1659-72 og Vestindisk-guineisk Kompagni 1671-1754. En række andre privilegerede handelskompagnier har haft betydning for dansk handel og søfart på Tropekolonierne, men har ikke administreret kolonierne; som eksempler kan nævnes Almindeligt Handelskompagni 1747-74, Guineisk Kompagni 1765-76, Vestindisk Handelsselskab 1778-85, Østersøisk-guineisk Kompagni 1781-87 og Handels- og Kanalkompagniet 1782-83. Fra kompagnierne findes som regel bevaret omfattende arkiver i Rigsarkivet.

Den overordnede administration af Tropekolonierne lå naturligvis hele tiden i København hos de regeringsorganer, som til en given tid stod for dette sagsområde, og som udstak de generelle bestemmelser og retningslinier.

I 1600-tallet var der tale om Danske Kancelli, men fra sin oprettelse i 1735 overtog Kommercekollegiet en del af dette ressort, hvoraf kollegiet beholdt sagerne vedrørende de ostindiske kolonier. Ved Vestindisk-guineisk Kompagnis opløsning 1754 overtog Rentekammeret administrationen af kolonierne i Afrika og Vestindien, men sagsområdet overgik til Generaltoldkammeret ved dets oprettelse i 1760. Ved ministerialreformen i 1848 overdroges administrationen af Tropekolonierne til Finansministeriet, hvor der blev oprettet en særlig afdeling kaldet Koloniernes Centralbestyrelse. Denne eksisterede indtil salget af Dansk Vestindien i 1917.

De arkivalier, som er bevaret vedrørende de tidligere danske tropekolonier, befinder sig praktisk talt alle i Rigsarkivet. De stammer dels fra de centraladministrative myndigheder i København, som havde med koloniernes overordnede styre at gøre, dels fra de handelskompagnier, som administrerede kolonierne, og dels fra myndigheder ude i kolonierne. De bevarede arkivalier er ganske lig eller minder meget om de papirer, man kender fra den øvrige danske centrale og lokale administration; men ofte er aktøerne og sagsindholdet unægtelig noget mere eksotisk. For eksempel var der i Trankebar voldsomme stridigheder mellem højre- og venstrehåndskasternes folk, og af stadens bytingsprotokoller fremgår, at da inderne ikke var kristne, kunne man ikke lade dem aflægge ed på bibelen, men måtte i stedet lade dem sværge, medens de stak en finger i kogende smør – hvis fingeren blev forbrændt, talte manden usandt, men hvis han var sanddru, forblev hans finger uskadt. I dette som i så mange andre tilfælde måtte de udsendte danske koloniembedsmænd

slække på de strenge principper for god forvaltningsskik og pragmatisk tilpasse administrationen efter de fremmedartede omgivelser.

Langt de fleste af arkivalierne vedrørende Tropekolonierne har at gøre med de vestindiske øer. Forklaringen herpå er nok, at denne koloni var længst og senest under dansk herredømme. I arkivfondene fra lokale myndigheder i Dansk Vestindien, de såkaldte vestindiske lokalarkiver, er bevaret cirka 9.600 pakker og bind, og af reviderede vestindiske regnskaber er der 2.100 pakker og bind – i alt en hyldekilometer arkivalier. Hertil kommer vestindierelevante arkiver fra en række institutioner i København, hvoraf de vigtigste er: Vestindisk-guineisk Kompagni 1671-1754 med 960 pakker og bind, Rentekammerets vestindiske sager 1754-60 med 70 pakker og bind, Generaltoldkammerets vestindiske sager 1760-1848 med 1.100 pakker og bind samt Koloniernes Centralbestyrelse 1848-1917 ligeledes med 1.100 pakker og bind. Desuden findes meget materiale spredt rundt om i andre institutioners arkiver. Skønsmæssigt rummer Rigsarkivet således vel omkring halvanden hyldekilometer arkivalier vedrørende Dansk Vestindien.

Materiale vedrørende vore gamle kolonier i Ostindien er meget mindre omfattende. Fra det længelevende Ostindisk Kompagni er således kun bevaret cirka 60 og fra Asiatisk Kompagni 2.300 pakker og bind.

Vedrørende Guinea er der bevaret aller færrest arkivalier. Fra Guineisk Kompagni således bare 210 pakker og bind.

Meget af materialet fra Tropekolonierne er i dårlig fysisk stand. Dette skyldes, dels at det varme og fugtige tropeklima er hårdt ved papir, dels at mange dokumenter er beskadiget af svampe og termitter og andre glubske dyr. For de vestindiske lokalarkivers vedkommende er situationen så slem, at 10 procent af materialet ikke kan tåle at blive ekspederet til brug på læsesalen. For arkivalierne fra Trankebar er situationen lige så gal.

Til slut skal opmærksomheden henledes på, at der befinder sig relevant materiale vedrørende Tropekolonierne i samlinger uden for Rigsarkivet. På Landsarkivet for Sjælland i København findes således en række kirkebøger fra kristne menigheder i Dansk Vestindien og fra Trankebar. I National Archives i Washington DC opbevares en flere hundrede hyldemeter stor gruppe benævnt Records of the Government of the Danish West Indies 1672-1917 (Record Group 55), som især består af lokalt materiale fra efter midten af 1800-tallet, og som supplerer de vestindiske lokalarkiver i Rigsarkivet. Og i Tamil Nadu Archives i Madras findes gruppen af såkaldte Danish Records, omfattende godt 200 bind, hovedsagelig bestående af justits- og politivæsenssager fra Trankebar 1780-1845. Derimod er – så vidt vides – slet ingen arkivalier fra den danske tid bevaret i offentlige samlinger i Ghana i dag.

Man skal være opmærksom på, at flere af de kildetyper, som præsenteres i det følgende som værende enten ostindiske, guineiske eller vestindiske, i virkeligheden er fælles for alle tropekolonierne. Dette gælder for eksempel algiersk søpasprotokol, skibsjournal, oktroj, generalbrev og folketælling.

Litteratur

Generelle indføringer i arkivmaterialet vedrørende Danmarks tropekolonier er at finde for Ostindiens vedkommende i C. Rise Hansen: *Sources of the History of North Africa, Asia and Oceania in Denmark*, München 1980; for Guineas vedkommende i J. Reindorf: *Scandinavians in Africa. Guide to Materials Relating to Ghana in the Danish National Archives*, Oslo 1980; og for Vestindiens (og til dels Guineas) vedkommende i Erik Gøbel: *A Guide to Sources for the History of the Danish West Indies (U.S. Virgin Islands), 1671-1917*, Odense 2002. Sidstnævnte indeholder også en grundig gennemgang af litteraturen vedrørende Dansk Vestindiens historie. Guidebogens fulde tekst plus detaljerede arkivregistraturer er at finde på hjemmesiden www.virgin-islands-history.dk. En summarisk introduktion til først og fremmest den trykte litteratur vedrørende vore tropekolonier, men kun lidt om arkivalierne, giver Peter Hoxcer Jensen m.fl.: *Dansk kolonihistorie. Indføring og studier*, Århus 1983, s. 19-98.

Erik Gøbel: Dansk Vestindiens historie

Danmark havde en koloni i Caribien i 250 år, men solgte i 1917 de tre øer (St. Thomas, St. Jan og St. Croix) til USA. Siden da har de heddet US Virgin Islands – eller som der står på bilernes nummerplader på de smukke øer: American Paradise.

Columbus var ganske vist den første europæer i Caribien, men fra 1660'erne kom danskerne dertil og tog øen St. Thomas i besiddelse. Derpå tog man også nabøen St. Jan, og i 1733 købte Danmark øen St. Croix af Frankrig. Dermed havde kolonien nået sin fulde udstrækning. Stor var den dog ikke, for tilsammen er de tre øer af præcis samme størrelse som øen Mors i Limfjorden! For Danmark fik den lille koloni imidlertid stor betydning.

På St. Thomas med den glimrende naturhavn i byen Charlotte Amalie udviklede sig efterhånden en omfattende handel og søfart. St. Thomas var en internationalt kendt frihavn, som blev et indbringende handelscenter og trafikknudepunkt for hele Caribien.

Lille St. Jan blev derimod aldrig andet end et vedhæng til St. Thomas. Begge øer er præget af lave bjerge og derfor ikke særlig velegnede til agerbrug. St. Jan er mest kendt for det blodige slaveoprør, som fandt sted der i 1733. Da bemægtigede negerslaverne sig hele øen og beholdt kontrol over den i et halvt års tid, indtil tilkaldte hvide tropper nådesløst fik nedkæmpet oprøret.

St. Croix er karakteriseret ved sin gode landbrugsjord, og det var da også især der, man drev plantager. Den helt dominerende afgrøde var sukker. Sukkerrørene groede villigt, men krævede megen pasning af hårdt arbejdende folk. Af de modne sukkerrør udpressede man den søde saft, som derpå inddampedes til brunt klistret råsukker. Dette blev sendt til Danmark, hvor man i sukkerraffinaderier omdannede råsukkeret til fint hvidt sukker. Dette var en vigtig reeksportvare fra Danmark til Nordeuropa. Et vigtigt biprodukt i Vestindien var rom, mens øvrige varer som bomuld og tobak ikke spillede nogen særlig rolle.

Økonomisk oplevede Dansk Vestindien sin blomstring fra midten af 1700-tallet til midten af 1800-tallet.

Den nødvendige arbejdskraft i kolonien blev skaffet til veje i skikkelse af negerslaver, som man enten importerede direkte fra Afrika eller indkøbte på andre øer i Caribien. Slaverne udgjorde 90 procent af øernes befolkning, så de fåtalige hvide frygtede altid slaveoprør.

Blandt de hvide var der overraskende få danskere, først og fremmest i skikkelse af embedsmænd og soldater. Derimod var langt de fleste plantageejere og handelsmænd af andre nationaliteter: briter, franskmænd og nederlændere, som var indvandret fra andre caribiske øer.

I anden halvdel af 1700-tallet begyndte man i Europa at drøfte, om slaveri burde afskaffes. I 1792 tog Danmark som den første europæiske nation overhovedet det første skridt i den retning ved at forbyde sin slavehandel over Atlanten, dog først med virkning fra 1803. Men slaveriet i Dansk Vestindien fortsatte helt til 1848, hvor generalguvernør Peter von Scholten afskaffede det, presset af et ulmende oprør blandt slaverne på St. Croix. På det tidspunkt havde imidlertid de fleste andre kolonimagter i Caribien for længst frigivet deres slaver.

Årtierne efter slaveriets ophævelse blev uventet hårde for den nu frie farvede befolkning i Dansk Vestindien. Sukkerproduktionen på St. Croix fik svært ved at konkurrere på verdensmarkedet. St. Thomas klarede sig bedre, idet havnen

blev anløbsplads for en række udenlandske dampskibsruiter mellem Europa og Caribien og videre fra Charlotte Amalie rundt i hele Mellemamerika.

Mod slutningen af 1800-tallet gik det imidlertid også ned ad bakke for St. Thomas, og Dansk Vestindien forvandlede sig ubønhørligt fra en overskudsforretning til et stort årligt underskud for den danske statskasse. På øerne var både de sociale, sundhedsmæssige og undervisningsmæssige forhold ringe, ligesom befolkningen var fattig og boligforholdene under al kritik. I 1878 kom det til blodige uroligheder med de utilfredse sorte, som nedbrændte store dele af byen Frederiksted på St. Croix.

I den situation søgte Danmark at sælge kolonien. Tyskland ville gerne erhverve St. Thomas som flådebase, men det kunne USA under ingen omstændigheder acceptere, og kort efter udbruddet af Første Verdenskrig tilbød man at købe alle tre øer for det usandsynligt høje beløb af 25 millioner gulddollars. Salget til USA kom i stand efter en voldsom offentlig debat i Danmark og efter gennemførelsen af den første folkeafstemning herhjemme overhovedet.

Den 31. marts 1917 blev de tre øer overdraget til USA. I forbindelse med salget rejste næsten alle danske til Danmark. De økonomiske og sociale fremskridt, som den farvede befolkning i US Virgin Islands havde håbet og forventet, lod vente meget længe på sig. Øerne blev indtil 1931 administreret af den amerikanske flåde og blev karakteristisk nok kendt under betegnelsen Amerikas Fattiggård. Depressionen i 1930'erne var særdeles hård ved øerne, men efter Anden Verdenskrig gik det langsomt fremad. Fra begyndelsen af 1960'erne har turisme været hovedindkomstkilden.

I dag lever 120.000 mennesker på øerne. De er amerikanske statsborgere og benytter US dollars. Dog er US Virgin Islands ikke i juridisk forstand en stat som de andre amerikanske stater, men blot et såkaldt uinkorporeret territorium, der siden 1970 vælger egen guvernør og et lokalt senat.

De tre øers danske fortid skinner endnu tydeligt igennem på mange måder i dag. Der står velbevarede danske regeringsbygninger, kirker, forter, sukkermøller, plantagehovedbygninger og byhuse overalt. Byerne og deres gader har bevaret de gamle danske navne. De danske kirkegårde med deres mange hjemligt udseende gravsten findes stadig. Og ikke så få af indbyggerne bærer gode danske navne som Hansen og Petersen.

For en besøgende fra Danmark er der meget spændende at opleve i US Virgin Islands, især når man kender lidt til øernes historie og kigger godt efter de mange danske spor.

Erik Gøbel

Dansk trekantsejlad 1671-1802

Danmark sendte cirka 110.000 slaver på omkring 380 togter over Atlanten fra slutningen af det 17. århundrede til begyndelsen af det 19. århundrede – og tegnede sig således for cirka 1 procent af den samlede atlantiske slavehandel på omkring 12,5 millioner slaver.

Det vigtigste kildemateriale til den danske trekantfart – fra Danmark til Afrika, videre fra Afrika til Vestindien og endelig derfra og hjem til Danmark – befinder sig i Rigsarkivet, dels i form af de oktrojerede handelskompagniers arkivgrupper, dels i form af akter fra den offentlige administration. Forskellige handelskompagnier nød det meste af tiden nationalt monopol på slavesejladserne. Fra begyndelsen og indtil 1754 var det Vestindisk-guineisk Kompagni, 1765-1778 var det Guineisk Kompagni, og 1781-1787 var det Østersøisk-guineisk Kompagni. (Det kan tilføjes, at netop tropehandelskompagniernes arkiver i Rigsarkivet er blevet optaget på UNESCO's prestigøse Memory of the World Register over verdens umistelige skriftlige kulturarv).

Vedrørende trekantfarten er der desuden et fysisk levn til rådighed i form af vraget af slaveskibet "Fredensborg", der 1767-1768 gennemførte et togt ad trekanttruten, men strandede til sidst på hjemvejen på Norges kyst. Her er vraget blevet lokaliseret og en række genstande derfra bjærget. Desuden er skibet, dets mandskab, ladning, rejse og så videre detaljeret dokumenteret i de arkivalske kilder.

Antal togter

Det første slaveskib, som kom til St. Croix under Dannebrog, var sandsynligvis "Friedrich", som ankom sent i 1675 eller tidligt i 1676 med et ukendt antal slaver fra Afrika. Herefter så det ud som vist i tabellen, (der dog kun opregner de togter, vi kender nogenlunde nøje tal fra).

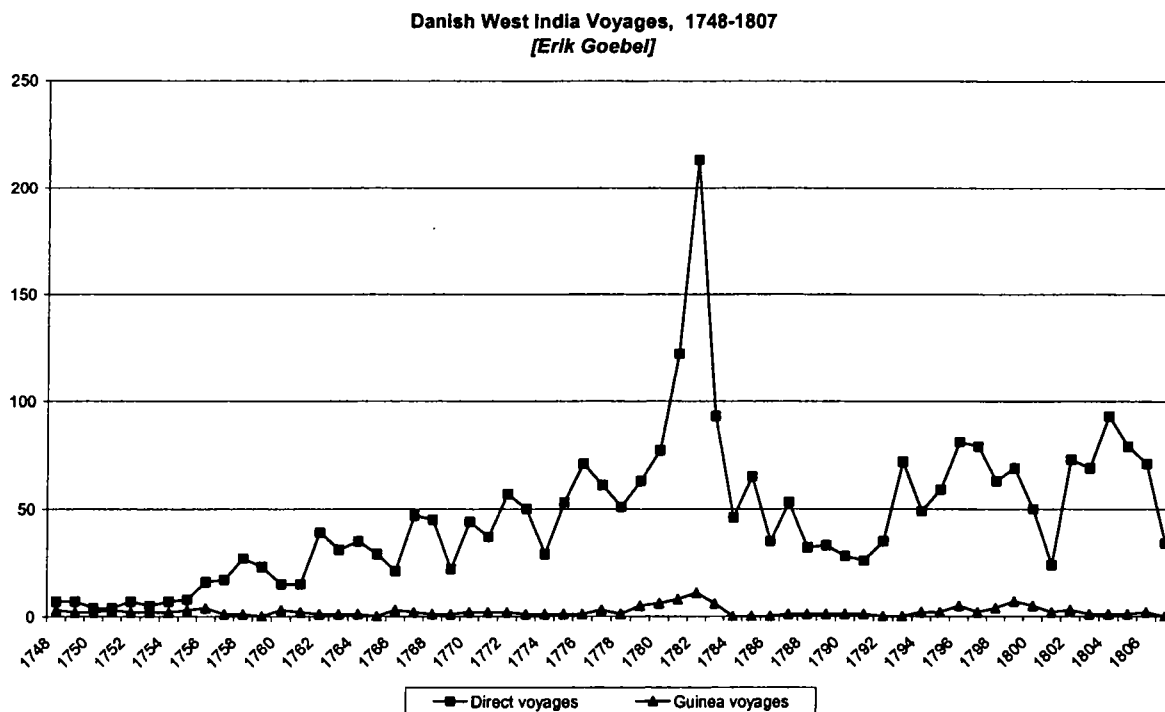
	Antal togter	Togter pr. år	Antal slaver	Slaver pr. år
1675-1690	15	0,6	1.500	60
1691-1697	11	1,6	2.000	286
1698-1734	20	0,5	6.800	184
1735-1765	60	1,9	15.500	500
1766-1776	23	2,1	5.300	589
1777-1792	65	4,1	22.100	1.381
1793-1802	125	12,5	24.100	2.410
1803-1806	25	6,3	4.800	1.200
I alt	344		82.100	

I begyndelsen af 1792 blev det besluttet, at Danmark – som den første slavehandlende nation – skulle ophæve sin slavehandel, men dog først efter en ti års overgangsperiode. Plantageejerne i Dansk Vestindien blev hjulpet til at øge slavebefolkningen og til at justere den med hensyn til alders- og kønssammensætning, inden indførselsforbudet trådte i kraft fra 1. januar 1803. I det sidste tiår af den legale slavehandel kunne alle nationer indføre slaver til Dansk Vestindien, og danskernes egen slavehandel blomstrede som aldrig før med indførslen af cirka 25.000 slaver fra Afrika.

Fra 1803 var dansk slavehandel i Guinea og over Atlanten forbudt, men blev i et vist omfang stiltiende accepteret af myndighederne. Hertil kom illegal slavehandel under

Dannebrog af et ukendt, men sandsynligvis beskedent omfang. Med briternes besættelse af Dansk Vestindien fra 1807 stoppede den danske slavehandel helt.

Når man taler om trekanttogterne, skal man være opmærksom på, at disse var en undtagelse fra den almindelige sejlads til Dansk Vestindien, idet langt hovedparten af rejserne gik direkte frem og tilbage mellem moderland og koloni uden at have noget med slavehandel eller trekantfart at gøre. Vedstående diagram illustrerer den markante forskel, at i den florissante periode fra 1748 til 1807 gik kun cirka 150 togter (4 %) ad trekanttruten, medens omkring 3.100 togter (96 %) sejlede ad den direkte rute.

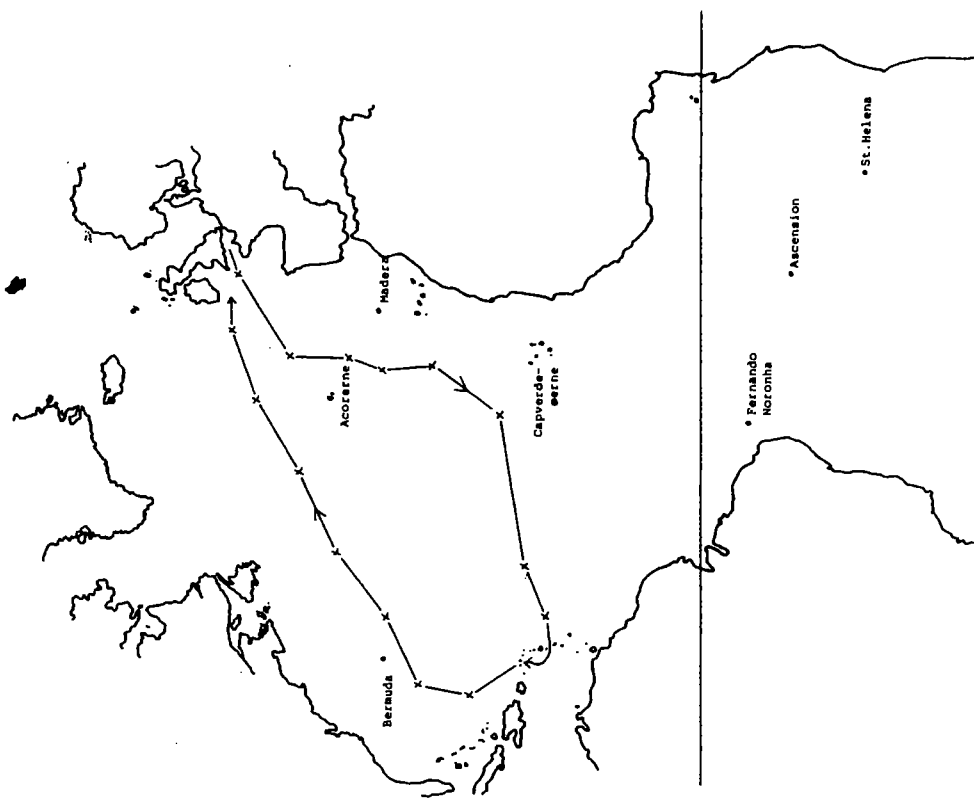
Sejlruter

Trekanttogterne udsendtes praktisk talt alle fra København. For kompagniskibenes vedkommende blev de sendt afsted af den høje direktion, som selv holdt mønstring ombord. Påfaldende er her de mange salutskud, som bragede ind over byen, idet der salutedes med skibets kanoner såvel ved herrernes ankomst som ved hver af deres skåler og atter ved deres bortfart. Således nåede man på mønstringsdagen i juni 1767 at løsne 125 skud fra "Fredensborg"s kanoner i løbet af et par timer. Det er rundt regnet et skud i minuttet!

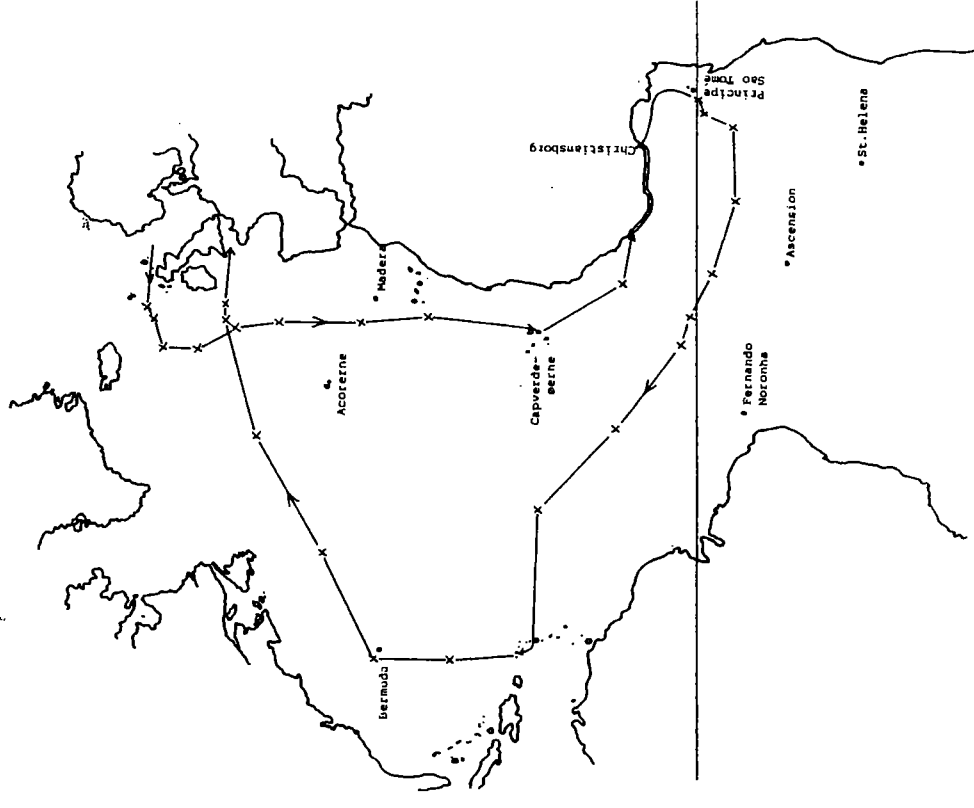
Når alt var klart ombord et par uger efter, fik kaptajnen sine sidste forholdsordrer, og skibet kunne sejle til Helsingør. Her ankrede man for at betale øresundstold og få de sidste friske forsyninger ombord; men ingen måtte gå i land, da afsejlingen skulle ske straks, når vinden føjede sig. Da stod man Sundet ud og salutede behørigt for Kronborg Slot. Hermed regnedes rejsen for påbegyndt.

Bemærkelsesværdigt nok var turen gennem Kattegat et af de vanskeligste stræk på den lange rejse, og omkring halvdelen af skibene blev nødt til at søge nødhavn i Sverige eller oftere i Norge.

Indtil midten af det 18. århundrede gik ruten som regel nord om De britiske Øer, da denne regnedes for nemmere end den gennem Kanalen. Senere gik skibene oftest gennem

»Havmanden«s rute direkte til Vestindien 1674-1676. Karakteristisk for de første togter sejlede man sydpå temmelig langt fra Europas kyster; i senere tider lå ruten lidt længere mod øst. Positionerne er afsatte med 1 uges mellemrum, og det fremgår tydeligt, at hastigheden var højest tværs over Atlanten på udturen i nordøstpassatens område. På hjemrejsen var farten mere stabil.

Trekantruten som »Christiansborg« gennemsejlede 1766-1767. Krydsene angiver positionerne med ugentlige intervaller og viser, at det gik langsomt fremad i farvandet nærmest Danmark-Norge samt i det ofte vindstille kalmebælte langs ækvator. Lidt atypisk gik »Christiansborg« nordvest om Bermuda i stedet for som sædvanligt at sejle sydøst om øen.

Kanalen på udrejsen. Videre sydpå løb ruten i behørig afstand fra kysterne – på grund af faren for krydsende mauriske kapere. Skibene søgte kun nødtvungent havn mellem Norge og Afrika. Ruten gik øst om De capverdiske Øer, ind mod den afrikanske kyst og halvandet tusinde kilometer langs Peberkysten og Elfenbenskysten til det danske hovedfort Christiansborg på Guldkysten (ved Accra i vore dages Ghana). På vej mod det danske fort handlede skibene i begrænset omfang, idet de som regel fik hovedparten af slavelasten ombord ved Christiansborg eller andetsteds på Guldkysten, hvor danskerne havde en række befæstede handelspladser østpå til Voltaflodens delta. I perioden 1778-1789 blev 57 % af slaverne købt ved de danske etableringer; men når man havde svært ved at følge med, for eksempel under højkonjunkturen 1781-1785 under Den amerikanske Uafhængighedskrig, måtte de danske skibe indkøbe over halvdelen af deres slavelast hos fremmede nationer på kysten.

Når slavelasten var indtaget ved Guineas havneløse kyst, kunne der opstå problemer med at komme frem ad den såkaldte mellempassage derfra til Vestindien. Vind og strøm tvang skibene østpå og altså langt ind i Guineabugten. Her drev man så rundt med daskende sejl og i ulidelig hede og ventede på gunstig vind. Både europæere og afrikanere ombord led under varmen, og man havde tilladelse til at søge de portugisiske øer São Tomé og Isle de Prince, hvor slaverne kom i land i pakhuse for at få frisk frugt, grøntsager og kød, og hvor skibets vandbeholdning blev suppleret op. Problemer illustreres godt ved snauen "Eleonora", som i 1774 ankom til São Tomé med 55 af 185 slaver meget syge efter at have været en måned undervejs den korte vej fra Christiansborg.

Skibene måtte søge helt ned lidt syd for ækvator for at fange sydøstpasset og den vestgående ækvatorialstrøm, som i forening bragte slaveskibene vest og nordvest over, indtil de nåede den 17. breddegrad midt ude i Atlanten. Efter den lange oceansejlad var længdebestikket som regel blevet temmelig unøjagtigt; men det gjorde ikke så meget, da man blot fulgte breddegraden vestpå, indtil Antillerne kom i sigte. Topgasterne fik som regel første landkending af den nye verden i skikkelse af den lille britiske ø Antigua. Herfra styrede navigatørerne mod Dansk Vestindien.

Hjemrejsen med last af kolonialvarer – først og fremmest råsuksker – mod Europa gik stik nordpå fra St. Thomas eller St. Croix og i en bue øst om Bermuda, hvorfra Golfstrømmen og de dominerende vestenvinde førte fartøjerne over Atlanten i en næste lige linie. I de første årtier var kaptajnerne instrueret om at gå hjem nord om De britiske Øer; men snart blev de frit stillet med hensyn til i stedet at vælge den kortere rute gennem Kanalen. Denne vej valgte de fleste da også, dog undtagen under krigene 1756-1763 og 1778-1783 og 1793-1815, hvor der sværmede mange kapere i Kanalen.

Da man gerne ville have varerne hjem så hurtigt som muligt, havde kaptajnerne ordre om kun at søge havn i nødstilfælde. I tilfælde af risiko for isdannelse i de danske farvande eller i krigstider skulle man dog gå ind i norsk havn og dér afvente nærmere forholdsordrer fra København. I praksis søgte knap halvdelen af de hjemvendende skibe havn i Norge, og som regel angav skibsrådet som begyndelse: modvind og hårdt vejr, vand- og proviantmangel eller sygdom blandt de ombordværende. På den store fregat "Christiansborg" i 1772 var der så mange alvorligt syge besætningsmedlemmer, at kun overstyrmanden var i stand til at navigere skibet.

Allerede fra starten lå trekanttruten nogenlunde fast, bestemt som den var af naturens kræfter i form af vinde og strømme. Den eneste nævneværdige variation lå i, om man sejlede nord eller syd om De britiske Øer. Alle europæiske slavehandelsnationer benyttede sig af nogenlunde identiske ruter.

Sejltider

Trekantfarerne afsejlede som regel fra Danmark i sensommeren eller den tidlige vinter. Dette passede bedst med at undgå regntid og stormsæson på Guldkysten.

I perioden 1671-1754 anvendte skibene i gennemsnit 156 døgn på rejsen fra Danmark til Fort Christiansborg i Guinea. Senere gik udrejserne en smule hurtigere. Den hurtigste udrejse blev gennemført af kaptajn Simon Tadtzen på snauen "Eleonora", der afsejlede fra Helsingør 11. november 1766, lå to dage i norsk havn, sejlede gennem Kanalen og nåede Christiansborg 20. januar 1767 – altså efter kun 70 døgn. Sikkerhed var dog altid vigtigere end hurtighed, og "Eleonora" stod også for den langsomste udrejse, som varede 383 døgn på grund af havarier og reparationer i både svensk og britisk havn.

Opholdet ved den afrikanske kyst varierede kraftigt med handelskonjunkturerne. Var slaveudbudet rigeligt, lå skibene kun relativt kort tid ved handelspladserne; men var der mangel på slaver, måtte fartøjerne sejle langs kysten og forsøge at indhandle det nødvendige antal, eller bare vente ved de danske etableringer. Opholdene varierede fra få uger til et helt år, gennemsnit var 6 måneder. En del af tiden blev benyttet til at ombygge skibene, så de kunne have menneskelasten ombord.

Mellempassagen fra Guinea til Vestindien med den værdifulde slavelast ombord blev som sagt ofte afbrudt af et ophold på 2-3 ugers varighed ved São Tomè eller Isle de Prince. De samlede sejltider over Atlanten varierede fra 2 til 5 måneder med et gennemsnit på knap 3 måneder.

Opholdet i Dansk Vestindien, hvor skibet skulle losses og gøres klar til at modtage en sukker- eller kaffelast, varede i begyndelsen et halvt års tid, men reduceredes efterhånden til 2-3 måneder. Afsejlingen mod Europa foregik helst i juni eller juli, altså når årets sukkerhøst var færdig, men inden orkansæsonen satte ind. Varigheden for strækningen hjem over Atlanten mindskedes efterhånden fra 4 måneder til godt 2 måneder. Hurtigste slaveskib på hjemturen var snauen "Ada" i 1775 og 1777, som begge gange smuttede gennem Kanalen og kun brugte henholdsvis 44 og 43 døgn (og da heller ikke ankrede op undervejs).

Efter en lidt famlende pionerperiode kom varighederne af trekanttogterne under Dannebrog fra 1720'erne til at ligge på 1½ år, fordelt på 4 måneders udtur, 6 måneder i Afrika, 3 måneder på mellempassagen, 3 måneder i Vestindien og 3 måneders sejlads hjem. Nogenlunde de samme sejltider oplevede de øvrige europæiske slavehandlende nationers skibe.

Ladninger

Ladningerne på de tre ben af trekanttruten var meget forskellige. Fra Danmark til Guinea fragtede man forsyninger til besætningsmedlemmer og slaver samt en smule til danskerne i Afrika, foruden store mængder varer til anvendelse i slavehandelen på Guldkysten. En typisk ladning bestod af ostindiske tekstiler (35 % af værdien), europæiske tekstiler (15 %), krudt (15 %), spiritus (14 %) og skydevåben (10 %) plus mindre partier koraller, kauriskaller, knive, tobakspiber, hatte, spejle, bly, kobber, messing og tin.

I Afrika ombordtog skibene guld, elfenben og især slaver, foruden masser af madvarer og vand til mellempassagen. "Patientia"s ladning fra Fort Christiansborg i juli 1753 var typisk, idet den bestod af 275 slaver (værdisat til 26.561 rigsdaler), 301 lod [1 lod = 15 gram] guld (2.409 rigsdaler), 62 store elefantstødtænder på tilsammen 2.508 pund (1.001 rigsdaler) og 108 mindre elefanttænder på 1.052 pund (175 rigsdaler).

Lasterne hjem fra Caraibien til Danmark udgjordes for langt hovedpartens vedkommende af råsukker, bestemt til raffinering. For eksempel udgjorde sukkeret 50 % af værdien af eksporten fra St. Croix, medens rom (11 %) og tobak (9 %) var de næstvigtigste

varer. Hertil kom en anseelig transithandel i afrikanske slaver, især via St. Thomas, til de britiske, franske, nederlandske og spanske kolonier.

Ernæring ombord

Forplejningen på skibene var problematisk, da hverken mad eller drikke kunne holde sig i varmen i længere tid. Et andet problem var, at selv om fødevarerne blev taget friske ombord, eksempelvis ved den afrikanske kyst, var de danske søfolk ikke vant til de mikrober og bakterier, som fandtes deri, og som i mange tilfælde gjorde dem syge og tog livet af dem.

Hjemmefra havde rederne udstukket retningslinier for, hvordan der skulle spises ombord. Slaverne skulle således hver uge have: ½ pund flæsk, 1 ottingkar [1 ottingkar = 2,2 liter] bønner, 1 ottingkar gryn, 1/3 ottingkar millie, ½ pot [1 pot = 1 liter] brændevin, 1/8 pund tobak og 1 tobakspibe. Desuden gaves noget palmeolie tilsat grøden, mængden var ¼ pægl [1 pægl = 1 liter] om ugen. Endelig regnede man med 6 skæpper [1 skæppe = 17 liter] maleget pr. 100 slaver på hele mellempassagen. Forplejningen skulle fordeles efter følgende skema.

Søndag	Flæsk	Bønner	Gryn	Tobak og pibe
Mandag		Bønner	Gryn	Brændevin
Tirsdag		Bønner	Gryn	Tobak
Onsdag		Bønner	Gryn	Brændevin
Torsdag	Flæsk	Bønner	Gryn	Brændevin
Fredag		Bønner	Gryn	Tobak
Lørdag		Millie (to gange)		Brændevin

Mandskabet på de samme skibe skulle derimod have større og mere varierede rationer og sandsynligvis madvarer af betydelig bedre kvalitet, nemlig flæsk, kød, tørfisk, smør, gryn, ærter, hårdt brød, blødt brød, brændevin, øl og vand. Derimod havde søfolkene ikke krav på olie, øleddike og svesker, som ikke regnedes for ordinær spise. Understyrede, underlæger og højbådsmand med flere fik halvanden ration af flæsk, kød, smør og brændevin. De øverste ombord stod helt udenfor spisereglementet, men i kahytten skulle de spise efter menage og billighed.

En stor del af forsyningerne til brug på mellempassagen blev medbragt helt fra Danmark. Ved Guineakysten indkøbte man – sammen med slaverne – nye forsyninger af levende dyr til slagting undervejs over Atlanten, friske grøntsager og drikkevand til fire måneders forbrug samt forskellige afrikanske olier, kornsorter og citronsaft til slaverne.

På adskillige togter var det alligevel i praksis ikke muligt at overholde spisebestemmelserne, for eksempel hvis en sejlads kom til at vare længere end beregnet. I sådanne tilfælde var det ofte drikkevandet, der først blev mangel på – med skrækkelige dehydreringer til følge i tropeheden.

Forplejningsforholdene ombord på de danske slaveskibe lignede ganske dem på andre slavehandlarnationers.

Dødelighed ombord

På den ældste håndfuld trekanttogter, hvor vi kender dødeligheden blandt slaverne, var den ekstremt høj. På fire togter 1698-1704 tog man store ladninger af slaver ombord, og af disse i alt 2.009 afrikanere døde 867 (43 %) inden ankomsten til Vestindien. Medregner man tillige skibet "Kronprinsen", som i 1705 ved Isle de Principe brød i brand og sprang i luften med sine næsten 826 ombordværende slaver, hvoraf kun 5 overlevede denne den største katastrofe i dansk slavefart, kommer dødsraten på disse fem tidlige togter helt op på 60 %.

Senere formåede man at holde dødsraten betydeligt lavere. Et eksempel var den store fregat "Fredensborg", der afsejlede i 1767 fra København med en besætning på 40 mand, hvoraf 15 døde undervejs, altså en dødsrate på 38 %. Af disse søfolk var 1 død på rejsen mod Afrika, 11 døde under det næsten syv måneder lange ophold ved Guldkysten, kun 2 døde på mellempassagen (6 %) og 1 på vejen hjem fra Vestindien. På den 31 meter lange fregat var der 256 slaver ved afsejlingen fra Afrika. "Fredensborg" var 78 døgn om at gennemsejle mellempassagen, og undervejs døde 24 af slaverne (9 %), trods skibslægens ihærdige forsøg på at holde så mange som muligt i live.

I 1791 undersøgte en regeringskommission den danske slavefart i perioden 1777-1789 grundigt. Resultatet var, at for 49 trekanttogter kender vi forholdene ganske godt. I gennemsnit tog skibene 349 slaver ombord, og af disse døde 16 % undervejs over Atlanten. På de samme rejser var mandskaberne gennemsnitligt på 46 mand, og af disse døde 33 % - altså dobbelt så mange som hos slaverne! Risikoen for søfolkene lå især i de fremmede sygdomme (blandt andre malaria, gul feber og dysenteri) og mikrober, der førtes ombord med vand, proviant, varer og personer.

Periodens ultimative dødsrate fandt kommissionen på de tre skibe, som forsvandt sporløst på mellempassagen med mand og mus. For eksempel fregatten "Prins Frederiks Haab" i 1785 med 245 slaver og 46 besætningsmedlemmer ombord.

Den laveste dødelighed blandt sømændene på periodens rejser var 4 %, medens den højeste var de 70 %, der døde på "Grev Bernstorff" i 1784, og hvor 41 % af slaverne døde. Dette tal blev kun overgået på eet andet skib, "Accra", hvor der på rejsen i 1781 døde 45 % af slaverne (og 44 % af søfolkene). Årsagen til disse højeste dødsrater var, at der både udbrød sygdomsepidemier og slaveoprør ombord. I det hele taget var det sådan, at de to ombordværende gruppers høje dødsrater ofte fulgtes ad, først og fremmest som følge af smitsomme sygdomme, der på de overfyldte fartøjer ikke skelnede mellem hvide og sorte, men ramte i flæng ombord.

Den laveste dødelighed blandt slaverne 1777-1789 oplevede man på "Accra" på en rejse i 1779, hvor der kun døde 2 ud af en ladning på 429 slaver.

Efter at skibene var ankommet til Caraibien, døde yderligere 3 % af slaverne på grund af den almene svækkelse, der var det uundgåelige resultat af den hårde rejse over havet. Kun omkring halvdelen af afrikanerne, som var ført over Atlanten under dansk flag, havnede i Dansk Vestindien. Resten blev solgt til andre europæiske nationers øer, ofte de franske.

Meget tyder på, at slaverne på de danske slaveskibe oplevede en relativt høj, men gradvist faldende dødsrate indtil midten af det 18. århundrede; derefter var faldet meget beskedent. Denne udvikling mindede meget om den, som har kunnet konstateres for andre slavehandlende nationers vedkommende.

Konklusion

Danmark var en aktiv, men lille deltager i den internationale slavehandel over Atlanten. Det danske engagement er detaljeret dokumenteret i arkivalske kilder. Danskerne opførte sig stort set ligesom alle andre slavehandlende europæere. Årsagen hertil var, at denne særlige handel og søfart i høj grad var et internationalt foretagende, som bestemtes af samme grundlæggende økonomi og teknologi samt ikke mindst samme naturgivne betingelser. Resultatet var, at sejlruiter, sejltider, ladninger og forhold ombord (for eksempel dødeligheden) blev nogenlunde ens for alle nationer.

Danmark besluttede i 1792 som den første slavehandlende nation at afskaffe sin slavehandel over Atlanten. Slaveriet i Dansk Vestindien fortsatte imidlertid til 1848, hvor Peter von Scholten afskaffede det.

Erik Gøbel

Danmarks slavehandelsforbud 1792

I 2006 lavede Undervisningsministeriet en officiel dansk historiekanon, hvorpå findes punktet "Ophævelse af slavehandel". Når netop dette emne er medtaget på den fine liste, er årsagen nok blandt andet de senere års stærkt voksende almindelige interesse for vore tidligere tropekolonier i Asien, Afrika og Amerika samt ikke mindst, at Danmark var den første slavehandelsnation, som besluttede at afskaffe sin slavehandel. Det skete ved en kongelig forordning af 16. marts 1792. Fordi vi kom først, er der desuden international interesse for dette danske slavehandelsforbud, dets forudsætninger og dets følger.

Optakten før 1791

Danskerne havde kendt til slaver allerede i vikingetiden med dens trælle, og fra 1600-tallet med etableringen af kolonier i Trankebar i Indien, på Guldkysten af Afrika og på Sankt Thomas i Caraibien blev neger-slaveri en del af hverdagen for danskerne i det fremmede og for administratorerne hjemme i København. Slavehandelen blev den vigtigste årsag til dansk tilstedeværelse i Guinea, og for Dansk Vestindien (som også kom til at omfatte Sankt Jan og Sankt Croix) var neger-slaver den helt uundværlige arbejdskraft ved dyrkningen af sukkerrør, som var den caraibiske kolonis eksistensgrundlag. Råsukkeret blev fragtet til Danmark, hvor det raffineredes og i stort omfang blev reeksporteret og således var af meget stor betydning, især for København, men også for dansk økonomi i bredere forstand.

Slaveri og slavehandel var ikke noget, der blev sat spørgsmålstegn ved i Danmark før i anden halvdel af 1700-tallet. Under indtryk af de mange nye tanker i oplysningstidens Europa begyndte man dog så småt også herhjemme at drøfte berettigelsen af slavehandelen og muligheden for eventuel afskaffelse deraf – men ikke af selve slaveriet, der blev betragtet som helt nødvendigt for at kunne opretholde den økonomisk vigtige plantagedrift.

Endnu i 1760 forsvarede Københavns biskop, Erik Pontoppidan, således eksistensen af slavehandelen med to argumenter. For det første havde afrikanerne det materielt meget dårligt i Afrika, så deres fysiske forhold blev ikke forringede af, at de blev slaver i Vestindien. For det andet – og vigtigst – fik de derved mulighed for at blive kristnede.

Fra slaverimodstanderne kom det væsentligste indlæg i den sparsomme danske debat fra lægen Paul Erdmann Isert. Han udgav i 1788 en bog med titlen "Reise nach Guinea". Heri beskrev han, hvor rædselsvækkende slavehandelen foregik, og hvor grusomt slaveriet var. Isert havde selv tilbragt nogle år på Guldkysten og var sejlet med slaveskibet "Christiansborg" derfra over Atlanten til Sankt Croix. Ombord ved afsejlingen fra Afrika var 46 søfolk og 452 slaver. Disse sidste gjorde oprør ombord, og kaptajnen berettede at, "negrene

indtil fortvivlende rasenhed anfaldt mandskabet, berendte stormbatterierne [skansevægge på skibet], indtog forskibet, stordækket og underlasten, truende med at sprænge alt i luften! Uagtet at disse på menneskekærlig måde og med den mest ømme omhu til deres kår at lindre stedse blev behandlet, så havde håbet om deres frihed ved så stor overmagt [overtal] dog bragt dem til denne fortvivlende handling”. Mandskabet måtte med våbenmagt undertvinge oprøret – med det resultat, at 34 negre mistede livet, medens overstyrmanden og Isert blev hårdt sårede, og yderligere tre besætningsmedlemmer let sårede. Iserts tanke var at undgå disse skrækkelige mennesketransporter over Atlanten og i stedet oprette plantager i Afrika, hvor man kunne lade slaverne dyrke det eftertragtede sukker og andre tropiske produkter. Ideen blev dog aldrig realiseret.

Negerslavedebatten i Danmark før 1791 var ikke særlig omfattende eller særlig hæftig – i modsætning til den kolossale og særdeles ophedede debat, som foregik først og fremmest i England. De danske reformønsker begrænsede sig reelt til afskaffelse af slavehandelen over Atlanten, men ikke den interne handel med slaver i Dansk Vestindien, for eksempel mellem forskellige plantageejere.

Fregatten "Fredensborg" sejlede i slavefart på trekantruten fra 1778 til 1790. Stormbatterierne anes ved fokke- og stormast. De høje runde anordninger er luftindtag til at lede lidt frisk luft ned på det beklumrede underdæk. Maleri fra 1785. (Privateje).

Ernst Schimmelmann

En af de fremmeste slavehandelsmodstandere i Danmark var Ernst Schimmelmann (født 1747, død 1831). Efter statskuppet i 1784 sad han sammen med A. P. Bernstorff og Christian Ditlev Reventlow som dobbeltmonarkiets reelle herskere. Schimmelmann bestred blandt meget andet posten som finansminister og var medlem af gehejmestatsrådet. Ved siden af sine offentlige embeder ledede

han det omfattende familieføretagende, Det Grevelige von Schimmelmanske Fideikommis' Arvinger. Dette ejede plantager i Dansk Vestindien, sukkerraffinaderi i København, geværfabrikken i Hellebæk, godt og vel et dusin skibe, et palæ (vore dages Odd Fellow Palæet i Bredgade i København) samt mange værdipapirer. Desuden ejede Ernst Schimmelmann selv flere herregårde, blandt andre Lindenberg og Gudumlund ved Store Vildmose, foruden landstedet Sølyst ved Klampenborg.

De fire plantager i Vestindien med deres slavebesætning på i alt over tusind slaver producerede årligt 350 tons sukker og 175.000 liter rom. Dermed udgjorde plantagedriften langt den vigtigste del af Schimmelmans kolossale indkomster.

Sommeren 1791

På trods af hans personlige økonomiske interesser var det Ernst Schimmelmann, som tog initiativ til at få afskaffet slavehandelen under Dannebrog. Situationen var den, at efter årelange debatter forkastede det engelske parlament den 18. april 1791 indtil videre forslaget om ophævelse af slavehandelen. Der var imidlertid al god grund til at antage, at spørgsmålet inden længe ville blive taget op i England igen, og at det uundgåelige engelske forbud snart ville blive gennemført. Man måtte videre regne med, at England derefter ville forsøge at presse de øvrige slavehandlende nationer til også at forbyde deres slavehandel over Atlanten. Under indtryk af disse politiske realiteter; og med tanke på de stadige problemer med at skabe overskud i den danske slavehandel (ikke mindst forårsaget af udgigterne til forterne i Afrika); og ud fra sin grundlæggende humanitære overbevisning fandt Schimmelmann tiden moden til at træde i aktion.

I løbet af forsommeren 1791 havde han foretaget sonderende samtaler med blandt andre den almægtige regeringsleder A. P. Bernstorff og med Jørgen Erik Skeel, der var leder af Generaltoldkammeret, til hvis ressort kolonien i Vestindien hørte. I juni 1791 var underhåndsaftalerne på plads, og måneden efter vidste de indviede, at kongen var villig til at nedsætte den ønskede slavehandelskommission, og at Schimmelmann ville blive udpeget som medlem deraf.

Han satte sig derfor og lod den 16. juli 1791 sin privatsekretær nedfælde et pro memoria på tyve sider til den kommende kommission. I følgebrevet skrev Schimmelmann med en koket underdrivelse, at pro memoriet blot indeholdt enkelte henkastede tanker, som forhåbentlig kunne danne udgangspunkt for drøftelserne i kommissionen. I virkeligheden var der tale om et længe gennemtænkt og nøje gennemarbejdet dokument, hvis tanker da også i altovervejende grad kom til at gå igen i kommissionens store betænkning.

Slavehandelskommissionen nedsættes

Ved kongelig resolution af 5. august 1791 nedsattes "en kommission til negerhandelens bedre indretning på Vore vestindiske ejlande og kysten Guinea". Som medlemmer udpegedes Ernst Schimmelmann samt seks fremtrædende embedsmænd fra centraladministrationen. Noget egentlig kommissorium blev ikke udfærdiget; men man har sikkert regnet med, at alt var i de bedste hænder hos den ivrige, velforberejede og energiske Schimmelmann. Han havde da også sørget for i kommissionen at få indsat Ernst Philip Kirstein, der var hans egen

privatsekretær, og som kom til at fungere som kommissionens kompetente og effektive sekretær.

Kommissionens betænkning

Kommissionen, hvis papirer findes i Rigsarkivet, arbejdede hurtigt, så allerede den 28. december 1791 kunne medlemmerne underskrive den færdige betænkning. Den fylder 102 sider i folioformat, hvortil kommer otte bilag til nærmere belysning af forskellige kvantitative aspekter af slavehandelen og slavebefolkningen i Vestindien.

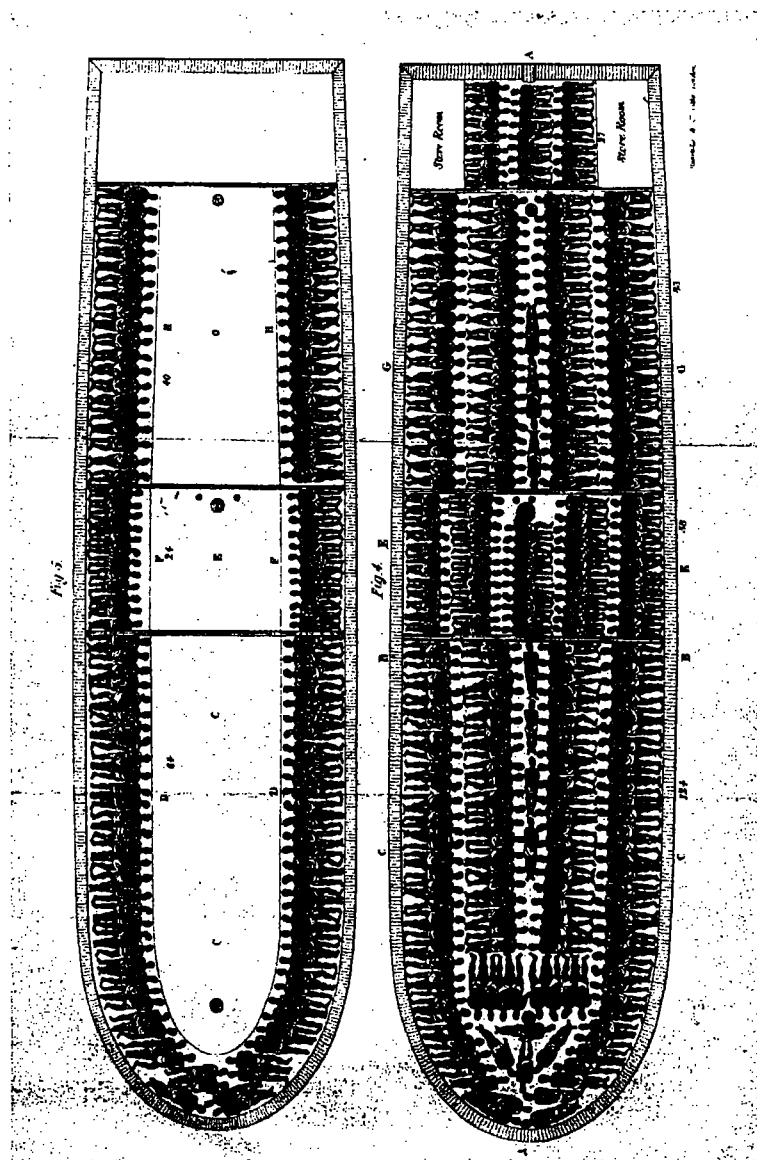
Betænkningen nævner først den aktuelle politiske situation i England. Derefter beskrives slavehandelen i Afrika og transporterne over Atlanten, samt den meget beskedne betydning, slavehandelen har for dansk handel og søfart. Dernæst behandles forholdene i Dansk Vestindien, som kan forbedres, men dette forudsætter hjælp fra staten. Fri import af slaver i en tiårs periode vil være nødvendig for at forøge slavebefolkningen og justere dens køns- og alderssammensætning, inden tilførslen af nye slaver kan afskaffes. Økonomisk hjælp til slaveejerne vil være nødvendig hertil, og de må overbevises om fordelene ved at bedre slavernes forhold, så de kan komme til at reproducere sig selv. Når dette er opnået, vil slavehandelen over Atlanten kunne afskaffes. Foruden disse hårdtslående argumenter fremhæver betænkningen til slut, at såfremt kongen beslutter at forbyde den danske slavehandel, vil det utvivlsomt gøre stort indtryk på andre slavehandlende nationer – og måske få følger, som kan blive til velsignelse for hele folkeslag og til stor hæder for majestæten selv.

Forordningen af 16. marts 1792

Efter praktisk sagsbehandling i Generaltoldkammeret kunne Christian den Syvende sætte sin underskrift under den udarbejdede "Forordning om Neger-Handelen" den 16. marts 1792 på Københavns Slot.

Den berømte forordning består af en kort fortale samt seks kortfattede paragraffer. Disse bestemte, at fra den 1. januar 1803 skulle al dansk slavehandel udenfor Dansk Vestindien ophøre, men indtil da var alle nationer velkomne til at føre slaver til den danske koloni. Man fik endda tilladelse til at eksportere et vist kvantum sukker til gengæld for hver slave, man tilførte øerne, helst kvindeslaver. Samtidig blev det forbudt at eksportere slaver fra den danske koloni.

Bemærkelsesværdigt nok indeholdt forordningen ikke noget som helst om etiske eller humane bevæggrunde for afskaffelsen af handelen. Ejheller om, at Danmark hermed var den første nation, som besluttede at ophæve sin transatlantiske slavehandel.

Plan for lastning af slaver på det godt 30 meter lange engelske skib "Brookes" i 1788. Hvor det var muligt, indskød man hylder i lasten, så der kunne rummes så mange slaver som overhovedet muligt. Efter Thomas Clarkson, *The History of... the African Slave-Trade*, London 1808. (Kongelige Bibliotek).

Den danske slavefart

Hvad drejede den danske slavefart sig om? Først og fremmest var der tale om de såkaldte trekantfarter, som gik fra Danmark til Afrika, derfra videre med slaver til Vestindien og endelig derfra retur til Danmark. Desuden sejlede et mindre antal skibe frem og tilbage mellem Vestindien og Afrika; men omfanget af denne fart er ikke kendt.

De cirka 350 trekantfarter under Dannebrog fra 1660'erne til 1802 fragtede i alt omkring 100.000 afrikanere over Atlanten. Langt flest, nemlig i årligt gennemsnit 13 skibe med 2.500 slaver ombord, blev der tale om i afviklingsperioden 1793-1802.

Ruten, kaldet mellempassagen, fra Guldkysten til Caribien krydsede ækvator to gange og varede oftest tre måneder at gennemsejle.

Forholdene ombord var skrækkelige, ofte var der mangel på drikkevand, og Slavehandelskommissionen beregnede, at i 1780'erne døde som regel 16 procent af slaverne under overfarten. Slavelasterne var på denne tid i gennemsnit på 349 personer, hvoraf 56 procent var mænd og 10 procent drenge. En stor del af slaveladningerne blev solgt til fremmede nationers øer i Vestindien, især franske.

Udviklingen efter 1792

Reaktionerne i Danmark på forordningen af 16. marts 1792 var meget beherskede. Men i London gav nyheden om den danske beslutning anledning til, at slavespørgsmålet påny blev taget op i Underhuset den 2. april 1792 – dog foreløbig uden positivt resultat.

I Dansk Vestindien reagerede man ved at udnytte mulighederne for at få offentlige lån til indførsel af nye slaver fra Afrika, og således voksede slavebefolkningen fra 28.000 i 1791 til 36.000 i 1803, selvom der til stadig døde flere på øerne, end der blev født. Det kunne øjensynlig bedre betale sig for plantagejerne at importere nye slaver end at søge at bedre levevilkårene – og dermed øge fertilitet og levetid – for de slaver, som allerede var i kolonien. Fra vestindisk side satsede man derfor på, at forbudet mod slavehandel ikke ville blive håndhævet, når tiden var inde.

Men regeringen i København fastholdt, trods adskillige vestindiske appeller, at slavehandelsforbudet skulle træde i kraft fra 1. januar 1803. Enkelte skibe under Dannebrog deltog illegalt i slavehandelen derefter; men af gode grunde ved vi ikke meget om omfanget af den ulovlige handel. Nogle danske søfolk omgik forbudet ved at træde i fremmede slavehaleres tjeneste, for eksempel spanske.

Hertil kom, at mange udenlandske skibe fuldt lovligt brugte Sankt Thomas som fri transithavn på vej med slavelaster fra Afrika til andre nationers kolonier i Caribien. De danske myndigheder opregnede cirka 2.000 sådanne transitslaver om året 1803-1807.

I december 1807 blev Dansk Vestindien imidlertid besat af englænderne, og dermed ophørte al import og eksport af slaver til og fra kolonien definitivt.

I Dansk Guinea skulle al slavehandel være ophørt fra 1803. Men da den udgjorde næsten hele berettigelsen for vor tilstedeværelse dér, vedblev dansk slavehandel på kysten næsten uhindret og endda med de lokale danske embedsmænds deltagelse helt til 1820'erne – og i beskedent omfang helt til besiddelsen blev solgt til England i 1850.

Dette land havde forbudt sin slavehandel i 1807, samme år som De Forenede Stater. I 1814 fulgte Nederland og i 1815 Frankrig, medens Portugal og Spanien forbød deres slavehandel i henholdsvis 1814 og 1815, dog kun nord for ækvator. Fra 1815 søgte England at forhindre al slavehandel. Det sidste slaveskib, man har kendskab til, kom over Atlanterhavet til Cuba med sin menneskelast i 1867.

Da havde europæerne siden 1527 gennemført 35.000 slavesejladser til Afrika, hvorfra man havde fragtet 12,5 millioner sorte slaver over havet til den nye verden.

Den danske andel udgjorde kun omkring 1 procent heraf. Og vi var de første til at beslutte i 1792 at stoppe denne form for mennesketransport. Men

slaveriet i Dansk Vestindien fortsatte længere end så mange andre steder. Ikke før i 1848 frigav generalguvernør Peter von Scholten danskernes slaver.

Erik Gøbel er seniorforsker og arkivar
ved Rigsarkivets Publikumsafdeling

Litteratur:

Erik Gøbel, *Det danske slavehandelsforbud 1792. Studier og kilder til forhistorien, forordningen og følgerne*, Syddansk Universitetsforlag, 2008, 335 sider.

DANMARKS TRAKTATER

OG

AFTALER MED FREMMEDE MAGTER

EFTER 1814

SYVENDE BIND

1908—1920

UDGIVET PAA
UDENRIGSMINISTERIETS FORANSTALTNING

1951

120.

1916, 4. August, New York. Konvention med De Forenede Stater angaaende Overdragelsen af de dansk-vestindiske Øer.

Konvention

mellem

Hans Majestæt Kongen af Danmark og de amerikanske Forenede Stater angaaende Overdragelsen af de Dansk-Vestindiske Øer.

Da Hans Majestæt Kongen af Danmark og de amerikanske Forenede Stater ønsker at befæste det gode Forhold, der bestaar imellem dem, har de i den Anledning udnævnt til deres Befuldmægtigede:

His Majesty the King of Denmark and the United States of America being desirous of confirming the good understanding which exists between them, have to that end appointed as Plenipotentiaries:

Hans Majestæt Kongen af Danmark:

Hr. Constantin Brun, Hans Majestæts overordentlige Gesandt og befuldmægtigede Minister i Washington,

og Præsidenten for de Forenede Stater:

Hr. Robert Lansing, de Forenede Staters Statssekretær,

hvilke efter gensidigt at have fremvist deres Fuldmagt, der befandt sig i behørig Form, er komne overens om følgende Artikler:

Artikel I. Hans Majestæt Kongen af Danmark overdrager ved denne Konvention til de Forenede Stater ethvert Territorium, Besiddelse og Højhedsret, som Danmark besidder, oprettholder eller gør Krav paa i Vestindien, bestaaende af Øerne St. Thomas, St. Jan og St. Croix tilligemed de tilliggende Øer og Klipper.

Denne Overdragelse indbefatter Ejendomsretten til alle offentlige, Regeringen eller Kronen tilhørende Landstrækninger, offentlige Bygninger, Værfter, Havne, Rede, Fæstningsværker, Kaserner, offentlige Midler, Rettigheder, Friheder, Privilegier, og enhver anden offentlig Ejendom af en hvilken som helst Art eller Beskrivelse, som nu tilhører Danmark, tilligemed alle dertil hørende Appurtenantier.

His Majesty the King of Denmark:

Mr. Constantin Brun, His Majesty's Envoy extraordinary and Minister plenipotentiary at Washington,

and the President of the United States:

Mr. Robert Lansing, Secretary of State of the United States,

who, having mutually exhibited their full powers which were found to be in due form, have agreed upon the following articles:

Article I. His Majesty the King of Denmark by this convention cedes to the United States all territory, dominion and sovereignty, possessed, asserted or claimed by Denmark in the West Indies including the Islands of Saint Thomas, Saint John and Saint Croix together with the adjacent islands and rocks.

This cession includes the right of property in all public, government, or crown lands, public buildings, wharves, ports, harbors, fortifications, barracks, public funds, rights, franchises, and privileges, and all other public property of every kind or description now belonging to Denmark together with all appurtenances thereto.

I denne Overdragelse skal ogsaa være indbefattet alle offentlige Arkiver, Protokoller, Papirer eller Dokumenter, som vedrører Overdragelsen eller de Rettigheder og den Ejendom, som tilhører de overdragne Øers Indbyggere, og som nu maatte befinde sig enten paa de overdragne Øer eller i Danmark. Disse Arkiver og Protokoller skal omhyggelig opbevares, og bekræftede Genparter deraf, som maatte blive forlangt, skal til enhver Tid gives til de Forenede Staters Regering eller til den danske Regering, efter de foreliggende Omstændigheder, eller til saadanne behørig bemyndigede Personer, som maatte begære samme.

Art. 2. Danmark garanterer, at den Overdragelse, som finder Sted ved den foregaaende Artikel, er fri og ubehæftet af hvilke som helst Forbehold, Privilegier, Friheder, Indrømmelser eller Besiddelsesrettigheder, som maatte tilhøre nogen Regering, Korporation, Syndikat eller privat Person, undtagen for saa vidt det heri er omtalt. Men man er enig om, at denne Overdragelse ikke i nogen Henseende skal komme private Rettigheder til Skade, som ifølge Loven er forbundet med den fredelige Besiddelse af Ejendom af enhver Art, som tilkommer private Personer af

In this cession shall also be included any government archives, records, papers or documents which relate to the cession or the rights and property of the inhabitants of the Islands ceded, and which may now be existing either in the Islands ceded or in Denmark. Such archives and records shall be carefully preserved, and authenticated copies thereof, as may be required, shall be at all times given to the United States Government or the Danish Government, as the case may be, or to such properly authorized persons as may apply for them.

Art. 2. Denmark guarantees that the cession made by the preceding article is free and unencumbered by any reservations, privileges, franchises, grants, or possessions, held by any governments, corporations, syndicates, or individuals, except as herein mentioned. But it is understood that this cession does not in any respect impair private rights which by law belong to the peaceful possession of property of all kinds by private individuals of whatsoever nationality, by municipalities, public or private establishments, ecclesiastical or civic bodies, or any other associa-

hvilken som helst Nationalitet, Kommuner, offentlige eller private Etablissementer, kirkelige eller borgerlige Korporationer eller nogen anden Sammenslutning, som ifølge Loven er beføjet til at erhverve og besidde Ejendom paa de overdragne Øer.

De Menigheder, som hører til den danske Folkekirke, skal vedblive at have den uforstyrrede Brug af de Kirker, som nu benyttes af dem, tillige med de dertil hørende Præsteboliger og andet tilhørende, herunder de til Kirkerne henlagte Kapitaler.

Art. 3. Man er dog særlig kommet overens om, at:

1) Vaaben og Militærbeholdninger, som befinder sig paa Øerne paa Tidspunktet for Overdragelsen, og som tilhører den danske Regering, skal forblive denne Regerings Ejendom, og skal, saa snart Omstændighederne tillader det, bortfjernes af denne, med mindre de, eller Dele deraf, skulde blive købt af de Forenede Staters Regering, hvorved dog er underforstaaet, at Flag og Faner, Uniformer og saadanne Vaaben eller Militærgenstande, der er mærkede som den danske Regerings Ejendom, ikke skal være indbefattet i en saadan Erhvervelse.

2) Løsøre, særlig Sølvstøjtøj og Malerier, som maatte findes i

tions having legal capacity to acquire and possess property in the Islands ceded.

The congregations belonging to the Danish National Church shall retain the undisturbed use of the churches which are now used by them, together with the parsonages appertaining thereunto and other appurtenances, including the funds allotted to the churches.

Art. 3. It is especially agreed, however, that:

1) The arms and military stores existing in the Islands at the time of the cession and belonging to the Danish Government shall remain the property of that Government and shall, as soon as circumstances will permit, be removed by it, unless they, or parts thereof, may have been bought by the Government of the United States; it being however understood that flags and colors, uniforms and such arms or military articles as are marked as being the property of the Danish Government shall not be included in such purchase.

2) The movables, especially silver plate and pictures which

Gouverne
de overdr
hører den
forblive
dom og s
digheder
fjernes a

3) Pen

Dan
Øers K
stændig
denne C
enede S
som h
Forbin
krav. I
Beløb,
kasse r
lemreg
Kolon
den i
staael
Skuld
nings
indisl
godel
Stats
Kolo

4)

reth
dansk
Kon
over
kaa
a.

to
ty

Gouvernementsbygningerne paa de overdragne Øer, og som tilhører den danske Regering, skal forblive denne Regerings Ejendom og skal, saa snart Omstændighederne tillader det, bortfjernes af denne.

3) Pengekrav, som nu have af Danmark mod de overdragne Øers Kolonialkasser, er fuldstændig ophørt som Følge af denne Overdragelse, og de Forenede Stater paatager sig intet som helst Ansvar for eller i Forbindelse med samme Pengekrav. Herfra undtages dog det Beløb, som den danske Statskasse maatte have tilgode i Mellemlægning med de vestindiske Kolonialkasser i Henhold til den i Anledning af Øernes Afstaaelse stedfindende Opgørelse. Skulde omvendt Mellemlægningens forholdet give de vestindiske Kolonialkasser et Tilgodehavende hos den danske Statskasse, har denne at tilsvare Kolonialkasserne dette.

4) De Forenede Stater vil opretholde de efterfølgende af den danske Regering givne Tilsagn, Koncessioner og Bevillinger, overensstemmende med de Vilkaar, under hvilke de er givne:

a. Finansministeriets Tilsagn i Skrivelser af 18. Januar 1913 og 16. April 1913 til Aktieselskabet »Det vestindiske

may be found in the government buildings in the islands ceded and belonging to the Danish Government shall remain the property of that Government and shall, as soon as circumstances will permit, be removed by it.

3) The pecuniary claims now held by Denmark against the colonial treasuries of the islands ceded are altogether extinguished in consequence of this cession and the United States assumes no responsibility whatsoever for or in connection with these claims. Excepted is however the amount due to the Danish Treasury in account current with the West-Indian colonial treasuries pursuant to the making up of accounts in consequence of the cession of the islands; should on the other hand this final accounting show a balance in favour of the West-Indian colonial treasuries, the Danish Treasury shall pay that amount to the colonial treasuries.

4) The United States will maintain the following grants, concessions and licenses, given by the Danish Government, in accordance with the terms on which they are given:

a. The concession granted to »Det vestindiske Kompagni« (the West-Indian Company)

ng
ch
se
ow
th
ng
al-

ed,

ry
ds
nd
io-
o-
nd
es
it,
of,
he
a-
r-
s
n
as
a-
be

ly
th

Kompagni« angaaende Til-
ladelse til at inddæmme, tør-
lægge, uddybe og udnytte
visse Arealer i St. Thomas
Havn samt Fortrinsret med
Hensyn til kommercielle,
industrielle eller Skibsfarts-
anlæg i St. Thomas Havn;

- b. Overenskomst af 10. og 14.
August 1914 mellem Kom-
munen St. Thomas og St.
Jan og Aktieselskabet »Det
vestindiske Kompagni« an-
gaaende Byen Charlotte
Amalies Forsyning med
elektrisk Belysning;
- c. Koncession af 12. Marts 1897
for »The Floating Dock Com-
pany of St. Thomas Ltd.«,
senere overgaaet til »The St.
Thomas Engineering and
Coaling Company Ltd.« ved-
rørende en Flydedok i St.
Thomas Havn, ved hvilken
Koncession Opretholdelse,
Udvidelse og Forandring af
den da eksisterende Opha-
lingsbedding er forbeholdt;
- d. Kongelig Anordning No. 79
af 30. November 1914 om
Tilskud fra St. Thomas og
St. Croix Kolonialkasser til
»The West India and Pa-
nama Telegraph Company
Ltd.«;

Ltd. by the communications
from the Ministry of Finance
of January 18th 1913 and of
April 16th 1913 relative to
a license to embank, drain,
deepen and utilize certain
areas in St. Thomas Harbor
and preferential rights as to
commercial, industrial or
shipping establishments in
the said Harbor.

- b. Agreement of August 10th
and 14th, 1914 between the
municipality of St. Thomas
and St. John and »Det vest-
indiske Kompagni« Ltd. re-
lative to the supply of the
city of Charlotte Amalie with
electric lighting.
- c. Concession of March 12th
1897 to »The Floating Dock
Company of St. Thomas
Ltd.«, subsequently trans-
ferred to »The St. Thomas
Engineering and Coaling
Company Ltd.« relative to
a floating dock in St. Tho-
mas Harbor, in which con-
cession the maintenance, ex-
tension, and alteration of
the then existing repairing
slip are reserved.
- d. Royal Decree Nr. 79 of No-
vember 30th 1914 relative
to the subsidies from the
colonial treasuries of St.
Thomas and Sainte Croix
to »The West India and Pa-
nama Telegraph Company
Ltd.«

- e. Koncess
1906 ti
Hey pa
Telefon
hvilken
er over
bet »S
selskab
f. Bevillin
til St.
Anlæg
paa St
- g. Konce
til D
Svend
Drift
i Bye
St. Cr
- h. Konce
paa C
vestin
ken
30 A
vestin
stede
over
cent
Stats
- i. Gar
dan
bev
190
Th
cen
5) E
des til
af Pri

- e. Koncession af 3. November 1906 til cand. polyt. K. B. Hey paa Anlæg og Drift af Telefoner paa St. Thomas, hvilken Koncession senere er overgaaet til Aktieselskabet »St. Thomas Telefonselskab«;
- f. Bevilling af 28. Februar 1913 til St. Croix Kommune til Anlæg og Drift af Telefoner paa St. Croix;
- g. Koncession af 16. Juli 1915 til Diplomingeniør Ejnar Svendsen paa Oprettelse og Drift af et Elektricitetsværk i Byen Christianssted paa St. Croix;
- h. Koncession af 20. Juni 1904 paa Oprettelse af en dansk vestindisk Seddelbank. Banken har for et Tidsrum af 30 Aar Eneret paa de dansk vestindiske Øer til at udstede Sedler mod af sit Aarsoverskud at betale 10 Procent i Afgift til den danske Statskasse;
- i. Garanti i Henhold til den danske Lov om Tillægsbevilling for Finansaaret 1908—09 vedrørende St. Thomas Havneraads 4 Procent Laan af 1910;
- 5) Ethvert Beløb, som skyldes til den danske Statskasse af Privatpersoner paa den Dag,
- e. Concession of November 3rd, 1906, to K. B. Hey to establish and operate a telephone system on St. Thomas island, which concession has subsequently been transferred to the »St. Thomas Telefonselskab« Ltd.
- f. Concession of February 28th 1913 to the municipality of Sainte Croix to establish and operate a telephone system in Sainte Croix.
- g. Concession of July 16th 1915 to Ejnar Svendsen, an Engineer, for the construction and operation of an electric light plant in the city of Christiansted, Sainte Croix.
- h. Concession of June 20th 1904 for the establishment of a Danish West-Indian bank of issue. This bank has for a period of 30 years acquired the monopoly to issue bank-notes in the Danish West-India islands against the payment to the Danish Treasury of a tax amounting to ten percent of its annual profits.
- i. Guarantee according to the Danish supplementary Budget Law for the financial year 1908—1909 relative to the St. Thomas Harbor's four percent loan of 1910.
- 5) Whatever sum shall be due to the Danish Treasury by private individuals on the date

da Udvekslingen af Ratifikationerne finder Sted, bevares og indbefattes ikke ved denne Overdragelse, og for saa vidt den danske Regering paa denne Dag besidder fast Ejendom, som er overtaget af den danske Statskasse for Beløb, som skyldes af Privatpersoner, skal saadan Ejendom ikke indbefattes under denne Overdragelse, men den danske Regering vil have at sælge eller raade over saadan Ejendom og fjerne dens Udbytte indenfor 2 Aar fra Datoen for Udvekslingen af Ratifikationerne af denne Konvention, saaledes at de Forenede Staters Regering er beføjet til at sælge ved offentlig Auktion, for den danske Regerings Regning, enhver Del af saadan Ejendom, som maatte være forblevet usolgt ved Udløbet af den nævnte Frist af to Aar.

6) Kolonialkasserne skal vedblive at betale de aarlige Understøttelser, der nu gives til tidligere afskedigede Tjenestemænd, som var ansatte paa Øerne, men ikke havde kongelig Udnævnelse, med mindre disse Understøttelser hidtil er udredede i Danmark.

Art. 4. Den danske Regering skal saa snart som muligt udnævne en Befuldmægtiget eller flere Befuldmægtigede i det Øjemed formelt at overlevere til en lignende Befuldmægtiget eller

of the exchange of ratifications are reserved and do not pass by this cession; and where the Danish Government at that date holds property taken over by the Danish Treasury for sums due by private individuals, such property shall not pass by this cession, but the Danish Government shall sell or dispose of such property and remove its proceeds within two years from the date of the exchange of ratifications of this convention; the United States Government being entitled to sell by public auction, to the credit of the Danish Government, any portion of such property remaining unsold at the expiration of the said term of two years.

6) The Colonial Treasuries shall continue to pay the early allowances now given to heretofore retired functionaries appointed in the islands but holding no Royal Commissions, unless such allowances may have until now been paid in Denmark.

Art. 4. The Danish Government shall appoint with convenient despatch an agent or agents for the purpose of formally delivering to a similar agent or agents appointed on

Befuldm
nævnte i
Vegne, T
Ejendon
som he
at foret
ling, so
maatte
Overlev
ritor
nde S
de For
det i c
lerede
dragels
bar Be
desmir
stændi
Ratifik
ventio
Overl
eller
maatt
dragn
bage,
gøre
lever
om,
som
efter
dans
at f
dem
Civi
A
for
ske
ene
ind
Ud

Befuldmægtigede, som er udnævnte paa de Forenede Staters Vegne, Territorium, Højhedsret, Ejendomsret og Appertinentier, som herved overdrages, og til at foretage enhver anden Handling, som i denne Henseende maatte være nødvendig. Formel Overlevering af det overdragne Territorium og Ejendom skal finde Sted umiddelbart efter, at de Forenede Stater har betalt det i denne Konvention stipulerede Pengebeløb; men Overdragelsen med Ret til umiddelbar Besiddelsestagselse skal ikke desmindre anses at være fuldstændig ved Udvekslingen af Ratifikationerne til denne Konvention uden saadan formel Overlevering. Alle danske Land eller Sømilitære Styrker, som maatte befinde sig paa de overdragne Øer, skal trækkes tilbage, saa snart dette lader sig gøre efter den formelle Overlevering, idet man dog er enig om, at dersom de Personer, som udgør saadanne Styrker, efter at have afsluttet deres danske Tjeneste, ikke ønsker at forlade Øerne, skal det være dem tilladt at forblive der som Civilpersoner.

Art. 5. Som fuldt Vederlag for den ved denne Konvention skete Overdragelse gaar de Forenede Stater ind paa at betale, inden 90 Dage fra Datoen for Udvekslingen af Ratifikationerne

behalf of the United States, the territory, dominion, property, and appurtenances which are ceded hereby, and for doing any other act which may be necessary in regard thereto. Formal delivery of the territory and property ceded shall be made immediately after the payment by the United States of the sum of money stipulated in this convention; but the cession with the right of immediate possession is nevertheless to be deemed complete on the exchange of ratifications of this convention without such formal delivery. Any Danish military or naval forces which may be in the Islands ceded shall be withdrawn as soon as may be practicable after the formal delivery, it being however understood that if the persons constituting these forces, after having terminated their Danish service, do not wish to leave the Islands, they shall be allowed to remain there as civilians.

Art. 5. In full consideration of the cession made by this convention, the United States agrees to pay, within ninety days from the date of the exchange of the ratifications of this con-

af denne Konvention, i Staden Washington til Hans Majestæt Kongen af Danmarks diplomatiske Repræsentant eller anden Befuldmægtiget, som er behørig bemyndiget til at modtage Pengene, en Sum af 25 Millioner Dollars i de Forenede Staters Guldmønt.

Art. 6. De danske Statsborgere, der bebor de nævnte Øer, kan efter eget Valg blive boende eller flytte derfra, idet de i det ene som i det andet Tilfælde bevarer alle deres Ejendomsrettigheder, deri indbefattet Retten til at sælge eller raade over saadan Ejendom eller Udbyttet deraf; i Tilfælde af, at de forbliver paa Øerne, skal de, indtil anderledes bestemmes, vedblive at nyde alle private Rettigheder, kommunale og religiøse Friheder, som er dem tilstaaede ved de nu gældende Love. Ifald de nuværende Love forandres, skal de ikke derved bringes i en ugunstigere Stilling i Henseende til de ovenomtalte Rettigheder og Friheder, end de nu nyder. De, som forbliver paa Øerne, har Ret til at bevare deres Statsborgerforhold til Danmark ved, inden et Aar fra Dagen for Udvekslingen af denne Konventions Ratifikationer, til en »Court of Record« at afgive en Erklæring om, at de ønsker at bevare saadant Statsborgerforhold, i Mangel af hvilken Er-

vention, in the City of Washington to the diplomatic representative or other agent of His Majesty the King of Denmark duly authorized to receive the money, the sum of twenty-five million dollars in gold coin of the United States.

Art. 6. Danish citizens residing in said islands may remain therein or may remove therefrom at will, retaining in either event all their rights of property, including the right to sell or dispose of such property or its proceeds; in case they remain in the Islands, they shall continue until otherwise provided, to enjoy all the private, municipal and religious rights and liberties secured to them by the laws now in force. If the present laws are altered, the said inhabitants shall not thereby be placed in a less favorable position in respect to the above mentioned rights and liberties than they now enjoy. Those, who remain in the islands may preserve their citizenship in Denmark by making before a court of record, within one year from the date of the exchange of ratifications of this convention, a declaration of their decision to preserve such citizenship; in default of which declaration they shall be held to have renounced

klæring de
have givet
have valgt
saatligt Fo
Stater; for
kan den i
gives af F
Saadant V
borgerforh
Ubet af
et Aar væ
de giver i
varede S
Danmark
statsborge
Forenede
disses Ne
tingelser,
mende m
Love ma
for andr
Øernes
lige Retti
kaar ska
gressen,
med de
ind
Dansk
er bosat
Overdra
dom d
Ejendor
befattet
raade
idet de
lede pa
danske
paa Øe
flytter
Artikel

klæring de skal anses for at have givet Afkald derpaa og at have valgt at træde i undersaatligt Forhold til de Forenede Stater; for Børn under 18 Aar kan den nævnte Erklæring afgives af Forældre eller Værge. Saadant Valg af dansk Statsborgerforhold skal dog ikke efter Udløbet af ovennævnte Frist af et Aar være til Hinder for, at de giver Afkald paa deres bevarede Statsborgerforhold til Danmark og vælger at træde i statsborgerligt Forhold til de Forenede Stater og optages i disses Nationalitet paa de Betingelser, som overensstemmende med de Forenede Staters Love maatte blive foreskrevne for andre Beboere af Øerne.

Øernes Indbyggerses borgerlige Rettigheder og politiske Vilkaar skal bestemmes af Kongressen, i Overensstemmelse med de i nærværende Konvention indeholdte Bestemmelser.

Danske Statsborgere, der ikke er bosatte paa Øerne, men paa Overdragelsestiden ejer Ejendom dør, skal bevare deres Ejendomsrettigheder, deri indbefattet Retten til at sælge eller raade over disse Ejendomme, idet de i saa Henseende er stillede paa samme Fod som de danske Statsborgere, der bor paa Øerne og bliver dør eller flytter derfra, om hvem denne Artikels første Del handler.

it, and to have accepted citizenship in the United States; for children under eighteen years the said declaration may be made by their parents or guardians. Such election of Danish citizenship shall however not, after the lapse of the said term of one year, be a bar to their renunciation of their preserved Danish citizenship and their election of citizenship in the United States and admission to the nationality thereof on the same terms as may be provided according to the laws of the United States, for other inhabitants of the islands.

The civil rights and the political status of the inhabitants of the islands shall be determined by the Congress, subject to the stipulations contained in the present convention.

Danish citizens not residing in the islands but owning property therein at the time of the cession, shall retain their rights of property, including the right to sell or dispose of such property, being placed in this regard on the same basis as the Danish citizens residing in the islands and remaining therein or removing therefrom, to whom the first paragraph of this article relates.

Art. 7. Danske Undersaatter, som bor paa Øerne, skal saavel i civile som i kriminelle Sager være undergivet Øernes Domstoles Jurisdiktion i Overensstemmelse med de for samme gældende almindelige Love; og de skal have Ret til at give Møde for disse Domstole og forfølge den samme Fremgangsmaade for dem som Borgere af det Land, til hvilket Domstolene hører.

Art. 8. Retssager, som paa Tidspunktet for den formelle Overlevering verserer paa de overdragne Øer, skal føres til Afslutning i Overensstemmelse med følgende Regler:

1) Domme, som er afsagt enten i civile Retssager mellem private Personer eller i kriminelle Sager før det ommeldte Tidspunkt, og med Hensyn til hvilke der ikke bestaar Adgang til Appel eller Revision efter dansk Ret, skal anses for at være endelige og skal uden fornyet Prøvelse af nogen Art ekhveres paa behørig Maade af den kompetente Myndighed i de Territorier, i hvilke saadanne Domme skal udføres.

Dersom i en kriminel Sag en Straffart er idømt, som efter nye Bestemmelser ikke mere anvendes paa de overdragne Øer efter Overleveringen, skal den nærmest tilsvarende Straff bringes til Anvendelse.

Art. 7. Danish subjects residing in the Islands shall be subject in matters civil as well as criminal to the jurisdiction of the courts of the Islands, pursuant to the ordinary laws governing the same, and they shall have the right to appear before such courts, and to pursue the same course therein as citizens of the country to which the courts belong.

Art. 8. Judicial proceedings pending at the time of the formal delivery in the islands ceded shall be determined according to the following rules:

1) Judgments rendered either in civil suits between private individuals, or in criminal matters, before the date mentioned, and with respect to which there is no recourse or right to review under Danish law, shall be deemed to be final, and shall be executed in due form and without any renewed trial whatsoever, by the competent authority in the territories within which such judgments are to be carried out.

If in a criminal case a mode of punishment has been applied which, according to new rules, is no longer applicable on the islands ceded after delivery, the nearest corresponding punishment in the new rules shall be applied.

2) Civil i første omhandl ikke er c sættes fo den Ret, overdrag ringen.

3) Civ som paa punkt v Overret fortsætte stole eft Ret, ind sagt. E skal af den i de Te danne l

Art. 9 rettighe punkt, ane ekslet, Unders: Øer, sk teres.

Art. 1 tioner nationa som er og de eo ipso stemme de ove

esid-
sub-
ll as
n of
pur-
go-
they
pear
pur-
n as
hich

er-
eded
ding

ither
ivate
ned,
here
re-
shall
and
form
trial
tent
ithin
to

node
plied
ules,
the
the
nsh-
ll be

2) Civile og kriminelle Sager i første Instans, som ved det omhandlede Tidspunkt endnu ikke er optagne til Doms, fortsættes for de Domstole og efter den Ret, som gælder paa de overdragne Øer efter Overleveringen.

3) Civile og kriminelle Sager, som paa det omhandlede Tidspunkt verserer for den danske Overret eller Højesteret, skal fortsættes for de danske Domstole efter den hidtil gældende Ret, indtil endelig Dom er afsagt. Eksekution af Dommen skal finde Sted i behørig Form af den kompetente Myndighed i de Territorier, i hvilke saadanne Domme skal udføres.

Art. 9. Forfatter- og Patentrettigheder, som paa det Tidspunkt, da Ratifikationerne af denne Konvention bliver udvekslet, er erhvervet af danske Undersaatter paa de overdragne Øer, skal vedblivende respekteres.

Art. 10. Traktater, Konventioner samt alle andre internationale Aftaler af enhver Art, som er i Kraft mellem Danmark og de Forenede Stater, udvides *eo ipso*, i Mangel af anden Bestemmelse, til ogsaa at gælde de overdragne Øer.

2) Civil suits or criminal actions pending before the first courts, in which the pleadings have not been closed at the same time, shall be confirmed before the tribunals established in the ceded islands after the delivery, in accordance with the law which shall thereafter be in force.

3) Civil suits and criminal actions pending at the said time before the Superior Court or the Supreme Court in Denmark shall continue to be prosecuted before the Danish courts until final judgment according to the law hitherto in force. The judgment shall be executed in due form by the competent authority in the territories within which such judgment should be carried out.

Art. 9. The rights of property secured by copyrights and patents acquired by Danish subjects in the Islands ceded at the time of exchange of the ratifications of this treaty, shall continue to be respected.

Art. 10. Treaties, conventions and all other international agreements of any nature existing between Denmark and the United States shall *eo ipso* extend, in default of a provision to the contrary, also to the ceded islands.

Art. 11. Saafremt der mellem de Høje kontraherende Parter maatte opstaa Meningsforskelligheder om Fortolkningen eller Anvendelsen af nærværende Konvention, og de ikke kan udjævnnes gennem diplomatiske Forhandlinger, skal de undergives Voldgift ved den staaende Voldgiftsdomstol i Haag.

Art. 12. Ratifikationsinstrumenterne af denne Konvention skal udveksles i Washington saa snart som muligt, efter at den er blevet ratificeret af begge de Høje Kontraherende Parter i Overensstemmelse med deres respektive Fremgangsmaader.

Til Bekræftelse derpaa har de respektive Befuldmægtigede undertegnet og med deres Segl forsynet denne Konvention, som er affattet i det danske og i det engelske Sprog.

Sket i New York den fjerde Dag af August, Nitten Hundrede og Seksten.

(L. S.) C. Brun.

(L. S.) Robert Lansing.

En Genoptagelse af de i 1902 afbrudte Forhandlinger om Overdragelse af de dansk-vestindiske Øer til de Forenede Stater søgtes fra amerikansk Side indledet i Oktober 1913 under en Samtale mellem den amerikanske Udenrigsminister, Statssekretær Bryan, og den danske Gesandt, Kammerherre Brun, og skønt Tanken afvistes af den danske Regering, toges den atter op af Statssekretær Lansing i Oktober 1915. Den danske Regering stillede sig denne Gang, i Betragtning af de forelig-

Art. 11. In case of differences of opinion arising between the High Contracting Parties in regard of the interpretation or application of this convention, such differences, if they cannot be regulated through diplomatic negotiations, shall be submitted for arbitration to the permanent Court of Arbitration at the Hague.

Art. 12. The ratifications of this convention shall be exchanged at Washington as soon as possible after ratification by both of the High Contracting Parties according to their respective procedure.

In faith whereof the respective plenipotentiaries have signed and sealed this convention, in the Danish and English languages.

Done at New York this fourth day of August, one thousand and nine hundred and sixteen.

gende O
foruden
klæring
over he
Underte
kanske

Un

Tids Fo

Spørgsr

dagskor

denne I

stemn

afstemr

endelig

1916, al

Ri

tidende

Sp. 3889

K.

Forene

17. Jan

In

Jan

vestind

Ve

Befolkr

fundt S

L

(Baltin

gende Omstændigheder, imødekommende overfor Tanken, idet man dog foruden en betydeligt øget Købesum som Modydelse krævede en Erklæring om, at de Forenede Stater anerkendte Danmarks Højhedsret over hele Grønland. Forhandlingerne afsluttedes 4. August 1916 med Undertegnelse af ovenstaaende Traktat. Samtidig afgaves den amerikanske Erklæring angaaende Grønland (Bilag a).

Umiddelbart efter forelagdes Sagen for Rigsdagen, som efter nogen Tids Forhandling vedtog*, at der til Undersøgelse og Overvejelse af Spørgsmaalet om Konventionens Godkendelse skulde nedsættes en Rigsdagskommission bestaaende af 15 Medlemmer af hvert Ting og, efter at denne Kommissions Betænkning var offentliggjort, afholdes en Folkeafstemning, hvorefter Sagen sluttelig, saafremt der ikke ved Folkeafstemningen var Flertal mod Salget, skulde forelægges Rigsdagen til endelig Afgørelse. Ved Folkeafstemningen, der fandt Sted 14. December 1916, afgaves 283.670 Ja- og 158.157 Nej-Stemmer.

Rigsdagens Samtykke meddelt 21. December 1916. (Jfr. Rigsdagstidende, Folketinget Sp. 1510 og Landstinget Sp. 421, samt Tillægene A, Sp. 3889 og C, Sp. 119 og 125)**.

Konventionen ratificeret af Danmark 22. December 1916, af de Forenede Stater 16. Januar 1917. Ratifikationerne udvekslede i Washington 17. Januar 1917.

Inden Forelæggelsen af den amerikanske Ratifikation fandt den 3. Januar 1917 en Noteveksling Sted angaaende Kirkens Ejendom paa de vestindiske Øer (Bilag b).

Ved aabent Brev af 9. Marts 1917 tog Kongen Afsked med Øernes Befolkning (Bilag c), hvorefter den endelige Overdragelse af Øerne fandt Sted 31. Marts 1917 (Bilagene d og e)***.

Lit.: Charles C. Tansill: The Purchase of the Danish West Indies (Baltimore, 1932).

* Lov Nr. 294 af 30. September 1916, om Nedsættelse af en Rigsdagskommission og Afholdelse af en Folkeafstemning angaaende Afhændelsen af de dansk-vestindiske Øer (Lovtid. A, pag. 1367); jfr. Lov Nr. 336 af 10. November 1916 om Forlængelse af de i §§ 1 og 4 i Lov af 30. September 1916 vedrørende Salget af de dansk-vestindiske Øer fastsatte Frister (Lovtid. A, pag. 1446).

** Om Sagens Behandling i Rigsdagen henvises til Aar bog for Rigsdagssamlingen 1915—16 (pag. 30—65) og 1916—17 (pag. 45—49).

*** Jfr. Lov Nr. 374 af 31. Juli 1917 om Udgifter ved Afvikling af Forholdet til St. Croix, St. Thomas og St. Jan (Lovtid. A, pag. 971).

a.

Declaration.

In proceeding this day to the signature of the Convention respecting the cession of the Danish West-Indian Islands to the United States of America, the undersigned Secretary of State of the United States of America, duly authorized by his Government, has the honor to declare that the Government of the United States of America will not object to the Danish Government extending their political and economic interests to the whole of Greenland.

Robert Lansing.

New York, August 4, 1916.

b.

Department of State
Washington

January 3, 1917.

Sir:

I have the honor to inform you that the Senate of the United States by its resolution of ratification has advised and consented to the ratification of the convention between the United States and Denmark, ceding to the United States the Danish West Indian Islands, with the following provisos:

Provided, however, That it is declared by the Senate that in advising and consenting to the ratification of the said convention, such advice and consent are given with the understanding, to be expressed as a part of the instrument of ratification, that such Convention shall not be taken and construed by the High Contracting Parties as imposing any trust upon the United States with respect to any funds belonging to the Danish National Church in the Danish West Indian Islands, or in which the said church may have an interest, nor as imposing upon the United States any duty or responsibility with respect to the management of any property belonging to said church, beyond protect-

ing said church in the possession and use of church property as stated in said Convention, in the same manner and to the same extent only as other churches shall be protected in the possession and use of their several properties. And provided further, that the Senate advises and consents to the ratification of the said Convention on condition that the attitude of the United States in this particular, as set forth in the above proviso, be made the subject of an exchange of notes between the Governments of the two High Contracting Parties, so as to make it plain that this condition is understood and accepted by the two Governments, the purpose hereof being to bring the said Convention clearly within the Constitutional powers of the United States with respect to church establishment and freedom of religion.

In view of this resolution of the Senate I have the honor to state that it is understood and accepted by the Government of the United States and the Government of Denmark that the provisions of this Convention referring to the property and funds belonging to the Danish National Church in the Danish West Indian Islands shall not be taken and construed by the High Contracting Parties as imposing any trust upon the United States with respect to any funds belonging to the Danish National Church in the Danish West Indian Islands, or in which the said church may have an interest nor as imposing upon the United States any duty or responsibility with respect to the management of any property belonging to said church, beyond protecting said church in the possession and use of church property as stated in said Convention, in the same manner and to the same extent only as other churches shall be protected in the possession and use of their several properties.

I trust that your Government will in a formal reply to this communication accept this understanding as to the meaning and construction of the provisions of said Convention in accordance with the foregoing resolution of the Senate.

Accept, Sir, the renewed assurances of my highest consideration.

Robert Lansing.

Mr. Constantin Brun,
Minister of Denmark.

tion
the
e of
ern-
the
ern-
the

317.

the
and
the
the

enate

stru-
aken
osing
unds
inish
may
itates
ment
ject-

The Danish Legation
Washington, D. C.

January 3rd 1917.

Sir:

In reply to your communication of this day concerning the relation of the United States to the rights of the Established Church in the Danish West Indies and to the provisions referring to this point in the convention between the United States and Denmark ceding to the States the Danish Westindian Islands, I have the honour to state that it is understood and accepted by the Government of Denmark and the Government of the United States that the provisions of this convention referring to the property and funds belonging to the Danish National Church in the Danish Westindian Islands shall not be taken and construed by the high contracting parties as imposing any trust upon the United States with respect to any funds belonging to the Danish National Church in the Danish Westindian Islands or in which the said Church may have an interest nor as imposing upon the United States any duty or responsibility with respect to the management of any property belonging to said church beyond protecting said church in the possession and use of church property as stated in said convention in the same manner and to the same extent only as other churches shall be protected in the possession and use of their several properties.

It will be evident from the above that the Danish Government accept the understanding as to the meaning and construction of the provisions of the said convention in accordance with the resolution of the United States' Senate concerning the question of the rights of the Church in the Islands.

I have the honor to be, Sir,

with the highest consideration

Your most obedient and humble servant,

C. Brun.

The Honorable

Robert Lansing,

Secretary of State of the United States.

sender V
St. Croi
Øerne
bindelse
dagens S
af Øern
Ved
taget i
paaligg
Frihed,
I desud
til enhv
Ejend
saadan
bliver p
at nyd
heder,
Fald d
i en us
heder
na Ø
Danma
denne
Court
bevare
den na
Valg a
ovenne
kald p
og væ
Stater
overer
foresk

c.

Christian den Tiende,

af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders
og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn,
Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg,

sender Vore kære og tro Undersaatter paa Øerne St. Thomas, St. Croix og St. Jan Vor Kongelige Hilsen. I den Forvisning, at Øernes Vel bedst vil kunne fremmes og udvikles ved en Forbindelse med de amerikanske Forenede Stater, har Vi med Rigsdagens Samtykke afsluttet en Konvention angaaende Overdragelse af Øerne til de nævnte Stater med dissers Præsident.

Ved udførlige og nøjagtige Bestemmelser, som er blevet optaget i denne Overenskomst, har Vi ladet det være Os magtpaaliggende at tilsikre Eder Beskyttelse i Udøvelsen af Eders Frihed, Religion, Ejendom og andre private Rettigheder, og skal I desuden efter eget Valg kunne forblive boende paa Øerne eller til enhver Tid forlade dem og i begge Tilfælde bevare alle Eders Ejendomsrettigheder og have Ret til at sælge eller raade over saadanne Ejendomme eller Udbytte deraf. I Tilfælde af, at I forbliver paa Øerne, skal I, indtil anderledes bestemmes, vedblive at nyde alle private Rettigheder, kommunale og religiøse Friheder, som er Eder tilstaaet ved de nu gældende Love, og i Fald de nuværende Love forandres, skal I ikke derved bringes i en ugunstigere Stilling i Henseende til de ovenomtalte Rettigheder og Friheder, end I nu nyder. De af Eder, som forbliver paa Øerne, har Ret til at bevare Eders Statsborgerforhold til Danmark, ved, inden et Aar fra Dagen for Udvekslingen af denne Konventions Ratifikation den 17. Januar 1917, til en »Court of Record« at afgive en Erklæring om, at I ønsker at bevare saadant Statsborgerforhold; for Børn under 18 Aar kan den nævnte Erklæring afgives af Forældre eller Værge. Saadant Valg af dansk Statsborgerforhold skal dog ikke efter Udløbet af ovennævnte Frist af et Aar være til Hinder for, at I giver Afkald paa det saaledes bevarede Statsborgerforhold til Danmark og vælger at træde i statsborgerligt Forhold til de Forenede Stater og optages i dissers Nationalitet paa de Betingelser, som overensstemmende med de Forenede Staters Love maatte blive foreskrevne for andre Beboere af Øerne. Idet Vi tager Afsked

med Eder, udtaler Vi Haabet om, at I i Kærlighed vil bevare Mindet om de Aarhundreder, i hvilke Øerne har staaet i Forbindelse med Danmark som Moderlandet, og bringer Vi Eder Vor Kongelige Tak for den Loyalitet og Hengivenhed, I har vist Os og Moderlandets Befolkning, og Vi udtaler Vore varmeste Ønsker om en lykkelig og frugtbringende Fremtid for Eder alle og de af Eder beboede Øer. Befalende Eder Gud nu og i Fremtiden!

Givet paa Amalienborg, den 9de Marts 1917.

Under vor kongelige Haand og Segl

Christian R.

(L. S.)

Zahle.

Aabent Brev
til Indbyggerne paa Øerne
St. Thomas, St. Croix og St. Jan.

d.

Protocol.

The undersigned the Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary of Denmark at Washington and the Secretary of State of the United States of America having this day met for the purpose of consummating, in pursuance of Article V of the Convention concluded between Denmark and the United States on August 4, 1916, the purchase by the United States of the Danish West Indian Islands, the undersigned Secretary of State of the United States has handed to the undersigned Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary of Denmark a warrant on the Treasury of the United States, numbered 13,223, and dated March 31, 1917, for \$ 25,000,000, United States gold, in full consideration of the cession made in the said Convention by the Government of Denmark to the Government of the United States.

IN WITNESS WHEREOF they have signed the present Protocol.

DONE at Washington this thirty-first day of March, 1917.

C. Brun (L. S.)

Robert Lansing (L. S.)

e.

Protokol

oprettet i Anledning af Overdragelse af de dansk-vestindiske Øer til de amerikanske Forenede Stater i Overensstemmelse med Art. 4 i Konventionen af 4. August 1916.

Aar 1917 den 31. Marts er følgende Protokol bleven oprettet mellem Guvernør, Kommandør Henri Konow, Kommandør af Dannebrog og Dannebrogsmænd, og Commander Edwin T. Pollock af den amerikanske Marine,

der, efter at have forevist deres respektive Fuldmagter, der befandtes i god og behørig Form, har foretaget den i Art. 4 i Konventionen af 4. August 1916 nævnte formelle Overleveringsakt.

Kommandør H. Konow overleverede paa den danske Regerings Vegne det ved Konventionen til de amerikanske Forenede Stater overdragne Territorium, Højhedsret, Ejendomsret og Appertinentier til Commander Edwin T. Pollock, der paa de Forenede Staters Regerings Vegne modtog samme.

Der oprettedes en Fortegnelse over de Løsøregenstande, der ifølge Konventionens Bestemmelser forbliver den danske Regerings Ejendom, hvilken Fortegnelse vedføjedes nærværende Protokol som en integrerende Bestanddel af samme.

Protocol

concerning of the transfer of the Danish-West-Indian Islands to the United States of America in conformity with article 4 of the Convention of 4th August 1916.

In the year 1917 the 31st of March the following protocol has been drawn up between Governor, Commodore Henri Konow, Commander of Dannebrog and Dannebrogsmænd and Commander Edwin T. Pollock. U. S. Navy.

who, having exhibited their respective full powers, which were found to be in good and due form, have transacted the formal delivery mentioned in article 4 of the Convention of 4th August 1916.

Commodore H. Konow, on behalf of the Danish Government, delivered the territory, sovereignty, propertyright and appurtenances ceded to the United States of America to Commander Edwin T. Pollock, who, on behalf of the United States' Government received the same.

A catalogue was made of the movables, which, according to the stipulations of the convention, remain the property of the Danish Government, which catalogue is attached to the present protocol as an integral part of the same.

Sket i dansk og engelsk Udfærdigelse, i St. Thomas den 31. Marts 1917.

Henri Konow
Kommandør
Guvernør ad interim for
Dansk Vestindien.

Edwin T. Pollock
Commander U. S. Navy
Accredited Agent of the
United States of America.

Det bemærkes, at den ovennævnte Fortegnelse er i 3 Dele, nemlig:

1. Vaaben og Militærbeholdninger ved det vestindiske Gendarmerikorps.
2. Inventarierne i Guvernementshuset paa St. Thomas og
3. Inventarierne i Guvernementshuset paa St. Croix,

hvilke hver især paategnedes af de Befuldmægtigede. Ligeledes bemærkes det, at de i Konventionens Art. 1 anmeldte offentlige Arkiver, Protokoller, Papirer eller Dokumenter ville blive overleverede efterhaanden, dog med Undtagelse af Guvernementets fortrolige Arkiv, der forbliver i den danske Befuldmægtigedes Værge.

Henri Konow
Kommandør
Guvernør ad interim for
Dansk Vestindien

Edwin T. Pollock
Commander U. S. Navy,
Accredited Agent of the
United States.

Done in Danish and English in St. Thomas the 31st of March 1917.

Edwin T. Pollock
Commander, U. S. Navy
Accredited Agent of the
United States of America.

Henri Konow
Captain Royal Danish Navy
Governor ad interim
Danish West Indies.

It is remarked, that the catalogue mentioned above is in 3 parts, namely:

1. Arms and Military Stores.
2. Movables in the Governments House St. Thomas.
3. Movables in the Governments House St. Croix.

Each of these parts was duly signed by the Representatives. It is furthermore remarked, that the Archives, Records, Papers or Documents mentioned in the Conventions Article 1 will be delivered successively, however with exception of the Danish Governments Confidential Archive, which remains in possession of the Danish Plenipotentiary.

Henri Konow
Captain Royal Danish Navy
Governor ad interim
Danish West Indies.

Edwin T. Pollock.
Commander, U. S. Navy
Accredited Agent of the
United States of America.

1916. 25
dans
Tele
mell

Ove

Ar
Norg
holder c

Box

1916. 1
Ov
sty
Tel

O
afslutte
noget :

elegr
Observ
meteor
1/10 Ør
orolog
at Tra
ensko

S
I

*
**

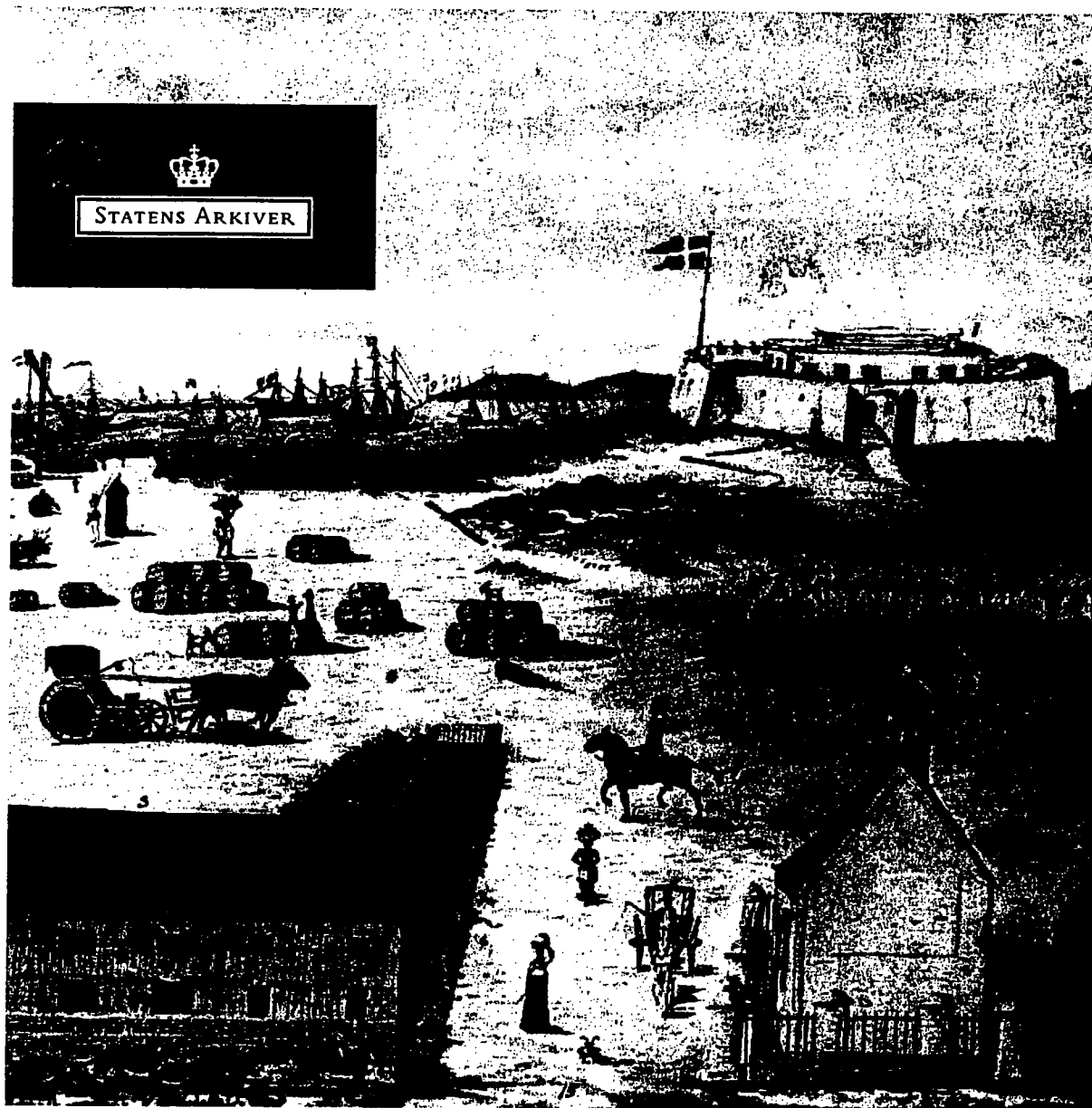

Dansk Vestindien

Rigsarkivet informerer
Nr. 34

STATENS ARKIVER

Rigsarkivet
Publikumsafdelingen

34

Dansk Vestindien

De tre små vestindiske øer Sankt Thomas, Sankt Jan og Sankt Croix, som i dag hedder US Virgin Islands, udgjorde i et par hundrede år en dansk koloni. Danskerne koloniserede Sankt Thomas o. 1670 og Sankt Jan i 1718, medens Sankt Croix blev købt af Frankrig i 1733.

Efter en besværlig koloniseringsperiode oplevede Dansk Vestindien sin økonomiske blomstring fra o. 1750 til o. 1850, da Sankt Thomas var et handels- og trafikknudepunkt for hele Vestindien, og Sankt Croix producerede store mængder rørsukker på sine slave-drevne plantager. Efter slaveriets afskaffelse i 1848 og fremkomsten af dampskibe og forbedrede kommunikationsmidler o. 1850 gik det ned ad bakke for Dansk Vestindien. Efter flere forgæves forsøg købte USA øerne og overtog dem fra 31. marts 1917.

Arkivalier

Langt størsteparten af de bevarede arkivalier fra Dansk Vestindien befinder sig i dag i Rigsarkivet, hvor til de er blevet overført før eller lige efter 1917. Nogle arkivalier, som blev efterladt på øerne af danskerne, er blevet overført til National Archives i Washington, og ganske enkelte arkivalier fra før 1917 findes endnu på øerne (se nedenfor).

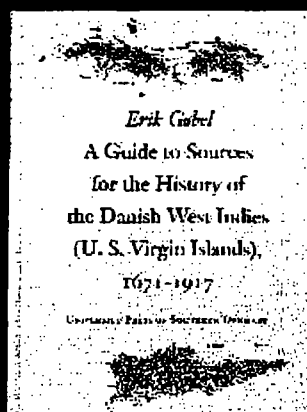
Rigsarkivet opbevarer ca. 1.500 hyldemeter arkivalier vedrørende Dansk Vestindien 1671-1917. Materialet er, alt efter oprindelse, opdelt i vestindiske lokalarkiver, vestindiske reviderede regnskaber og andre vestindiske arkivalier.

Søgemidler

Inden man går i gang med at forske i Dansk Vestindiens historie, er det vigtigt at orientere sig grundigt i den allerede foreliggende litteratur. Dette lader sig nemmest gøre ved at kigge i Erik Gøbel, *A Guide to Sources for the History of the Danish West Indies*

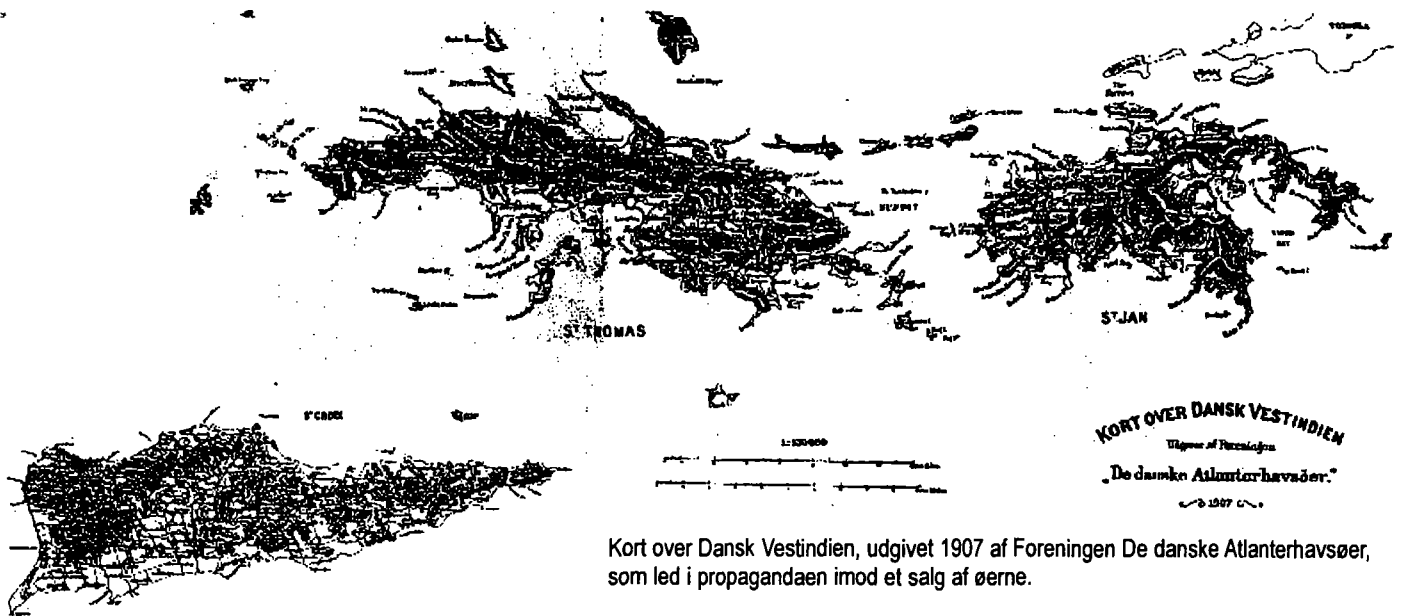
LÆS MERE

Erik Gøbel
A Guide to Sources for
the History of the Danish
West Indies (U. S. Virgin
Islands), 1671-1917,
Syddansk
Universitetsforlag
Odense, 2002

SE HJEMMESIDEN

www.virgin-islands-history.dk

Kort over Dansk Vestindien, udgivet 1907 af Foreningen De danske Atlanterhavsøer, som led i propagandaen imod et salg af øerne.

(U. S. Virgin Islands), 1671-1917, Syddansk Universitetsforlag Odense, 2002. Guidebogens indhold findes også – på både engelsk og dansk! – på www.virgin-islands-history.dk, hvorfra bogen også kan bestilles. Hjemmesiden indeholder tillige en udstilling af interessante vestindiske arkivalier, korte tekster om øernes historie samt oversigter og detaljerede registreringer over Rigsarkivets vestindiske materiale.

Vestindiske lokalarkiver

De vestindiske lokalarkiver er skabt af danske regeringskontorer og andre offentlige instanser i Vestindien. De omfatter for eksempel Den vestindiske Regering, Landsoverretten for De vestindiske Øer, Sankt Thomas Havnemester, Sankt Jan Landfoged og Christiansted Postkontor. Lokalarkiverne består hovedsagelig af materiale fra perioden 1755-1917 og fylder 810 hyldemeter.

De vestindiske lokalarkiver er hovedopdelt i materiale fra generelle vestindiske embeder, embeder på Sankt Thomas, på Sankt Jan og på Sankt Croix. Lokalarkiverne er delt i 58 grupper, hvoraf de mest omfattende hidrører fra Den vestindiske Regering, Guvernementerne på Sankt Thomas og Sankt Croix og byfogedembederne.

Christian den Femtes privilegiebrev
(oktroj) for Vestindisk Kompagni 1671.
(Vestindisk-guineisk Kompagni pk. 2).

En detaljeret registratur over de vestindiske lokalarkiver findes på www.virgin-islands-history.dk/akt.asp. Ved bestilling og henvisning skal man anføre arkivskaber, arkivalierække og pakke/bindnummer. Fx Vestindiske lokalarkiver, Den vestindiske Regering, forhandlingsprotokoller, bindet 1771-1825 – altså har dette bind af de vestindiske lokalarkiver nr. 3.1.2.

Efternavn (Surname)		Fornavn (First name)	
HANSEN		PETER	
Dato		Side nummer	
23/7 2004		23	

BLOKBOGSTAVER - BLOCKLETTERS

Arkivskaber		Arkivnummer	
VESTINDISKE LOKALARKIVER			
DEN VESTINDISKE REGERING			
Titel		Nummer	
FORHANDLINGS PROTOKOLLER		3.1.2	
År		Museumspøtelling	
1771-1825		GLO 5602-061	

Fr.	Udf.	Titel	Mixt af	Udleveringsdato
Pk.	Forn.	Forn. titel	Besp. af	Afkøbsdato

Eksempel på bestillingsseddel ved bestilling af arkivalier fra de vestindiske lokalarkiver.

Vestindiske reviderede regnskaber

Denne omfattende arkivgruppe består af regnskaber, som er sendt til København efter 1755 til revision. I alt fylder materialet 150 hyldemeter og er opdelt i 164 forskellige rækker. Nogle af de mest benyttede er matriklerne fra Sankt Thomas og Sankt Jan 1755-1915 (119 bind) og matriklerne fra Sankt Croix 1758-1915 (142 bind). En detaljeret registratur over de vestindiske reviderede regnskaber findes på www.virgin-islands-history.dk/serie.asp?aktoer=63. Korrekt henvisning er fx Reviderede vestindiske regnskaber, Sankt Croix hovedbøger 1758 (bind 5.4).

 RIGSARKIVET

Efternavn (Surname)	Fornavn (First name)
JENSEN	ANNA
Dato	Plads nummer
25/7 2004	24

BLANKFORSYNER - UDGCLETTERS

Arkivskaber	Arkivnummer
VESTINDISKE REVIO. REGNSKABER	
Titel	
ST. CROIX Hovedbøger	
Nummer	5.4
År	1758
Måskeopstilling	610 5607-04-3

Bemærk: For dine, danske lag må kun bestilles af samme omdel, når de er forbundne

Indl.	Lag	Titel	Max. af	Likvideringsdato
Pr.	Fim.	Fra foto	Besp. af	Afleveringsdato

Eksempel på bestillingsseddel ved bestilling af arkivalier fra de reviderede regnskaber.

Øvrige vestindiske arkivalier i Rigsarkivet

Meget af det vestindiske materiale i Rigsarkivet ligger i arkiverne efter de fire institutioner, som gennem tiderne havde overansvaret for administrationen af Dansk Vestindien. I alt drejer det sig om 300 hyldemeter.

Vestindisk-guineisk Kompagni

Fra 1671 til 1754 stod Vestindisk-guineisk Kompagni for både den centrale og lokale administration af kolonien. Kompagniets bevarede arkiv består af 957 pakker og bind. Det er delt i syv afdelinger:

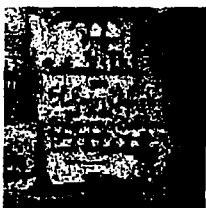
- Kompagniets københavnske arkivalier

- Hjemsendte arkivalier fra Sankt Thomas og Sankt Jan
- Hjemsendte arkivalier fra Sankt Croix
- Hjemsendte regnskaber fra Sankt Thomas og Sankt Jan
- Hjemsendte regnskaber fra Sankt Croix
- To små grupper arkivalier fra kolonien i Guinea.

En detaljeret registratur over kompagniets arkiv findes på www.virgin-islands-history.dk/serie1.asp?aktoer=65 og i ovennævnte guidebog side 163-253 og i Vejledende Arkivregistraturer bd. 14, Rigsarkivet 1969, side 165-257.

Rentekammeret

Fra 1754 til 1760 gik administrationen over til Rentekammerets vestindisk-guineiske renteskriverkontor. Dettets arkiv omfatter 71 pakker og bind med kongelige resolutioner, kopibøger, journal med journalsager, indkomne breve og forskellige emneordnede sager. En detaljeret registratur over kontorets arkiv findes på www.virgin-islands-history.dk/serie.asp?aktoer=67 og i ovennævnte guidebog side 254-258 og i Vejledende Arkivregistraturer bd. 12, Rigsarkivet 1964, side 93-95.

"Prospect af Byen Christiansstad, kaldet Bassinen, paa St. Croix i Vestindien med Fortet Christiansværm ... Malet af H. G. Beenfeldt" 1815. (Kort- og Tegningssamlingen 25, 337,211a).

Generaltoldkammeret

Fra 1760 til 1848 tog Generaltoldkammeret sig af koloniens affærer. Dets vestindisk-guineiske sager er af samme typer som netop nævnt og omfatter 1.080 pakker og bind foruden en hel del af kammerets generelle sagsrækker. De vestindisk-guineiske sager er opdelt i følgende grupper:

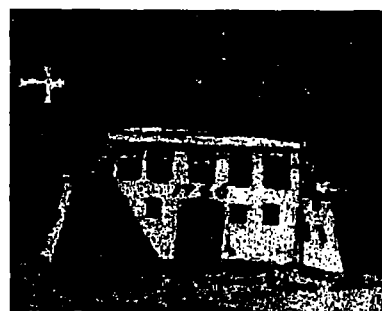
- 1760-1771
- 1771-1816
- 1816-1848
- Diverse
- Kolonialrevisionskontoret.

En detaljeret registratur over kompagniets arkiv findes på www.virgin-islands-history.dk/serie1.asp?aktoer=64 og i ovennævnte guidebog side 259-294.

Koloniernes Centralbestyrelse

Fra 1848 til 1917 stod Koloniernes Centralbestyrelse for Dansk Vestindien. Det bevarede arkiv består af 1.097 pakker og bind og er delt i seks afdelinger:

- Kongelige resolutioner
- Kopibøger, journaler og journalsager

Fort Frederiksværn i Frederiksted på Sankt Croix. (Udsnit af nedenstående).

A list of able Negroes on the Estate of
 Mrs Elizabeth Hansen. Winter 1776
 Men able Women able Children

N ^o 1	Sixoe kamp	Old blloe	Boys	Machrooms
2	Pompe d ^r	Sarey	Banckas	Men
3	Charles d ^r	Charlotte	Jack	Simon

Såkaldt negerliste fra Mrs. Elizabeth Hansens plantage i Kompagniets Kvarter, med oversigt over alle ufrie på ejendommen (Vestindiske Lokalarkiver, Den vestindiske Regering, Guvernementet på St. Croix, 3.81.483)

- Gruppeordnede sager
- Regnskabsprotokoller
- Guineiske afdelinger
- Ostindiske afdelinger.

De to sidstnævnte er meget små. En detaljeret registratur over Centralbestyrelsens arkiv findes på www.virgin-islands-history.dk/serie1.asp?aktoer=66, i ovennævnte guidebog side 295-331 og i Vejledende Arkivregistraturer bd. 20, Rigsarkivet 1975, side 57-91.

Andre institutioners arkiver

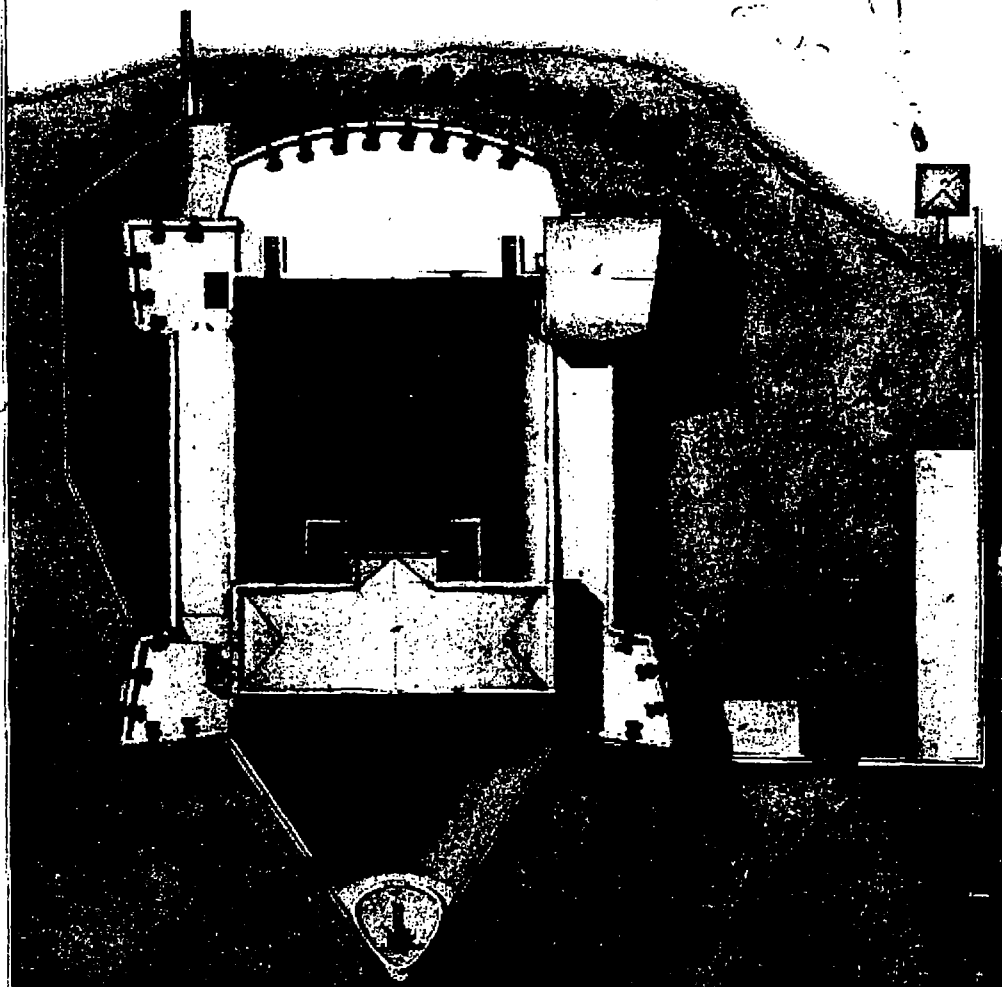
Foruden de nævnte fire har mange andre institutioner i Danmark arbejdet med aspekter af Vestindiens historie og i den forbindelse skabt arkivalier. Således findes fra Danske Kancelli bevaret rækker af vestindiske kopibøger med afskrifter af breve til kolonien før 1848, bl.a. vedr. lovgivning og embedsudnævnelser, især indenfor kirke- og undervisningsvæsen. Arkiverne efter Den vestindiske gælds Likvidationsdirektion 1786-1816, Direktionen for Statsgælden og Den synkende Fond 1816-1848 og Statsaktivforvaltningen 1848-1917

Fort Christiansværns nordlige facade.
 (Udsnit af modstående).

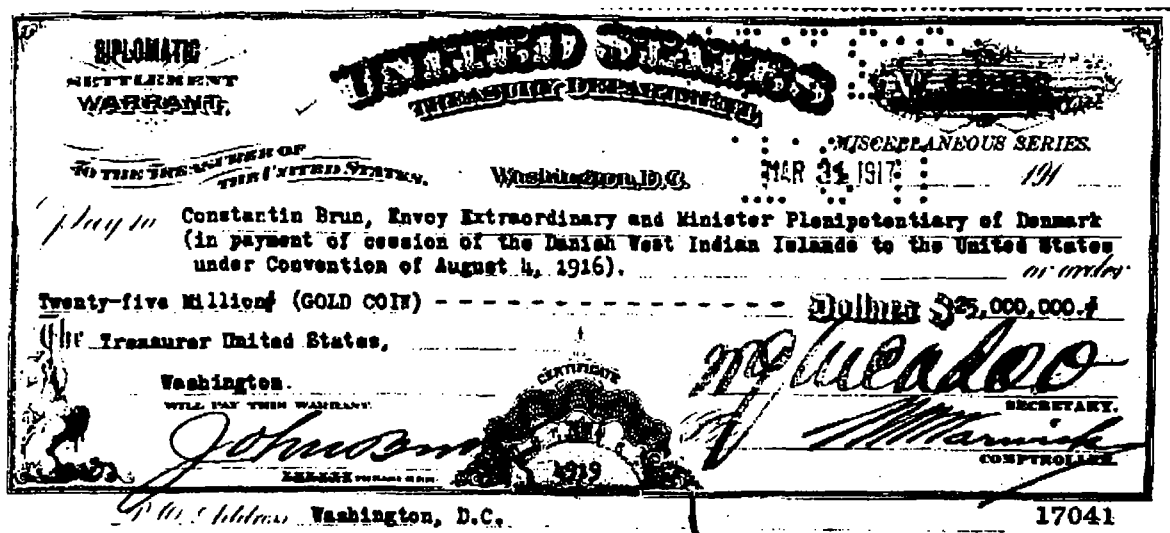
Plan over

- 1. Fort Christiansvæm
- 2. Fort Christiansvæm
- 3. Fort Christiansvæm
- 4. Fort Christiansvæm
- 5. Fort Christiansvæm
- 6. Fort Christiansvæm
- 7. Fort Christiansvæm
- 8. Fort Christiansvæm
- 9. Fort Christiansvæm
- 10. Fort Christiansvæm
- 11. Fort Christiansvæm
- 12. Fort Christiansvæm
- 13. Fort Christiansvæm
- 14. Fort Christiansvæm
- 15. Fort Christiansvæm
- 16. Fort Christiansvæm
- 17. Fort Christiansvæm
- 18. Fort Christiansvæm
- 19. Fort Christiansvæm
- 20. Fort Christiansvæm
- 21. Fort Christiansvæm
- 22. Fort Christiansvæm
- 23. Fort Christiansvæm
- 24. Fort Christiansvæm
- 25. Fort Christiansvæm
- 26. Fort Christiansvæm
- 27. Fort Christiansvæm
- 28. Fort Christiansvæm
- 29. Fort Christiansvæm
- 30. Fort Christiansvæm
- 31. Fort Christiansvæm
- 32. Fort Christiansvæm
- 33. Fort Christiansvæm
- 34. Fort Christiansvæm
- 35. Fort Christiansvæm
- 36. Fort Christiansvæm
- 37. Fort Christiansvæm
- 38. Fort Christiansvæm
- 39. Fort Christiansvæm
- 40. Fort Christiansvæm
- 41. Fort Christiansvæm
- 42. Fort Christiansvæm
- 43. Fort Christiansvæm
- 44. Fort Christiansvæm
- 45. Fort Christiansvæm
- 46. Fort Christiansvæm
- 47. Fort Christiansvæm
- 48. Fort Christiansvæm
- 49. Fort Christiansvæm
- 50. Fort Christiansvæm
- 51. Fort Christiansvæm
- 52. Fort Christiansvæm
- 53. Fort Christiansvæm
- 54. Fort Christiansvæm
- 55. Fort Christiansvæm
- 56. Fort Christiansvæm
- 57. Fort Christiansvæm
- 58. Fort Christiansvæm
- 59. Fort Christiansvæm
- 60. Fort Christiansvæm
- 61. Fort Christiansvæm
- 62. Fort Christiansvæm
- 63. Fort Christiansvæm
- 64. Fort Christiansvæm
- 65. Fort Christiansvæm
- 66. Fort Christiansvæm
- 67. Fort Christiansvæm
- 68. Fort Christiansvæm
- 69. Fort Christiansvæm
- 70. Fort Christiansvæm
- 71. Fort Christiansvæm
- 72. Fort Christiansvæm
- 73. Fort Christiansvæm
- 74. Fort Christiansvæm
- 75. Fort Christiansvæm
- 76. Fort Christiansvæm
- 77. Fort Christiansvæm
- 78. Fort Christiansvæm
- 79. Fort Christiansvæm
- 80. Fort Christiansvæm
- 81. Fort Christiansvæm
- 82. Fort Christiansvæm
- 83. Fort Christiansvæm
- 84. Fort Christiansvæm
- 85. Fort Christiansvæm
- 86. Fort Christiansvæm
- 87. Fort Christiansvæm
- 88. Fort Christiansvæm
- 89. Fort Christiansvæm
- 90. Fort Christiansvæm
- 91. Fort Christiansvæm
- 92. Fort Christiansvæm
- 93. Fort Christiansvæm
- 94. Fort Christiansvæm
- 95. Fort Christiansvæm
- 96. Fort Christiansvæm
- 97. Fort Christiansvæm
- 98. Fort Christiansvæm
- 99. Fort Christiansvæm
- 100. Fort Christiansvæm

Plan over Fort Christiansvæm på Sankt Croix, tegnet 1836 af løjtnanterne Giellerup og Friis. (Kort- og Tegningssamlingen 25, 337, 110).

indeholder en hel del materiale om plantager på de tre øer. Et lille arkiv er bevaret fra Den dansk-vestindiske Nationalbank 1904-1934, ligesom fra Den vestindiske Pakhusforvalter 1847-1918 og fra Vestindisk Handelsselskab 1778-1824. Visse rækker af vestindiske regnskaber findes (udover dem i de reviderede regnskaber), og der er arkiver efter Kolonialrevisionskontoret 1848-1871 og Finansministeriets tilsynshavende med Det danske Koloniallotteri 1904-1933. Endelig må det nævnes, at der blandt arkivalierne fra Statistisk Bureau 1850-1913 er 69 pakker med originale folketællingskemaer fra alle de 11 tællinger, som gennemførtes på øerne mellem 1835 og 1911.

Checken på 25 mio. gulddollars som betaling fra USA til Danmark for de tre øer 1917. (Traktatsamlingen 1901-1920, Amerikas Forenede Stater, VII 120).

Private arkiver

Foruden de nævnte – og adskillige andre – offentlige arkiver findes der i Rigsarkivet en række arkiver fra private personer og private institutioner. Nogle af disse er af relevans for Dansk Vestindiens historie og udgør et værdifuldt supplement til de mange officielle akter. Blandt de mere omfattende og interessante privatarkiver er det efter Ernst Schimmelmann (født 1747, død 1831), som var regeringsmedlem, godsejer og storhandelsmand samt plantage- og slaveejer, og arkivet efter Olaf Rübner-Petersen (født 1862, død 1919), som var skoledirektør på Sankt Croix.

Kort og tegninger

På grund af deres ofte store formater opbevares kort og tegninger som regel for sig selv. I Rigsarkivets Kort- og Tegningssamling, gruppe 25, med numrene 337,1-337,634 findes ca. 300 vestindiske kort og tegninger af forskellig art. Hovedparten er arkitekturtegninger og landkort. Det må dog bemærkes, at der også findes kort og tegninger i ikke helt få pakker og bind udenfor Kort- og Tegningssamlingen.

Rigsarkivets samlinger præsenteres nærmere i den nævnte guidebog og under hjemmesidens faneblad "Arkiver" (se faktaboks første side).

Arkivalier i andre danske institutioner

Langt de fleste kilder til Dansk Vestindiens historie er

at finde i Rigsarkivet, men også andre danske institutioner ligger inde med relevant materiale.

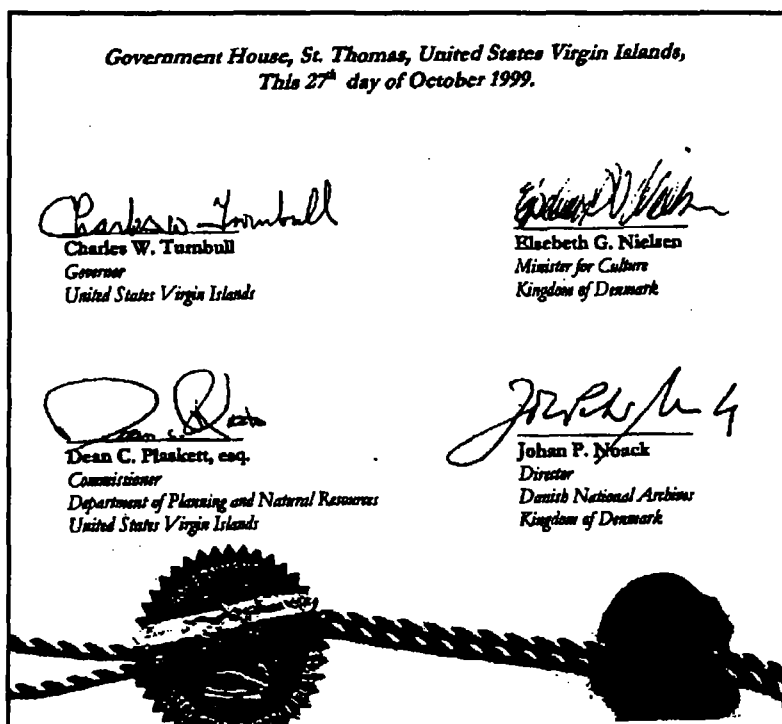
Landsarkivet for Sjælland (Jagtvej 10, København N) har bl. a. et halvt hundrede kirkebøger fra forskellige menigheder i Dansk Vestindien 1691-1917. Se www.sa.dk/lak eller Harald Jørgensen, Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm og hjælpemidlerne til dets benyttelse, København 1977.

Erhvervsarkivet (Vester Allé 12, Århus C) rummer bl. a. et stort arkiv efter Plantageselskabet Dansk Vestindien 1903-1927 samt mindre arkiver efter Sankt Croix Sukkerfabrik 1872-1929 og Vestindisk Kompagni 1902-1983. Se www.sa.dk/ea eller Erik Korr Johansen, Erhvervsarkivets arkivoversigter bd. 1-4, Århus 1991-2000.

Det kongelige Bibliotek (Søren Kierkegaards Plads 1, København K) har den største samling af trykt materiale vedrørende Dansk Vestindien i form af danske og udenlandske bøger, tidsskrifter, småtryk og kort. Håndskriftafdelingen og især Kort- og Billedafdelingen rummer meget materiale om øernes historie. Se www.kb.dk eller en af de trykte kataloger.

Se også arkiver hos:

- Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm
- Erhvervsarkivet
- Det kongelige bibliotek

Underskrifterne på arkivaftalen 1999 om samarbejde mellem Danmark og US Virgin Islands på arkivområdet.

Forsiden

Havnepladsen i Christiansted på Sankt Croix med Fort Christiansværn, kirke og kompagnihus samt tønder med rå sukker parat til udskibning.

Akvarel af H. G. Beenfeldt 1815. (Kort- og Tegningssamlingen 25, 337,211b).

Arkivalier i National Archives i Washington

Arkivalierne fra det tidligere Dansk Vestindien er at finde i Record Group 55, der har betegnelsen Records of the Government of the Virgin Islands 1672-1957.

Arkivgruppen indeholder materiale af nogenlunde samme karakter som de vestindiske lokalarkiver i Rigsarkivet, nemlig vedrørende administrative, lovgivningsmæssige, juridiske, politimæssige, militære og økonomiske forhold. En registratur over arkivgruppen tilgængelig på www.virgin-islands-history.dk/nara/danmark1.pdf.

Arkivalier i US Virgin Islands

Det ældre arkivmateriale, som stadig opbevares på øerne, har hovedsagelig at gøre med ejendoms- og personregistrering 1754-1917. Det meste findes i Enid M. Baa Library på Sankt Thomas og i Florence M. Williams Library på Sankt Croix.

Film og andre kopier

Nogle af Rigsarkivets vestindiske arkivalier er blevet filmet. Dette gælder store dele af arkiverne fra Vestindisk-guineisk Kompagni og Generaltoldkammeret. Desuden findes film af alle folketællingerne. Ydermere er nogle af de vestindiske reviderede regnskaber filmet, bl. a. alle matriklerne. Endelig er hele den vestindiske del af Kort- og Tegningssamlingen blevet sikkerhedsfotograferet.

Kopier af eksisterende film og fotos kan bestilles til rimelige priser. Desuden kan man få lavet nyoptagelser af originale arkivalier. De forskellige slags kopier og de gældende priser fremgår af www.sa.dk/sa/salgservice/default.htm.

På læsesalen findes selvbetjent fotokopimaskine og readerprinter til kopiering af henholdsvis papirarkivalier og film. Ved fotokopiering af arkivalier skal der dog indhentes tilladelse i vejledningsskranken, da nogle arkivalier ikke tåler fotokopiering.

Arkivalier på mikrofilm

bl.a...

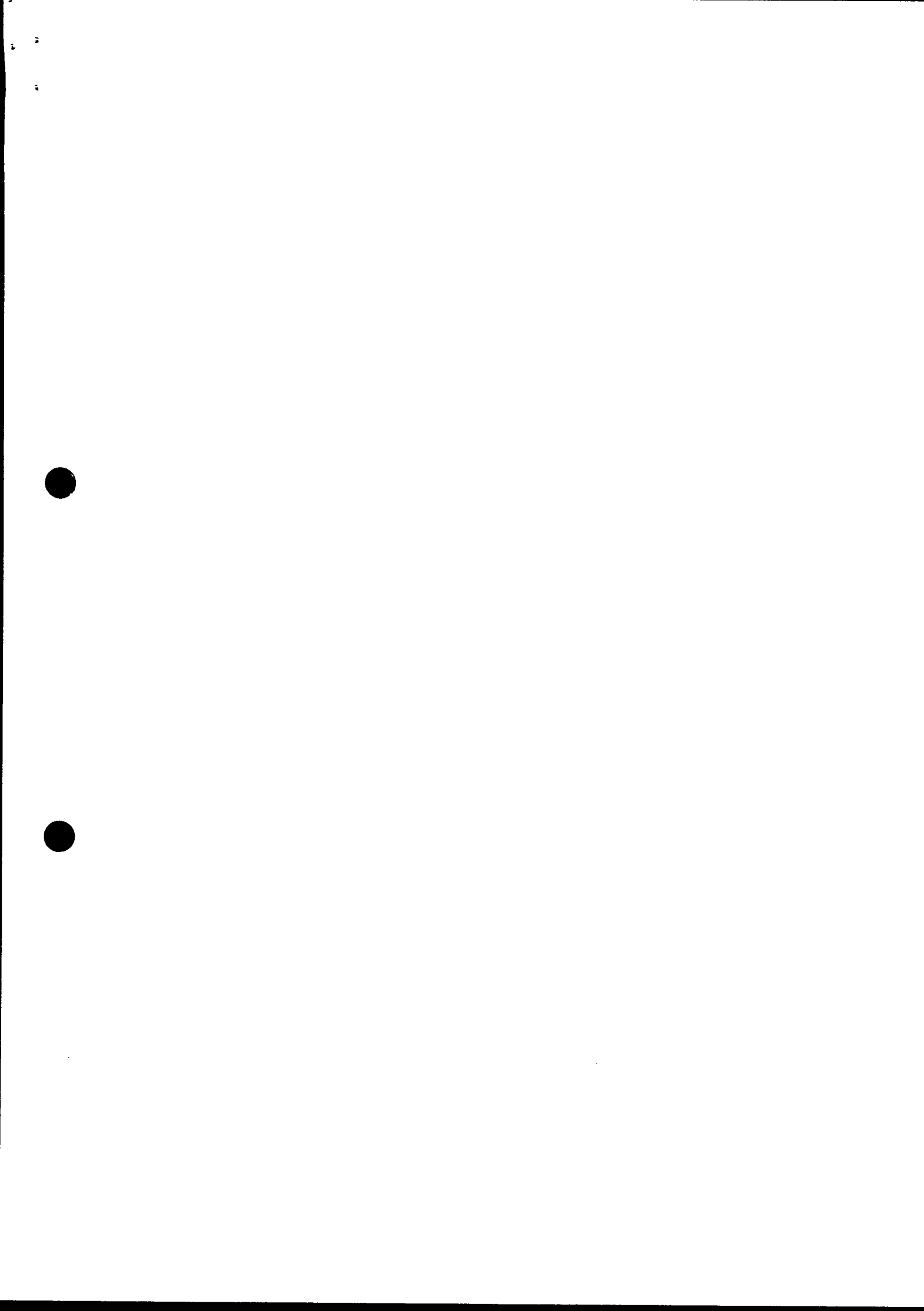
- Vestindisk-guineisk Kompagni
- Folketællinger
- Matrikler
- Kort- og tegninger

Filmede arkivalier skal som udgangspunkt benyttes på film, og kan derfor ikke bestilles til brug på læsesalen i original.

Rigsarkivet
Rigsdagsgården 9
1218 København K
Telefon: 33 92 33 10
E-mail: mailbox@ra.sa.dk
Hjemmeside: www.sa.dk/ra

© Statens Arkiver 2004
Tekst: Erik Gøbel
Layout: e-Types/Kristian Ring

Erik Gøbel

Vestindiske lokalarkiver

De tre små vestindiske øer Sankt Thomas, Sankt Jan og Sankt Croix udgjorde i et par hundrede år en dansk koloni. Danskerne koloniserede Sankt Thomas omkring 1670 og Sankt Jan i 1718, medens Sankt Croix blev købt af Frankrig i 1733.

Efter en besværlig koloniseringsperiode oplevede Dansk Vestindien sin økonomiske blomstring fra omkring 1750 til omkring 1850, da Sankt Thomas var et handels- og trafikknudepunkt for hele Vestindien, og Sankt Croix producerede store mængder rørsukker på sine plantager.

Efter slaveriets afskaffelse i 1848 og fremkomsten af dampskibe og forbedrede kommunikationsmidler gik det ned ad bakke for Dansk Vestindien. Efter flere forhandlingsrunder endte det med, at USA købte øerne og overtog den i 1917. Siden har de heddet US Virgin Islands.

Langt størsteparten af de bevarede arkivalier fra Dansk Vestindien befinder sig i dag i Rigsarkivet, hvortil de er blevet ført før eller lige efter 1917.

Rigsarkivet opbevarer cirka 1500 hyldemeter arkivalier vedrørende Dansk Vestindien 1671-1917. Dette materiale er, alt efter oprindelse, opdelt i vestindiske lokalarkiver, vestindiske reviderede regnskaber og andre vestindiske arkivalier.

Medens de overordnede principper blev udstukket i regeringskontorerne i København, blev den praktiske forvaltning forestået af en række kongelige embedsmænd i Vestindien. Under eet kaldes denne gren af forvaltningen for den vestindiske lokalforvaltning, og arkivalierne derfra benævnes de vestindiske lokalarkiver. Disse stammer fra perioden 1755-1917. Indtil da administreredes kolonien af Vestindisk-guineisk Kompagni.

Fra 1755 lededes lokaladministrationen af en generalguvernør med udstrakte beføjelser. Styret udøvedes gennem Den Vestindiske Regering og kolonialråd.

Ved siden af disse mere overordnede organer på øerne fandtes en række mere praktisk administrerende embeder. Som eksempler skal blot nævnes Christiansted byfoged, Sankt Croix bygningsinspektør, Sankt Thomas postmester, Sankt Thomas havnemester og Sankt Jan landfoged.

I alt omfatter de bevarede vestindiske lokalarkiver i Rigsarkivet 9.647 pakker og bind, som fylder cirka 800 hyldemeter.

Rigsarkivet har i 2002 oprettet hjemmesiden www.virgin-islands-history.dk, hvor der findes en detaljeret arkivregistratur over de vestindiske lokalarkiver (og andre vigtige vestindiske arkivgrupper samt en generel vejledning til litteratur og arkivalier, forfattet af Erik Gøbel).

Da der indtil 2002 ikke fandtes en ordentlig registratur over de vestindiske lokalarkiver, var samlingen uhyre vanskelig at benytte. Siden 2002 er benyttelsen imidlertid gået stærkt i vejret. Forskere fra ind- og udland har fået øjnene op for det enestående forskningspotential, der ligger i lokalarkiverne. Alle mulige forhold i den lille danske koloni findes dokumenteret i arkivalierne. Således arbejder danskere og vestindere i fællesskab netop nu på et forskningsprojekt, som skal resultere i en database med detaljerede informationer om befolkningen på øen, og som skal gøres tilgængelig på internettet for genealoger og demografer. Andre forskere er i gang med at benytte kildematerialet til at undersøge slavebefolkningens sundhedstilstand, dens religiøse forestillinger, arkitekturhistorien, skoleforholdene i Dansk Vestindien og så videre.

Men mange andre spændende forskningsemner ligger blot og venter på at blive taget op nu, hvor de enestående vestindiske lokalarkiver er blevet gjort tilgængelige for forskningen.

Negeroprør, termitter og landsarkivar Saxild

Om de dansk-vestindiske lokalarkivers skæbne.

Af Poul Erik Olsen

Artiklen beskriver de overvejelser, det danske arkivvæsen før og efter salget af de dansk-vestindiske øer i 1917 gjorde sig om afleveringer og hjemsendelse af de lokale dansk-vestindiske embeders arkiver, samt hvordan afleveringerne blev gennemført. Poul Erik Olsen er arkivar ved Rigsarkivets 2. afdeling.

I 1978 udsendte Palle Lauring en bog om de tidligere dansk-vestindiske øers historie. Den tradition for dramatiske skildringer, dansk kolonihistorie har været præget af, giver sig her udslag på et område, der normalt ikke er kendt tegnet ved den store dramatik: det arkivalske. Lauring beretter om en dansk koloniembedsmænds søn, senere kontorchef i Dansk Forfatterforening Thomas Vollquartz, at »som dreng havde han en oplevelse. Det var under salgsforhandlingerne ved århundredeskiftet, da embedsmænd og militære på øerne troede at nu var øerne solgt. Det gjorde en del af dem så bitre, at de smed arkivsager på vogne og kørte dem op til nordkysten. Her blev papirer kastet i havet, og mens de stod og så dem sejle ud over det blå hav, fortalte hans far, at »sådan så Øresund ud om vinteren, når der var is.« Hvad det var for papirer, der blev hevet ud af pakker og smidt i søen, kunne en tiårs dreng ikke ane. Men det skete. Han glemte aldrig det utrolige syn.¹⁾ Ulykkerne standse imidlertid ikke med følgerne af de koloniale embedsmænds nationale frustrationer – efter at salget til USA var en realitet, fortsattes kassationerne: »De amerikanske marinere skulle være der, og som det er sagt årligt: de smed en masse protokoller og arkivsager væk, for meget af det var skrevet i et sprog, som ingen kunne læse.«²⁾

Heldigvis er det næppe de offentlige arkiver, der har måttet holde for, hvis omfanget af de foretagne kassationer skal måles i vognlæs, og en sammenligning mellem arkivfortegnelser fra 1895-96 og 1917 giver da heller intet holdningspunkt for den antagelse, at der skulle være gennemført omfattende uautoriserede kassationer omkring århundredeskiftet. Man kan også dårligt forestille sig, at danske embedsmænd i et omfang som det beskrevne skulle have forbrudt sig mod et knap 5 år gammelt guvernementscirkulære, heller ikke, at amerikanerne ikke mere nøjeregnende skulle have overholdt bestemmelser-

ne i overdragelseskonventionen, der begge gav regler for arkivernes opbevarelse. Om reglerne mere nedenfor.

Men, skriver Palle Lauring, »også andre ting har ryddet op, ikke mindst termitterne.«³⁾ At termitterne har anrettet store ødelæggelser, er udenfor tvivl; men de andre ting har nok været de værste – f.eks. gik på St. Croix næsten alle arkivalier ældre end 1755 tabt ved en orkan i 1772, ved negeroprøret i 1848 brændte alle rets- og politiarkiver fra Frederiksted jurisdiktion etc. Til stadighed blev arkivalierne truet af dårlige opbevaringsforhold, omend næppe altid så akut som natten mellem 22. og 23.2.1851, da der opstod brand i guvernementshuset på St. Croix, efter guvernørens mening ved en slags arkivalisk selvantændelse: »Rimeligt er det, at nogle Lucifer-svovlstikker havde været gemte, maaske for flere Aar siden, paa en af de gamle ormædte Reoler imellem Papirerne, at Mus, hvoraf der er mange i Contorene, have gnavet paa dem og at de saaledes have fænget.«⁴⁾ Tabet bestod heldigvis kun i nogle stempelepapirregnskaber, kunne guvernøren berolige med.

Den interesse, de lokale embedsmænd omfattede arkiverne med, var den faktor, der betød mest for arkivaliernes skæbne. Nationaløkonomen Christian Martfeldt besøgte i 1760'erne de vestindiske øer og foretog – nok som den første – historiske undersøgelser i guvernementsarkiverne, hvorom han meddelte: »Under Secretærens (på St. Thomas. PO) Forvaring er nu Archivet, som fra dette secels Begyndelse gjemtes i Fortet i det saakaldte Plathuus, som dertil blev paneelet, men som deels er nu ikke vel muelig og deels for langt fra Haanden. Ved den Flytning (fra fortet til guvernementshuset) er det blevet liigesaa uordentlig som St. Croix er ordentlig og ved nærværende Secretær Møller bragt i god Stand paa St. Croix; men hr. Oberstl. og Commandant Roepstorff, som paasaa hel nøye publique gamle Documenters Vigtighed lader det under sin Opsigt bringe i den beste Orden.«⁶⁾ Hverken på St. Croix eller St. Thomas holdt den gode orden længe. Det hjalp, at det i 1773 blev pålagt overøvrighederne (guvernementerne) at anvende rentekammer-systemet med journal, kopibog etc.⁷⁾, men arkivet på St. Croix befandt sig alligevel, da det i 1801 skulle flyttes, i et syndigt rod. Ordningen af det blev overladt C.H. Holten,⁸⁾ der havde en vis erfaring i den slags arbejde; han var lige blevet færdig med ordningen af det om muligt endnu mere rodede arkiv fra St. Croix skiftekommission.⁹⁾ Derefter lykkedes det at holde guvernementsarkivet på St. Croix i nogenlunde orden ved til stadighed at lade en af de kgl. fuldmægtige være ansvarlig for det.

For St. Thomas' vedkommende var guvernementsarkivet plaget af flytninger mellem en række guvernementshuse, der ikke alle var af lige høj bygningsmæssig kvalitet. En del ældre sager blev i 1823, da det var konstateret,

ARKIV
BD 10 (1985)

at »de var højlig udsatt for Destruction af de samme Insecter, der havde hjem-søgt Bygningen«, lagt i begede kasser og anbragt i fortet.¹⁰ Også de nyere sa-ger blev efterhånden anbragt i fortet, »hvor de led i høj Grad dels af Fugtigh-ed, dels af Orme. Senere blev de flyttet til en Kjælder i Guvernementskon-toret paa Nørregade og endelig til en Kjælder i det nuværende Guverne-mentskontor. Alle tre Steder vare saaledes beskafne, at man næppe kunne ha-ve valgt heldigere Steder, hvis man ønskede Arkivet ødelagt.«¹¹)

De mange flytninger havde også bragt St. Thomas-arkivet i uorden; men i 1880'erne blev der af en ledig fuldmægtigge anvendt \$ 50 om måneden til at lønne en prokurator J.P. Jørgensen for at bringe arkivet i orden.¹²) Det var lykkedes nogenlunde for ham, da moderlandets arkivvæsen begyndte at inte-ressere sig for de vestindiske arkiver.

Afleveringerne 1897-99

Spørgsmålet om aflevering af de lokale vestindiske embeders arkiver blev ta- get op i 1894, da provst Vahl i Nr. Alslev, der tidligere havde medvirket at få nogle kirkebøger fra Trankebar overdraget til Rigsarkivet,¹³) lod en meddelel- se fra sognepræsten i Christiansted på St. Croix, Hérman Lawaetz, gå videre til A.D. Jørgensen. Den gik ud på, at de vestindiske kirkebøger var næsten helt ødelagt af fugt og myrer.¹⁴) En anden historisk interesseret vestinder, konsul Krebs på St. Thomas, havde tidligere forsøgt at vække interesse for be- varingen af de vestindiske arkiver, men først efter den kirkelige aktion kom der gang i sagen. Rigsarkivaren gik til Kultusministeriet med et forslag om, at der for de vestindiske koloniers vedkommende blev foretaget en indsamling af embedsarkiver ligesom den, der var gennemført i Danmark. Rigsarkivaren var ikke blind for, at der knyttede sig særlige problemer til afleveringen af de vestindiske arkivalier; f.eks. ville udlån til embederne af afleverede arkivalier kun meget vanskeligt, hvis overhovedet, kunne finde sted. Der skulle derfor ikke være tale om at forpligte de vestindiske embeder til regelmæssige afleve- ringe, blot om at give dem en anledning til at komme af med overflødige ar- kivalier.

Kultusministeriet sendte sagen videre til Koloniernes Centralbestyrelse, der afkrævede de vestindiske embedsmænd en række fortegnelser over deres arkiver samt en erklæring om, hvilke dele af dem der uden ulempe ville kun- ne afleveres til Rigsarkivet.¹⁵)

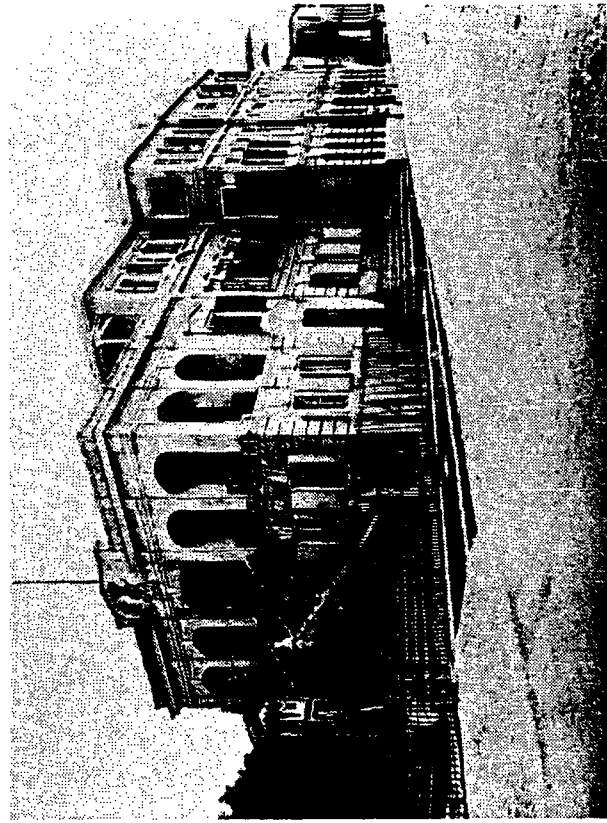
I løbet af 1895-96 lykkedes det at få fortegnelser fra de fleste embeder; det viste sig, at der også når det gjaldt ensartede embeder var stor variation i em- bedsmændenes benævnelser på samme slags arkivalier, ligesom der var stor divergens i embedsmændenes opfattelse af, hvad de embedsmændenes ville kun-

ne undværes i den daglige administration.

Således var St. Thomas-guvernementet villig til at aflevere kopibøger, refe- ratprotokoller (journaler) med tilhørende sager til ca. 1820, mens St. Croix-gu- vernementet kun mente af sit omfattende arkiv at kunne undvære de såkaldte regeringstresolutioner.¹⁶) »man maa have meget for at finde noget« kommen- terede guvernementssekretæren på St. Croix sin modvilje mod at sende stør- re dele af arkivet til Danmark. For retsbetjentenes vedkommende var det kun St. Jans landfoged, der mente at have overflødige arkivalier ved embedet; St. Thomas underret havde deponeret sine ældre arkivalier i guvernementsarki- vet og protesterede ikke mod hjemsendelse af disse, men ønskede ikke at afle- vere noget derudover. Underretterne på St. Croix ville ikke aflevere noget overhovedet. Med hensyn til politimesterembederne var det også St. Jan og St. Thomas, der meldte sig med ønske om aflevering; på St. Croix kunne man intet undvære. I Frederiksted var man for rets- og politiarkiverne dog lovlig undskyldt, da arkiverne her kun gik tilbage til 1848; alt tidligere var brændt under oprøret det år. Men også for sognepræsternes vedkommende var man på St. Croix mere uvillig til aflevering end på St. Thomas. Sidste sted mente præsten, at han måske kunne undvære kirkebøgerne til ca. 1830, men sogne- præsten i Christiansted – der jo havde startet hele sagen – ville kun aflevere frem til ca. 1790.¹⁷)

Uensartetheden i indberetningerne om arkiverne, dels på guvernementsni- veau, dels blandt de enkelte embeder, vakte nogen irritation i Koloniernes Centralbestyrelse. Indberetningen fra St. Thomas-guvernementet lå i kvali- tet langt over den fra St. Croix, fandt man. Det var tydeligt at guvernøren på St. Croix ikke havde nogen interesse for sagen. Egentlig burde, mente refe- renten, guvernementet have modsendt et udkast til de principper, der skulle lede afleveringen, men da det ikke var sket, og det kunne forudses at der ville gå nogen tid med at få guvernementet til at afhjælpe manglen i så henseende, sendte Centralbestyrelsen med den begrundelse, at Rigsarkivet jo havde ta- get sagen op bl.a. på grund af øernes mulige afståelse, hele dyngen af arkiv- fortegnelser og erklæringer til udtalelse hos Kultusministeriet og Rigsarki- vet.¹⁸)

Da Rigsarkivet blev bekendt med St. Thomas-guvernementets indberet- ning¹⁹), fandt man forudsætningerne for afleveringen ændret. Bortset fra ko- loniernes eventuelle afståelse var det især på grund af de dårlige opbevarings- forhold i Vestindien, man ønskede arkivalierne hjemsendt. Men fra St. Tho- mas meddeltes, at arkivalierne nu opbevaredes under tryksgørende forhold i tørre og luftige lokaler. Derfor var det ikke længere et spørgsmål om at redde arkivalierne fra en bergang, og ikke længere embedsmændenes meninger om,

Gouvernementshuset på St. Croix. Til den lange række af funktioner – bolig for guvernøren, sæde for den vestindiske landsoverret, mødested for kolonialrådet og administrationsbygning – blev der med det vestindiske arkivcirkulære 1897 føjet endnu en, nemlig at være arkiv for de lokale embeder på St. Croix. (Det Kgl. Biblioteks billedsamling).

hvilke arkivalier de bedst kunne undvære, der skulle styre afleveringen. Forholdet var nu det, »at det vilde være ønskeligt at have de ældre rent historiske Sager samlede i Rigsarkivet til Oplysning af Koloniernes historiske Forhold og dansk Personalhistorie, – paa samme Maade som Kongerigets Embedsarkiver ere blevet samlede, dels for at opbevares sikkert, dels for at gøres tilgængelige for Historiegranskningen.« Som ældre rent historiske sager betragtedes arkivalier indtil 1848. Nyere sager kunne formentlig ikke undværes af administrationen, medmindre der var tale om også fra arkivvæsenets synspunkt værdifuldt materiale. »Det er de ældre Sager, fra den Tid, da Øerne spillede en fremtrædende Rolle i dansk Handel og tildels i mere eller mindre bekjendte Familiers Historie, som er af Værd for os, medens den nyere Tids forandrede Forhold, især efter Slaveriets Ophævelse, ... i høj Grad har løst dette Baand,« skrev A.D. Jørgensen. 1848 skulle altså udgøre den øvre tidsgrænse for afleveringerne, men rigsarkivaren ville ikke kræve, at alt ældre

end 1848 afleveredes – adskilligt fandtes allerede blandt afleveringerne fra den centrale koloniadministration, og måske var der ældre sager, der faktisk ikke kunne undværes i Vestindien.²⁰⁾

Ud fra disse retningslinjer udfærdigede Rigsarkivet en liste over de numre på arkivfortegnelserne, der ønskedes afleveret. Guvernementerne blev bedt om kopibøger, referatprotokoller og sager til 1820, samt for St. Thomas vedkommende de »Eldre samlede Sager«, da »i alle Tilfælde en Del af dem synes at indeholde værdifulde oplysninger dels om Samfundsforholdene paa Øerne, dels om bekjendte danske Personer og Familier«; for St. Croix-guvernementets vedkommende ville Rigsarkivet også gerne have den del af arkivet, der i guvernementssekretærens indberetning var beskrevet på følgende måde: »Der findes derhos i en Kjølder under Gouverneurens Beboelseslejlighed blandt forskelligt Skrammel en Del Trækasser, tildels fulde af gamle Papiret, nogle nogenlunde hele, andre i Stumper og Stykker: denne Del af Arkivet er ganske uden interesse her paa Stedet; en endog kun delvis Ordning deraf, forsaavidt en saadan overhovedet skulde være mulig, vilde medføre et meget betydeligt Arbejde.«²¹⁾

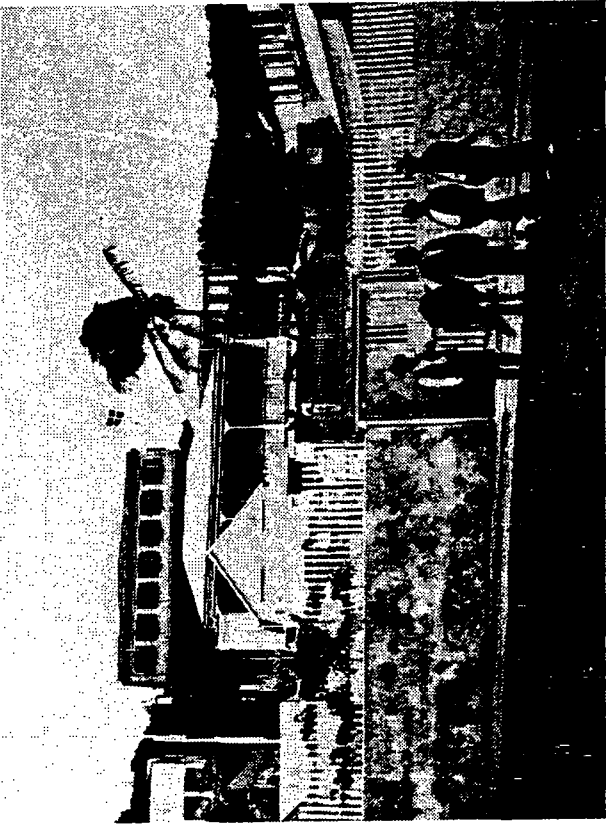
Den vestindiske landsoverret på St. Croix havde ikke ønsket at aflevere noget som helst. Rigsarkivet henviste her til, at domstole i Danmark ikke holdt på arkivalier, der var ældre end 30 år, så hvis man for Vestindiens vedkommende strakte sig til det dobbelte, burde landsoverretten aflevere sit arkiv indtil 1820, pantebøgerne dog undtaget.

For underretternes vedkommende ønskede Rigsarkivet større afleveringer end tilbudt fra St. Croix, mens man var nogenlunde tilfreds med tilbuddet fra St. Thomas og St. Jan.

Præstearkiverne ønskede Rigsarkivet i overensstemmelse med danske forhold afleveret til 1812. Dertil kom ønsker om afleveringer fra bygningsinspektørerne og landmålerne på St. Thomas og St. Croix, fra havnekontoret på St. Thomas, samt af St. Thomas borgerråds arkiv.²²⁾

Rigsarkivet nævnte intet om aflevering fra toldembederne, postkontorerne, bogholder- og kasserembederne eller fra den vestindiske hærstyrke, hvilket bekræftede det indtryk, man i Koloniernes Centralbestyrelse havde fået ved modtagelsen af arkivfortegnelserne fra Vestindien: Foruden kirkebøger og retsprotokoller »og mulig Noget af, hvad der findes hos Bygningsinspektør og Landmaaler, findes (der) kun Sager af blivende historisk Interesse i Gouvernementsarkiverne.«²³⁾

Afleveringen fandt sted nogenlunde i overensstemmelse med retningslinjer, Rigsarkivet havde lagt. Fra nogle embeder – især fra St. Thomas underdommer – blev der dog sendt adskillige nyere sager hjem. Hjemsendelse ske-

Guvernementshuset på St. Thomas. Også på denne ø fungerede guvernementshuset som arkiv for de lokale embeder. I forgrunden ses en af de vestindiske arkivskabere, landfysikus Mortensen. (Det Kgl. Biblioteks billedsamling.)

te med danske orlogsfartøjer, ikke af sikkerhedsgrunde, men fordi hjemsendelsesomkostningerne efter Finansministeriets opfattelse skulle dækkes af Rigsarkivet. Finansministeriet henviste til bekendtgørelsen af 10.3.1891 om provinsarkiverne, hvorefter transportomkostninger ved afleveringer fra lokale embeder til provinsarkiverne skulle dækkes af de sidstnævnte. Rigsarkivet svarede, at bekendtgørelsen ikke angik de vestindiske embeder; der fandtes ikke noget provinsarkiv for de vestindiske kolonier. På den anden side hørte de vestindiske arkiver heller ikke hjemme i Rigsarkivet, og da afleveringen kom igang, blev arkivalierne placeret i Landsarkivet for Sjælland. Men når omkostningerne, hvad enten det skete i henhold til bekendtgørelsen eller ej, faldt på Rigsarkivet, foretrak man den billigste løsning, nemlig transporten med orlogsfartøjerne, selv om det medførte, at afleveringen kom til at strække sig over temmelig lang tid. Orlogsskibene kunne nemlig kun tage forholdsvis lidt fragtgods.

Dog, hvis øerne skulle sælges, hvad den velinformerede rigsarkivar i 1898 fandt temmelig sandsynligt, måtte tempoet i afleveringen sættes op. »En

Bortførelse af Arkivalier umiddelbart forinden Afstaaelsen eller Afslutningen af vedkommende Traktat maa nemlig betragtes som uheldig, og det vilde i saa Tilfælde formentlig være bedre strax at sende de *vigtigste* Sager herover, hvorimod Resten vel snarere burde forblive paa Stedet, med mindre det af Frygt for en mulig Tilbagelevering af det Hidførte maatte findes rigtigt at gjøre andre Hensyn gjældende, dvs. at standse afleveringen.²⁴⁾ På trods af alle salgsforhandlinger fortsatte arkivafleveringen imidlertid i sindigt tempo og var afsluttet, da salgstraktaten 22.10.1902 faldt i landstinget.

Det vestindiske arkivcirkulære

A.D. Jørgensen havde i sin skrivelse til Kultusministeriet 3.1.1894 foreslået, at det blev henstillet til guvernementet at overveje om de foranstaltninger, der var truffet i Danmark m.h.t. indsamling af embedsarkiver, kunne anvendes i Vestindien. Det skulle dog, mente A.D. Jørgensen, ikke pålægges de vestindiske embeder nogen varig forpligtelse til arkivafleveringer; de skulle blot have en anledning til at oversende deres overflødige arkivalier til Rigsarkivet.

I guvernementssekretariatet på St. Croix ville man gerne betjene sig af anledningen til aflevering og fandt ingen grund til at påtage sig nogen varige forpligtelser i arkivspørgsmål. Anderledes på St. Thomas, hvor guvernementssekretær Schultz i følgeskrivelsen til arkivfortegnelserne foreslog, at spørgsmålet om arkivafleveringer blev taget op hvert femte år, samt at der på grundlag af provinsarkivbekendtgørelsen af 10.3.1891 §§ 3 og 5 blev udarbejdet et cirkulære om de koloniale embedsmænds arkivaliske pligter.²⁵⁾

A.D. Jørgensen ville ikke gå med til forslaget første halvdel om regelmæssige afleveringer fra Vestindien, men kunne på det varmeste anbefale udarbejdelsen af et cirkulære,²⁶⁾ og det gik guvernementssekretæren så med centralbestyrelsens velsignelse i gang med.²⁷⁾

Bekendtgørelsen af 10.3.1891 indeholdt i § 3 en bestemmelse om, at der ved hvert embedsskifte skulle foretages en formel overlevering af embedsarkivet; var arkivet ikke i den orden, der krævedes for at det kunne afleveres til et landsarkiv, var den tiltrædende embedsmand berettiget til at påtale manglerne og holde sin formand økonomisk ansvarlig for disses afhjælpning. § 5 forbød de lokale embedsmænd at foretage kassationer på egen hånd.

Men guvernementssekretæren holdt sig ikke til de to nævnte §§'er. Også bekendtgørelsens forskrifter om anvendelse af pap og snor, pakkernes tykkelse m. v. blev påført gældende for kolonierne. Guvernementsarkiverne kom til at optræde som mellemarkiver; embedsmændene kunne hertil aflevere arki-

valier, de ikke havde plads til; men i modsætning til provinsarkiverne (bek. 10.3.1891 §6) påtog guvernementerne sig ikke undersøgelser i arkiverne. Til gengæld var det guvernementet, der traf afgørelse i kassationsspørgsmål.²⁸) Dette opfattedes ikke som nogen principel afvigelse fra provinsarkivbekendtgørelsen.

Men m.h.t. bekendtgørelsens §3 – om afgående embedsmænds erstatningspligt til efterfølgeren ved misligholdelse af arkivet – som guvernementssekretær Schultz havde optaget i cirkulæret kun med den ændring, at en vestindisk embedsmand ikke var forpligtet til at holde sit arkiv klart til indlemmelse i et provinsarkiv, men i »ligesaa god Stand som den, hvori det fandtes ved Overtagelsen«, fandt overdommeren ved den vestindiske lands-overret, der fungerede som lokalt lovkontor,²⁹) at erstatningspligten ikke kunne gøres gældende i Vestindien. Argumentet var, at de koloniale embedsmænd ikke som de danske fik deres årlige kontorholdsbeløb udbetalt på en gang, men derimod efterhånden som de indsendte regninger for afholdte udgifter. Embedsmændene i Dansk Vestindien kunne altså ikke lukrere ved at forsømme deres arkiver; efter overdommerens opfattelse en forudsætning for, at de kunne pådrage sig erstatningspligt. Det blev til, at det i Dansk Vestindien ikke var en afgående embedsmænds efterfølger, der kunne rejse erstatningskrav, men guvernementet.³⁰)

Cirkulæret udkom 6.8.1897. Selv om bestemmelserne om formelle arkivoverleveringer ikke blev overholdt, og overdommeren for så vidt kunne have sparet sine bekymringer, var cirkulæret alligevel til stor beroligelse for de interesserede parter i den vestindiske arkivsag. Guvernementet fandt heller ikke, så vidt det kan ses, nogensinde lejlighed til at påtale overtrædelse af cirkulæret; og selv om dette ikke borger synderligt for overholdelsen af dets øvrige bestemmelser, er det på den anden side tvivlsomt, om St. Thomas-embedsmændene uden påtale i 1902 skulle have overtrådt dets bestemmelser om kassation i, som Palle Lauring beretter, vognlæssevis.

Afleveringsforhandlingerne 1915

Da spørgsmålet om genoptagelse af afleveringerne fra de vestindiske kolonier blev taget op igen i 1915 på initiativ af guvernementet, var begrundelsen den klassiske: der var ikke mere plads i guvernementsarkiverne.³¹)

Det var ganske vist ikke mere end to år siden, guvernør Helweg-Larsen i en skrivelse til landsarkivaren for Sjælland, Hornemann, havde udtalt sig mod regelmæssige afleveringer fra Vestindien: »... man ... bør slaa sig til Ro med den ved et Guvernementscirkulære af 6. August 1897 skabte Ordning, saaledes at Guvernementet forbliver Opbevaringsstedet for saadanne Arkivsager,

der vel ikke er i dagligt Brug ved Embederne, man paa den anden Side ikke er af saa gammel Dato, at de bør fjernes fra Øerne selv, hvor den bedste Brug kan gøres af dem i paakommende Tilfælde.«³²) Men nu havde både toldkammeret og by- og landfogden på St. Thomas benyttet sig af adgangen til at aflevere arkivalier til guvernementsarkivet. For toldkammerets vedkommende drejede det sig om toldkopibøgerne 1850-1906, for by- og landfogden dels om arkivet fra det nedlagte landfogdemøde på St. Jan, der gik op til 1910/11, dels om St. Thomas byfoged- og politimesterarkiv til ca. 1900. I guvernementsarkivet på St. Croix var pladsforholdene bedre, men man ville gerne her af med arkivet fra den nedlagte vestindiske landsoverret, der gik til 1907.

Guvernør Helweg-Larsen forespurgte derfor, om de nævnte arkiver kunne afleveres til landsarkivet, eller – toldregnskaberne – kasseres.

Landsarkivar Hornemann benyttede i sin erklæring om sagen 13.10.1915 lejligheden til at tage de principper, rigsarkivaren i 1897 havde opstillet, op til revision. Der havde dengang, da spørgsmålet om de vestindiske arkivalier blev rejst af Rigsarkivet, været tale om at komme en eventuel afståelse af øerne i forkøbet – når 1848 blev sat som øvre tidsgrænse, var det for at undgå krav om tilbagelevering af arkivalier af administrative hensyn, hvis øerne var blevet solgt.³³) Nu stillet det sig anderledes. Nu gælder det om at knytte Øerne fastere til Møderlandet, og det er Embederne, der under denne Forudsætning, at Øerne ikke lettelig vil blive skilt fra det, ønsker en Aflevering.³⁴) Landsarkivaren kunne derfor gå ind for, at de nedlagte embeders arkiver afleveredes i deres helhed. For St. Thomas byfoged- og politimesterarkiv og for fremtidige afleveringer i øvrigt foreslog landsarkivaren en – meget fleksibel – tidsgrænse på 40 år. Derudover gjorde han opmærksom på, at guvernør Helweg-Larsen for tiden opholdt sig i København og foreslog en mundtlig drøftelse af de vestindiske arkivproblemer.

Den fandt sted i Rigsarkivet 27.10.1915. Med hensyn til det aktuelle ønske om aflevering indrømmede Helweg-Larsen, at pladsmangel alene ikke kunne begrunde hjemsendelse af arkiverne.

Han mente imidlertid, at klimaet i Vestindien var så ødelæggende for arkiverne, at 40 år var for lang tid at vente med aflevering; man enedes med de øvrige mødedeltagere – Hornemann, den fungerede rigsarkivar Laursen og en fuldmægtig fra Koloniernes Centralbestyrelse – om at udsætte hjemsendelsen til krigen var overstået. Ligeså enige var man om, at St. Thomas toldbøgerne kunne kasseres på stedet.³⁵)

Ingen af delene kom imidlertid til at foregå som planlagt. I september-oktober 1915 begyndte realitetsforhandlingerne mellem U.S.A.'s og Danmarks regering om overdragelse af de dansk-vestindiske øer til U.S.A.

Efter salget

Konventionen af 4.8.1916 om salget af de dansk-vestindiske øer til USA inddelt i sin første artikel, sidste afsnit: ... I denne overdragelse skal også være indbefattet alle offentlige arkiver, papirer eller dokumenter, som vedrører overdragelsen eller de rettigheder eller den ejendom, som nu tilhører de overtagne øers indbyggere, og som nu enten maatte findes sig paa de overtagne øer eller i Danmark. Disse arkiver og protokoller skal omhyggelig opbevares, og bekræftede genpart deraf, som maatte blive forlangt, skal til enhver tid gives til De Forenede Staters regering eller til den danske regering, efter de foreliggende omstændigheder, eller til saadanne behørig bemyndigede personer, som maatte begære samme.« Formuleringen var en smule anderledes end den, der fandtes i salgstraktaterne fra 1867 og 1902. I 1902-konventionen, som mht. arkiverne gentog teksten fra 1867, hed det, at »regeringsarkiver, papirer og dokumenter, som vedkomme de afstaaede øer og høihedsretten over samme, og som nu findes dér, gaa over ved denne overdragelse ...«. Bestemmelsen om meddelelse af genpart var i 1902-konventionen ikke reciprok, men forpligtede kun USA. Den ny formulering skyldtes amerikanerne og stammede fra fredstraktaten af 1898 mellem Spanien og USA, hvorved spanierne afstod Puerto Rico.³⁶ Vigtigst ved ændringen var set fra et amerikansk synspunkt, at man ikke fraskrev sig ret til at få udleveret arkivalier, der vedkom indbyggernes ejendom og rettigheder, blot fordi de befandt sig i Danmark. Men set fra et dansk synspunkt var 1916-konventionen ikke så vidtgående som de tidligere, da der nu kun var tale om arkivalier, der vedkom »overdragelsen eller de rettigheder og den ejendom, som nu tilhører de overtagne øers indbyggere«; der måtte heri ligge en indskrænkning i forhold til den tidligere formulering, der talte om arkivalier, »som vedkom de afstaaede øer«. Dette var dog ikke til at begynde med klart for alle.

Konventionen om salget blev vedtaget i Landstinget 21.12.1916. Næste dag gik den historisk interesserede ingeniør Vilhelm Marstrand i aktion. Han skrev til finansminister Brandes, om det var muligt at opnå, at størstedelen af de vestindiske arkivalier forblev hos Danmark, selvom Danmark efter Marstrands opfattelse »efter konventionens ordlyd er pligtig at aflevere alle arkivalia øerne vedrørende«;³⁷ de ville i praksis være utilgængelige for dansk forskning, hvis de afleveredes til De Forenede Stater. Hvis amerikanerne ikke ville gå med hertil, om det da var muligt at få afskrevet de vigtigste arkivalier. Det var efter Marstrands opfattelse guvernementets sager, kirkebøgerne og skifteprotokollerne.

Finansministeren fandt sig imidlertid ikke kompetent til at gå ind i en forklaring af konventionens ord om arkivalierne, men spørgsmålet gik vi-

dere til Udenrigsministeriet. Her fandt man, at netop de arkivalier, Marstrand havde fremhævet, måtte anses for omfattet af konventionen – kirkebøger og skifteprotokoller ville ikke kunne holdes tilbage ved øernes afståelse, og der ville derfor ikke være noget at vinde ved at rette henvendelse herom til USA. Til gengæld ville der ikke være noget til hinder for at pålægge embedsmændene på de vestindiske øer at udskille de arkivalier, som ikke vedrørte overdragelsen eller indbyggernes rettigheder og ejendom. Det kunne så pålægges den embedsmand, der skulle foretage den officielle overdragelse, at gøre forbehold mht. sådanne arkivalier.³⁸ Kommandør Konow blev instrueret i overensstemmelse hermed,³⁹ men Konow kom ikke til at varetage overleveringen af de enkelte embeder. Det var specialkommisæreren Rudolf Baumann og ekspeditionsskretzer William Jacobsen, der i de enkelte tilfælde forbeholdt Danmark retten til arkivalier, der havde mistet deres administrative betydning, og som i øvrigt ikke faldt ind under konventionen.⁴⁰

Hverken Konow eller Baumann følte sig imidlertid istand til at afgøre, hvilke arkivalier, der kunne have interesse for den historiske forskning i Danmark. Baumann ønskede derfor, at de arkivfortegnelser, der i anledning af overleveringen var blevet optaget, blev gennemgået af kyndige folk, og at han derefter måtte blive instrueret i detaljer om hvad der skulle hjemsendes.⁴¹ Man da Baumann 14.8.1917 ytrede dette forholdsvis beskedne ønske om bistand i arkivsagen, var det allerede opfyldt.

Vilhelm Marstrand havde nemlig ikke ladet sig nøje med finansministerens svar, der som nævnt gik ud på, at kirkebøger og skiftearkivalier ikke kunne tilbageholdes. I januar-februar 1917 gik Marstrand i gang med at mobilisere dels en række salgsmodstandere, bl.a. Holger Petersen og H.U. Ramsing, dels en række historisk interesserede, der sammen skulle virke for en bevarelse af de vestindiske arkivalier for Danmark.⁴² Den 19.3.1917 var sagen kommet så vidt, at der på et fællesmøde af Historisk Samfund og Samfundet for Dansk-Norsk Genealogi og Personalhistorie kunne vedtages en resolution (som senere blev tiltrådt af Historisk Forening og Dansk Historisk Fællesforening), hvorved regerings- og rigsdags opmærksomhed skulle henledes på det betydningfulde i, at de vestindiske arkivalier blev bevaret for dansk forskning.

De historiske foreninger nedsatte en aktionskomité, der foruden af Marstrand bestod af Louis Bobé, Knud Fabricius, overretssagførerne Paul Hennings og Johannes Werner samt H.U. Ramsing. De sendte 30.4.1917 et andragende til regeringen om »Bevarelsen af vore historiske Minder paa de dansk-vestindiske Øer«. Komitéen støttede sig til rigsarkivar V.A. Sechers udtalelse fra 1907 om de »retsretlige konsekvenser af territoriers overgang til en anden

stat, hvorefter den stat, der afstod et territorie, måtte »gøre krav paa mange slags af de ældre arkivalier i deres helhed, fordi de ville være af betydning for det heles historie, hvis behandling vil blive vanskelig ved en deling, som river arkivalierne ud af de oprindelige helheder, hvortil de høre. En saadan deling kan derfor kun forsvares, forsaavidt de daglige løbende administrationsforretninger har brug for de paagældende akter.«⁴³⁾ Komitéen fandt, at arkivalier ældre end 1863 måtte have mistet deres forvaltningsmæssige aktualitet og altså forblive i dansk eje. Men hvad end udfaldet af forhandlingerne med amerikanerne måtte blive, skulle de vestindiske arkivalier gennemgås systematisk af arkivkyndige personer.

Finansministeriet modtog også et eksemplar af andragendet, men lod sig ikke påvirke til at ændre sin en gangtagne beslutning: intet at gøre.⁴⁴⁾

I rigsdagen havde komitéen mere held med sig. I juli fik den foretræde for det folketingsudvalg, der behandlede udkastet til lov om udgifter ved afvikling af forholdet til St. Croix, St. Thomas og St. Jan, og her fandtes ingen betænkeligheder ved at opfylde komitéens ønsker. Der blev tilføjet en §, der sikrede den danske specialkommissær arkivkyndig bistand under forhandlingerne med de amerikanske myndigheder samt bestemte, at der skulle tages afskrifter af sådanne arkivalier, der havde historisk eller praktisk betydning for Danmark.⁴⁵⁾ Først efter at loven var stadfæstet (31.7.1917), udtalte Rigsarkivet sig i den vestindiske arkivsag, eller rettere, rigsarkivar Erslev afgav sin betænkning om det marstrandske andragende til Undervisningsministeriet. Erslev udtalte sin tilfredshed med resultatet af aktionskomitéens arbejde, men syntes vist, det til en vis grad havde været overflødig. Rigsarkivaren fortolkede nemlig salgskonventionens ord om arkivalierne således, at overdragelsen ikke omfattede arkivalier, der kun havde historisk interesse og som ikke havde betydning for administrationen og de eksisterende rets- og ejendomsforhold på øerne. Der ville derfor ikke, som Marstrand havde frygtet, kunne blive tale om at aflevere nogen del af centraladministrationens arkivalier, hverken for ældre eller nyere tid, og mht. de lokale arkiver, der var afleveret i 1890'erne, var forholdet det, at de kun kunne siges at have historisk interesse – i intet tilfælde havde kolonialadministrationen søgt oplysninger i dem. Der kunne muligt også være en del af de lokale arkiver på øerne, der kun havde historisk interesse. Erslev anså det dog for den bedste politik at undlade at insistere på aflevering af lokale arkiver, men at lade af- og udleveringsspørgsmålet løse sig efter princippet: beati possidentes. Den arkivmand, der eventuelt skulle udsendes til Vestindien som assistance for specialkommissæren, ville som hovedopgave have at organisere afskrivningen af kirkebøgerne.⁴⁶⁾ I begyndelsen af september 1917 blev Erslev anmodet om at finde en mand

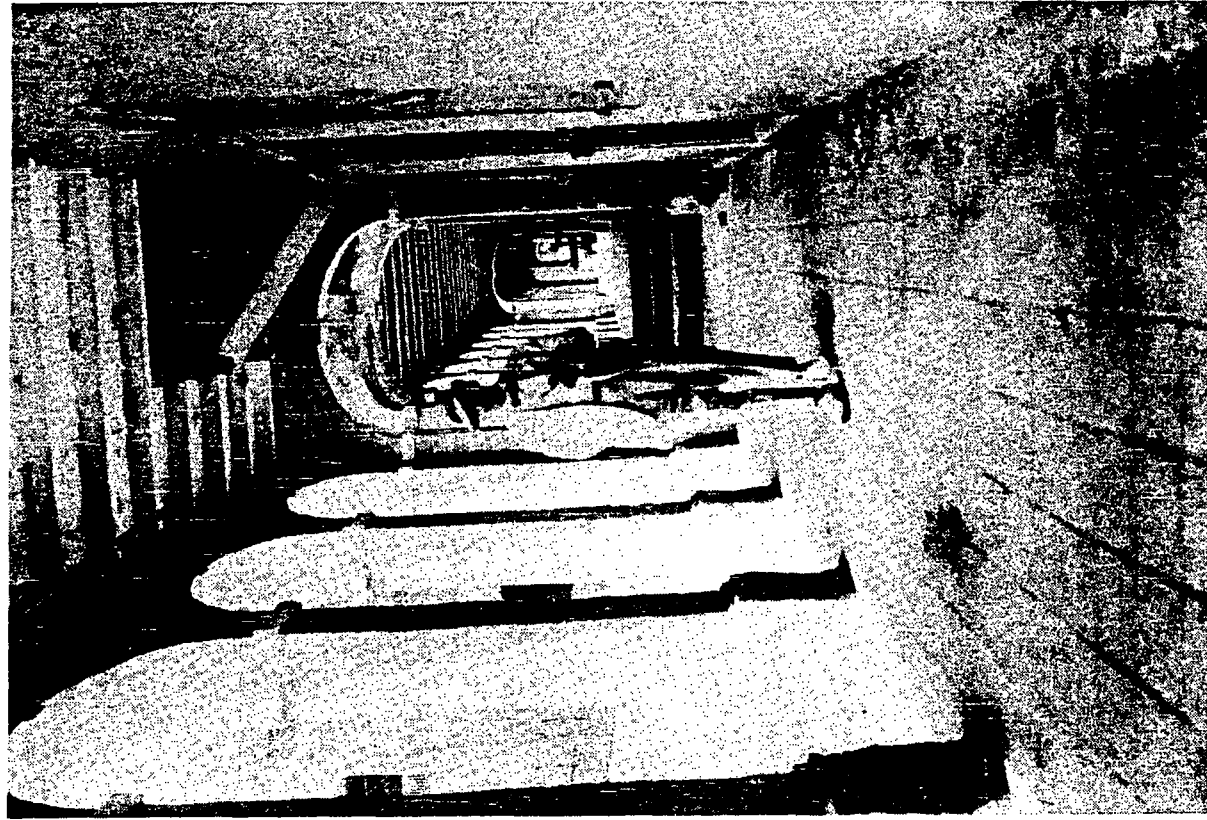
til ekspeditionen til Vestindien. Dette voldte ikke de store problemer. Erslev opfordrede 7.9.1917 landsarkivaren i Viborg, Georg Saxild, til at overveje, om han ville påtage sig rejsen, og til den sag behøvede Saxild ikke lang tid – 9.9.1917 sagde han ja til at rejse.⁴⁷⁾

Ekspeditionen blev udsat til efter verdenskrigens afslutning, men med den oversået tøvede man ikke længe; 28.11.1918 bad Erslev Saxild om at gøre sig klar til afrejse i første halvdel af 1919.⁴⁸⁾ Saxild har nok et par gange undervejs ønsket, at rejsen kunne have ventet, til de transportmæssige følger af krigen var overstået; han rejste til Viborg 19.1.1919 og ankom til St. Thomas lidt over to måneder senere.⁴⁹⁾

Saxild mødte stor velvillighed hos det amerikanske guvernement og kunne hurtigt gå i gang med at orientere sig i arkiverne i guvernementshuset på St. Thomas. Det viste sig snart, at den gode orden, der havde hersket i St. Thomas-arkivet efter prokurator Jørgensens ordningsarbejder og afleveringerne i 1896-97 var en saga blott. »Arkivalierne er stuvede sammen i to små rum i administrationsbygningen. Alt stod ved min ankomst fuldstændig pêle-mêle. Rummene var 1) et arkivrum uden vindueslys; her har jeg dels måttet arbejde ved olielampelys, og 2) et kælderrum, hvortil udgangen befinder sig fra en gårdspads på første sal; navnlig her var forholdene rædselsfulde, pladsen alt for kneben, reolerne fyldte i dobbelte rader af protokoller, pakker og tryksager imellem hinanden.« Guvernementsarkivet voldte især problemer, fordi der ikke var optaget nogen fortegnelse over det i forbindelse med overdragelsen, og fordi Saxild til sin rådhed kun havde et par ældre, tildels ubrugelige fortegnelser. Men ved at udskille og identificere protokollerne lykkedes det ham at opnå et nogenlunde overblik over det. Knap så besværlige viste St. Thomas byfoged- og St. Jans landfogedarkiver sig at være. Endelig gennemgik Saxild en række kommunale kommissioners arkiver.

Med dette arbejde fra hånden kunne Saxild åbne forhandlingerne med det amerikanske guvernement med et forslag til delingen, der gik ud på, at følgende sager afleveredes til Danmark: 1) guvernementets arkiv: korrespondanceprotokoller med tilhørende sager til og med 1900, skiftesager dog kun til 1885 og skøde- og panteprotokoller helt undtaget fra afleveringen. Endelig alle arkiver fra kommunale kommissioner, for så vidt de opbevaredes i guvernementsarkivet.

Men forhandlinger med amerikanerne blev der ikke tale om. Det amerikanske guvernement accepterede nemlig ubetinget Saxilds forslag, og også at arkiverne på St. Croix blev delt efter samme princip. Tilbage stod så kun problemerne med at få fordelingen foretaget og den danske del sendt af sted.⁵⁰⁾ Arkiverne på St. Croix tog Saxild under behandling i juni. Guvernements-

Landsarkivar Saxild på St. Croix. Fotografiet skyldes arkitekt Tyge Hvass, som var udsendt af Nationalmuseet for at foretage opmålinger og fotografere en række bygninger på øerne. (Nationalmuseets billedsamling).

arkivet på St. Croix var i forhold til St. Thomas-arkivet usædvanlig righoldigt; Saxild anslog det til at være dobbelt så stort. Arkivet gik tilbage til ca. 1820. »At der på øerne ikke kunne være brug for saa gamle arkivsager, siger sig selv. Men nu var de der altsaa, og hjem skulde de.« St. Croix arkivet var dog ikke i meget bedre orden, end den Saxild havde fundet på St. Thomas. En del af indholdet i det første af tre arkivrum bestod »dels af ældre pakkesager, som der ikke fandtes fortegnelser over, dels af et kaos af sprængte pakker fra ældre og nyere, ja ganske splitterny tid, dels af tryksager, dels af ligefrem ragelse«.

Det andet rum var optaget af den vestindiske landsoverrets arkiv og det tredje af guvernementsarkivet fra ca. 1820. »Dette var åbenbart den del af arkivet, som havde været under omhyggeligst bevaring i dansketiden. Dog vrimlede det af uvedkommende ting; og omflytninger, navnlig i form af sammenstuvninger havde (maaske mere end en gang) fundet sted – hvorved pakkerækkerne var bragt ud af orden og talrige pakker var blevne sprængte, og deres indhold sammenblandede som et spil kaart. Desuden var alle protokoller, som fandtes paa murstensgulvet i dette rum fuldstændig forraadnede og halvt eller helt opædte af insekter. De maatte altsaa efterlades. Heldigvis var det betydningløse protokoller angaaende militærsvæsen«.⁵¹⁾

Turen kom derefter til underrettsarkiverne i Frederiksted. Her fik Saxild stillet en fange til rådighed, og selv om det frederikstedske arkiv fandtes at være under al kritik, fik Saxild i løbet af et par dage samlet det sammen, som skulle med hjem.

De udvalgte arkivalier skulle så pakkes, hvilket ikke var uden problemer. På St. Thomas var det lykkedes Saxild at erhverve de kasser – 36 stk. – der skulle bruges, hos de lokale købmænd. Nedpakningen blev foretaget af tre dertil engagerede negre, og der blev lagt rigelig mængder af naftalinkugler ned til protokoller og pakker. Termitternes spor skræmte.

På St. Croix var det imidlertid helt umuligt – selv efter en razzia gennem købmændenes lagre i Christiansted – at skaffe kasser nok. »Jeg besluttede mig da til at indkøbe fjæl (12 cents for en engelsk fod), søm osv. og leje en tømmersvend til under min opsigst at lave kasserne. Det lykkedes mig at faa fat i en meget flink ung neger, der viste sig at kunne skaffe mig omtrent 4 kasser daglig (tømmermesteren havde ment at det vilde tage én dag at tømme én kasse). . . . Pakningsarbejdet [besørgedes] af mig selv, min hustru og to negre, som jeg havde engageret til dette brug«⁵²⁾.

Udbyttet i Christiansted var 70 kasser med et rumfang på ialt 926 kubikfod. Fragten til St. Thomas beregnedes af 23 tons. Hertil kom 2 kasser fra Frederiksted og 36 fra St. Thomas, ialt 108 kasser. Men dermed var arkiverne ikke tømt: Saxild havde pakket på forhånd alt, der havde forbindelse med regn-

skabsvæsen, og bestræbte sig derudover efter eget udsagn på at tage det mindst mulige med hjem. Således blev politimesterarkiverne fra Christiansted og Frederiksted efterladt, af byfogedararkiverne dokumenter til justits-, fond- og auktionsprotokoller m.v. Også toldstedernes, posthusenes og de øvrige mindre arkiver kom ikke i betragtning ved hjemsendelsen. Der kan nærligtvis rettes kritik mod den udvælgelse, Saxild foretog, hvad han selv udmærket godt var klar over.⁵³ Det ville dog næppe være rimeligt at gøre det, når man betænker, under hvilke forhold hans ekspedition fandt sted, og de kassations/bevaringskriterier landsarkiverne opererede med omkring 1920.

I januar 1920 ankom de 108 kasser arkivalier til København med ØK-skibet M/S Siam, og i marts samme år udpakkes de under ledelse af Saxild. Afleveringen bestod af ca. 2000 bd. og 1500 pk.

Saxild havde under arbejdet i Vestindien været bekymret for at belaste arkivvæsenets budget ved en for stor aflevering. Uden grund, viste det sig. Udgifterne ved afleveringen dækkedes ved en særbevilling i henhold til afviklingsloven, dog kun indtil arkivalierne var nået til Landsarkivet for Sjælland, hvortil Saxild havde adresseret dem. Transportudgifterne dertil og til Rigsarkivet mere end opvejedes ved salg af de kasser, Saxild havde fået slået sammen i Vestindien. Så indtil da viste ekspeditionen sig kun på kredittiden i arkivvæsenets regnskab.⁵⁴

Hvad de arkivalier, Saxild ikke tog med, angår, blev størstedelen af dem i 1936-37 bragt til National Archives i Washington D.C.⁵⁵ Der var også denne gang tale om et udvalg. Således fandt Christiansted politimesterarkiv heller ikke denne gang vej gennem nåleøjet – det findes stadig på St. Croix. Også skøde- og panteprotokoller blev ved de lokale embeder, den vestindiske landsoverrets dog undtaget.

Sammenlignet med andre vestindiske kolonier er det et helt unikt kildemateriale,⁵⁶ der er bevaret fra de dansk-vestindiske øer, dels som resultat af koloniadministrationens og arkivvæsenets forenede anstrengelser, dels som følge af den førstes sendrægtighed i at bringe det sidste kassationsbemyndigelser i udførelse.⁵⁷ Der er således næppe grund til at sørge længe over de tab, arkiverne måtte have lidt ved de amerikanske marinets overtagelse af guvernementshusene, eller til at fæste synderlig lid til historien om St. Thomas embedsmændenes reaktion på salgsrygterne i 1902. For så vidt kan beretningen jo slutte lykkeligt.

Desværre varede arkivvæsenets interesse for de vestindiske arkiver ikke længe. Der fandt så godt som ingen registrering sted af de hjemførte arkivalier i forbindelse med udpakningen og opstillingen. Først ca. 40 år senere startede en registrering af det bevarede regnskabsmateriale og af skiftearkiva-

lierne, som imidlertid ikke blev fuldført. I slutningen af 1970'erne fulgte en summarisk registrering af guvernements- og retsarkiverne, som opfyldte et stort behov hos det voksende antal brugere af arkiverne; på samme tid begyndte en systematisk restaurering ved maskinlaminering, hovedsageligt af protokolmateriale.⁵⁸ Der foreligger i øjeblikket registreringer til godt halvdelen af de vestindiske lokalarkiver i Rigsarkivet.

For den del af arkiverne, der befinder sig i National Archives, Washington D.C., findes en summarisk registrering i form af en shelf list. De arkiver, der stadig befinder sig på Virgin Islands, er for nogles vedkommende også omfattet af tilgængelige registreringer, men det er for tiden umuligt at skaffe sig overblik over, hvad der er bevaret hos de forskellige administrative institutioner på øerne.⁵⁹

Interessen for såvel dansk-vestindisk som for karibisk og for kolonihistorie i almindelighed har i de senere år været voksende, og de dansk-vestindiske lokalarkiver bliver i stigende grad udnyttet, både i Washington og i København. Også på Virgin Islands er der stor interesse for kilderne til den danske fortid. Så der skulle være grundlag for at nære håb om, at beretningen kan bringes til en lykkelig afslutning med udarbejdelse af en guide til hele det bevarede arkivalske materiale, hvadenten det befinder sig i Vestindien, i Nordamerika eller i Danmark.

Noter:

1. Palle Lauring: Dansk Vestindien. Kbh. 1978, s. 221.
2. sst.
3. sst.
4. Guvernør P. Hansens indberetning 2.3.1851. Koloniernes Centralbestyrelse (KCB) pk. 6648.
5. Aa. Rasch: Niels Ryberg. Århus 1964, s. 122-27.
6. Generaltoldkammeret. Martfeldts samlinger IV.
7. Gik. Vestindisk Kopibog 13.7.1773 nr. 315.
8. G.H. Holten: Af en gammel Hofmands Mindeblade. Kbh. 1909, s. 40.
9. anf. værk, s. 33.
10. Vestindiske lokalarkiver. St. Thomas guvernement. Referatprotokol med betjente 750, 1823.
11. KCB. Sager til vestindisk journal 628/1915. St. Thomas guvernements indberetning 28.11.1895 (ad 490VJ1896).
12. Vestindiske lokalarkiver. St. Croix guvernement. Kopibog 26. 7.1887 nr. 1102.
13. Meddelelser om Rigsarkivete for 1895-97. Kbh. 1898 s. 22-23.
14. Kultusministeriet 3. ktr. 923/1896. Rigsarkivets skr. 3.1.1895.
15. KCB. Vestindisk kopibog 8.7.1895 nr. 165; Vestindiske lokalarkiver. Guvernementets fortrolige arkiv: Arkivsagen.
16. Som fortrinvis bestod af attesterede udbetalingsordrer til bogholder- og kasserkontoret på St. Croix.
17. KCB. Sager til vestindisk journal 628/1915. Bilag ad 490 VJ 1896.
18. KCB. Sager til vestindisk journal 628/1915. Referat ad 490 VJ 1896.
19. se note 11.
20. Vestindiske lokalarkiver. Guvernementets fortrolige arkiv. Arkivsagen. S.C. 661b/1897. RAs skr. til Kultusmin. 20.2.1897.
21. KCB. Sager til vestindisk journal 628/1915. St. Croix guvernements indberetning 29.4.1896; 490 VJ 1896.
22. se note 20.
23. KCB. Sager til vestindisk journal 628/1915. Referat ad 490 VJ 1896.
24. Arkivvæsenets arkiv nr. 372a: Sager ang. hjemsendelse af arkivalier fra de vestindiske øer 1896-1921. Koncept til RAs skr. til Kultusmin. 12.1.1898.
25. se note 11.
26. se note 20.
27. KCB. Vestindisk kopibog 12.4.1897 nr. 93.
28. Vestindiske lokalarkiver. Guvernementets fortrolige arkiv. Arkivsagen.
29. KCB. Vestindisk kopibog 2.7.1849.
30. se note 28.
31. KCB. Sager til vestindisk journal 628/1915. Guvernementets indb. 26.4.1915.
32. Landsarkivet for Sjællands arkiv. Guvernør Helweg-Larsens skr. 21.8.1913 til landsarkivar Hornemann.
33. se note 20.

34. Arkivvæsenets arkiv nr. 372a. Landsarkivar Hornemanns skr. 13.10.1915 RAJ nr. 296/1915.
35. Arkivvæsenets arkiv nr 372a. Referat af møde 27.10.1915
36. Udenrigsministeriets arkiv. akter 1909 ff. 8 M 24.
37. KCB. Sager til vestindisk journal 440/1920. 1788 VJ 1916.
38. Udenrigsministeriets arkiv. Akter 1909 ff. 8 M 24: Koncept til skr. til Finansministeriet 25.1.1917.
39. sst. Instruks for Henri Konow af 5.2.1917 §2.
40. KCB. Gruppeordnede sager. Øernes afhændelse.
41. KCB. Sager til vestindisk journal 440/1020. Specialkommissærens indberetning 14.8.1917; 1231 VJ 1917.
42. Privatarkiv 8002. Vilhelm Marstrand. Kopi af breve til kirkeminister Th. Poulsen 20.2.1917 og 1.3.1917, til Holger Petersen 24.2.1917.
43. Privatarkiv 8002. Vilhelm Marstrand. »Udvalget til Bevarelse af vore historiske Minder paa de dansk-vestindiske Øer« 1917.
44. Notat af departementschef Schlichtkrull 18.6.1917 i sagen 440 VJ 1920.
45. Folketingets arkiv. Udvalgets mødeprotokol; Rigsdagstidende 1916/17 Tillæg B sp. 2645-48.
46. Undervisningsministeriet 2. ktr. 664/1917; Arkivvæsenets arkiv nr 372a. Koncept til skr. til Undervisningsministeriet 3.8.1917 ad RAJ 258/1917.
47. sst. Kopi af Erslevs skr. til Saxild 7.9.1917, Saxild skr. til Erslev 9.9.1917, 16.9.1917.
48. Privatarkiv nr 5371. Kristian Erslev. Kopi af brev til Saxild 28.11.1918, Saxilds breve til Erslev 1.12.1918, 5.1.1919.
49. sst. Saxild til Erslev 2.3.1919: Arkivvæsenets arkiv nr. 372a. Indberetning om landsarkivar Saxilds rejse til de tidligere dansk-vestindiske Øer 1919.
50. Privatarkiv nr 5371. Kristian Erslev. Brev fra Saxild 12.5.1919.
51. Arkivvæsenets arkiv nr. 372a. Indberetning om Saxilds rejse.
52. sst.
53. sst.; Privatarkiv 5371. Kristian Erslev. Brev fra Saxild 15.7.1919.
54. Undervisningsministeriet 2. ktr. kopibog 19.2.1921 nr. 2911-12.
55. Third Annual Report of the Archivist of the United States 1936-37, Washington D.C. 1937, s. 139; Georg S. Ulibarri & John P. Harrison: Guide to Materials on Latin America in the National Archives of the U.S., Washington D.C. 1974, s. 403-405; Harold Larson: The Danish West Indies Records in the U.S. National Archives (Studies in Virgin Islands Librarianship no. 12, St. Thomas 1976).
56. Karen Fog Olwig: »Witnesses in Spite of Themselves«. Reconstructing Afro-Caribbean Culture in the Danish West Indian Archives. (Scandinavian Economic History Review XXXII: 2, 1984, s. 2, 75.)
57. Toldbøgerne fra St. Thomas blev faktisk ikke kasseret som besluttet i 1915. Heller ikke på St. Croix blev toldbøgerne kasseret, hvad der har resulteret i, at National Archives i Washington, D.C., er i besiddelse af det bedst bevarede danske toldregnskabsmateriale fra perioden 1750-1900.
58. »Intern Information« 1.11.1979 nr. 21.
59. Oplyst af J. A.V. Lindqvist, Enid M. Baa Library & Archives, St. Thomas.